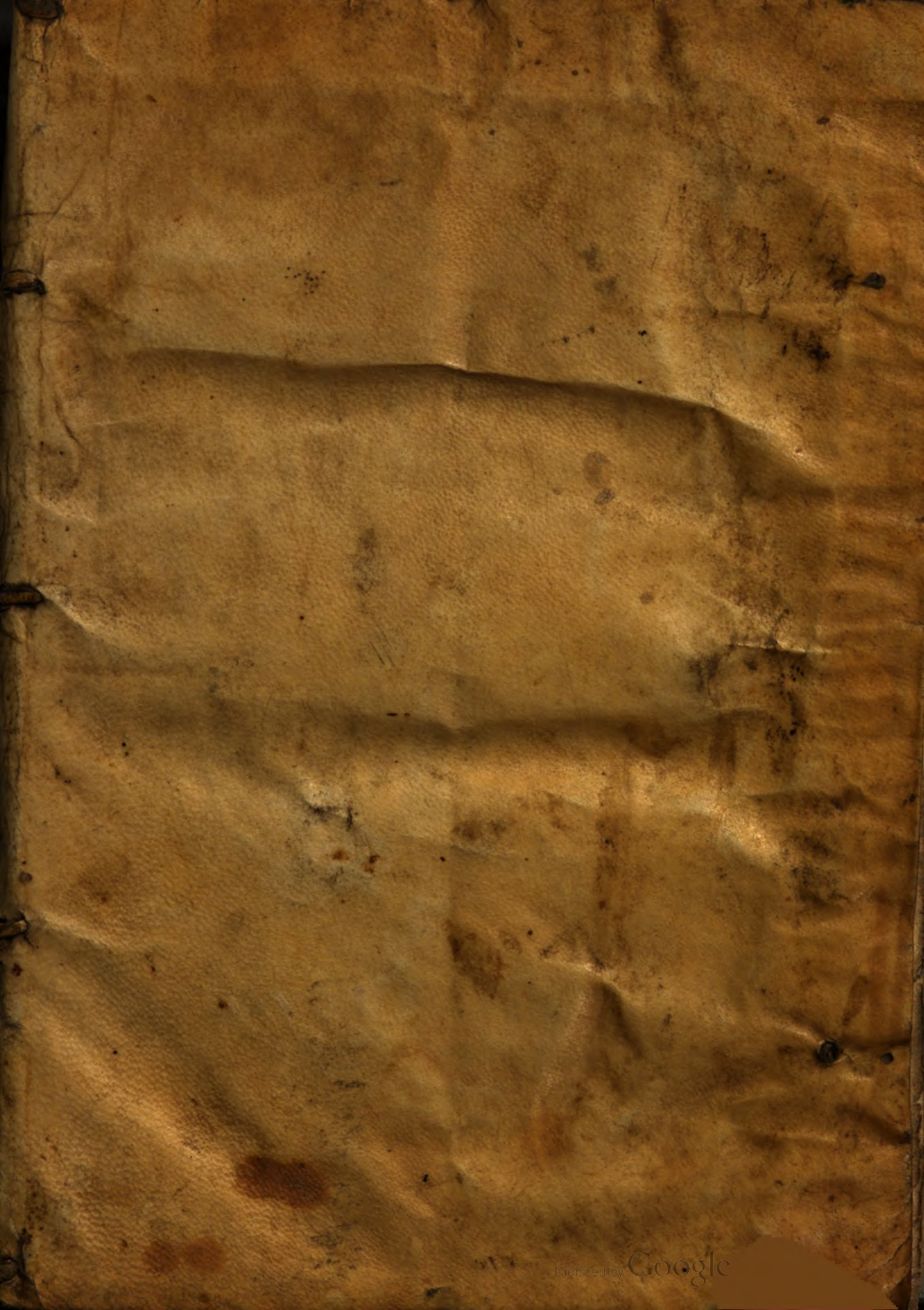
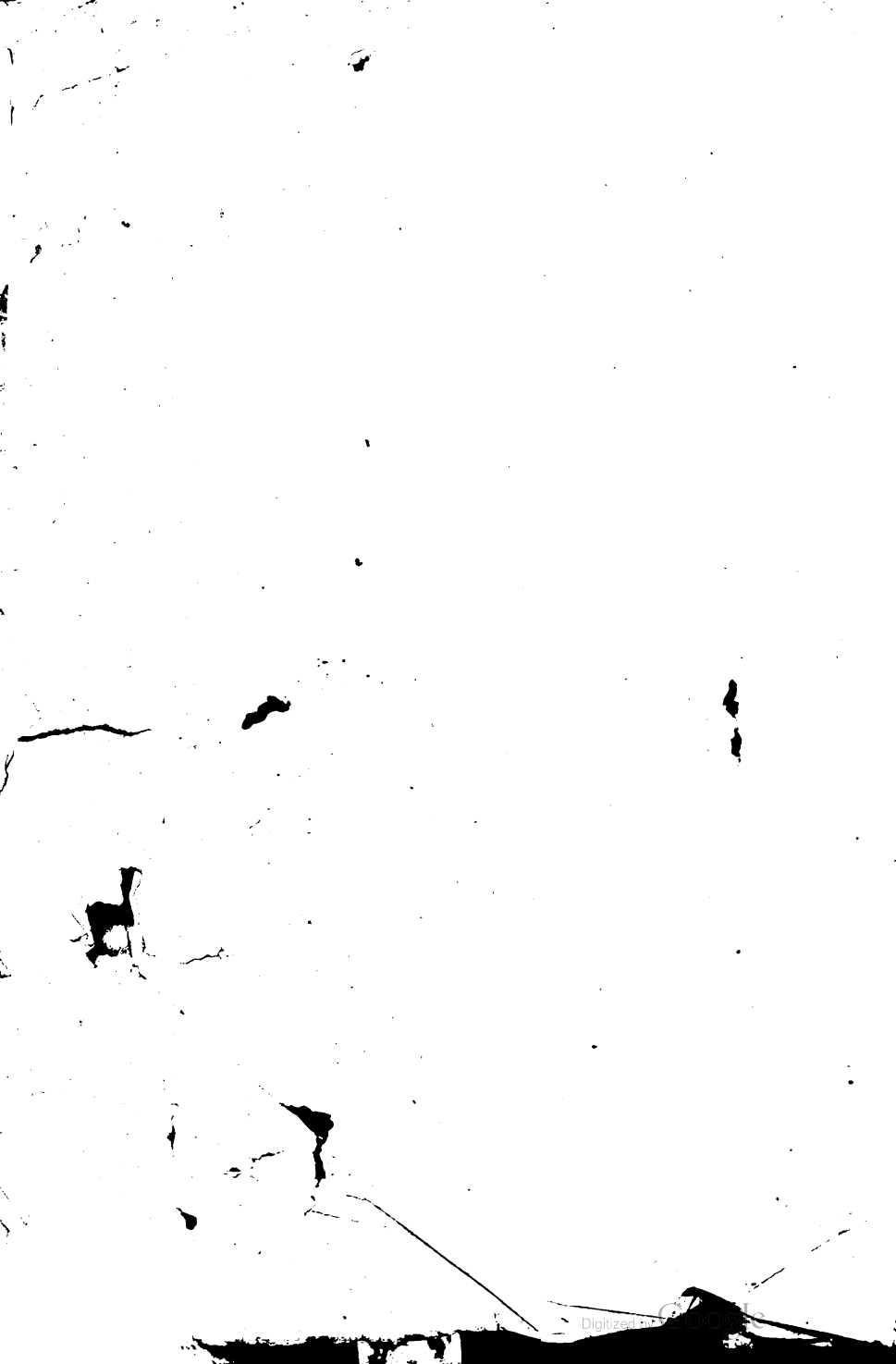

1492 a 65
PETRI RICHERII

LIBRI DVO APOLOGE-
TICI AD REFVTANDAS NAE-
nias, & coarguendos blasphemus errores,
detegendâque mendacia Nicolai Durandi
qui se Villagagnonem cognominat.

PSAL. XLI.

*In hoc cognoui quòd placuerim tibi, quia non iubilabis
inimicus meus super me.*

M. D. LXI.

*Jarius
Saraceni
1633*

POLYPHEMVS:

Ipsē Iouem & calum sperno, & penetrabile fulmen.

Ἰουὺς ἰν' αὐτῷ καὶ πῦρ καὶ αἰὶν καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ γῆς

Ἰουὺς ἰν' αὐτῷ καὶ πῦρ καὶ αἰὶν καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ γῆς

*Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
Solamenque mali de collo fistula pender.*

 *Abella pictum quæ tibi exhibet monstrum
Cyclopicum, benigne lector, & luscum,
Hanc addidisse quippiam putas falsi?*

*Aliquid silentio potius abest pressum,
Quod contineri pagina breui haud possint
Tam multiformes corporis notæ vasti,
Animique studia tam varia mali, & motus.
Insigniora vitia sola promemus.*

*Pro Nicolao Nicocolacis illustre
Consentiensque moribus refert nomen,
Quercusque duræ stipitem gerit corde,
Vel glande dignus vescier. Sed & stemma
Quia nullum auitum sanguinis sui nouit,
Quo se superbus venditet apud ignaros,
Titulos inanes aucupatur & falsos,
Genitore natus villico bubulcôque.*

*Ni iudicandus nobilis, quod impressa
Corpori & iniusta Gallici ferat sceptri
Insignia: ut quod denegarit iniusta
Natura nascenti, sit hoc sua nactus
Industria, rebûsque fortiter gestis.*

*Agaso equitibus se aggregat mola dignus,
Legumque Doctor credier, gulæ coctor
Affectat, onagros inter ebrios, ructus
Dum crepat, & ampullas vomit, canis fœdus,
Cynædici gregis cliens & assecla.
Verum meretur maximum decus, nulla
Quod ceciderit caussa Patronus excellens.
Credo. Quis aded stolidus ut velit iusta
Sua credita huic Prædoni hianti & infido?
Quamuis repente Theologus siet factus
De Rege nullis subditis satis noto,*

Imperij & artis finibus : quod æquabat
Agrestis aut cortis vel aræ aut templi
Sacræ spatia. Ut enim Dei euident hostis
Et religionis, se tamen Sacerdotem
Summum creare voluerit, puto lippis
Tonforibusque cognitum: quid etiam inde
Sit consecutum: destitutus ut cunctis
Comitibus, & viribus Anarchia fractis
Reuideret nostram Arcton, alteri ut Regi
Rubro galero se locare: & Papæ.
Cuius culinæ feruido tumens iure,
Et poculis Sorbonicis madens totus
(Quippe excitatur bilis hoc modo & zelus)
Pro veritate suscipit graues curas,
Sacraque doctrina tuenda, ab infandis
Et vindicanda erroribus. Quod ut fiat,
Antropophagus alto elicit polo Christum,
Manditque vinum dentibus feris Cyclops.

Romana meretrix militem suum lato
Foveat sinu reducem. Quid illa fecisset
Atlante tali vidua? Quid-ue Sorbona?
O Demochares, humeris fidentius fultam
Qui Christianam sustines, fatigatos
Artus refice. Consociet agmen & tecum
Mallardus Heros inclutus graui vultu.

Romana sedes stantibus tribus vobis
Stabilis manebit. Sin loco & gradu pulsos,
(Breui hoc futurum est) vos necessitas cogat
Vertere solum, Nauarchus iste Dux & Rex
Classe numerosa ducet in nouas terras:
Vbi reparato Ecclesiæ statû vestra
Nunc euocare poteritis Deum Papam.

P E T R I

PETRI RICHERII
aduersus Nicolaum Duran-
dum, cognomine Villaga-
gnonem, Liber prior.

SCILICET NON
satis malorum erat in Gallia,
non satis crudeliter veritatis
hostes in bonos & innoxios
sæuiebant, nõ satis effræni li-
centia tumultuabantur multi
improbi, nisi ad cumulũ accessisset conducti-
tius nebulo, qui ex polo Antarctico reuersus,
linguæ suæ proteruiã ad spargenda maledicta,
vel caninos potius latratus, partim locauit, par-
tim expiationis causa obtulit. Nam vt erat fa-
melicus, necesse habebat victum sibi alicundè
conficere. Repudiari se ab omnibus cordatis
& honestis videbat. Ergò quod vnum restabat
arripuit, vt se furiosis Christi aduersariis vendi-
taret. Cæterum quia eosdem quoque sciebat
aliquando sibi fuisse infensos, hoc quoque pla-
cationis genus sibi necessariũ esse duxit. Huius

a. iii.

belluæ importunitate factum est vt ego præter animi mei consiliū, ad hanc scriptionem trahe-
rer. Nam post multas cæli, terræ, marisque mu-
tationes, quum iandudū paulo maiore otio frui
datū esset, vocationi, cui me Deus pro singula-
ri sua gratia destinauit, intentus, placidè meos
auditores docebam, dum ecce meum otium con-
turbat hic Polyphemus, cuius impetū excipe-
re me necessitas coëgit. Is est Nicolaus Durā-
dus (si & corporis vastitatē, & vultus truculen-
tiam spectes, monstrum horrendū, ingens, mul-
tisque & sonoris, sed vmbra libus dignitatū ti-
tulis superbū) qui turbulēto animi furore irrū-
pit in mediā arenam, spumans & frēdens, exer-
tis vnguibus & rictu cōtracto, vt obuios quos-
que sine delectu impetat. Sed nescio quomodo
prætermiſſis robustioribus athletis quibuscū
sine puluere & sāguine certandū nō erat, in me
solū innoxium & imparatū sua tela, & qua po-
tuit arte instructos conatus cōuertit. Non quia
de nobis triumphos quærat, quos semper de-
spexit, nec quia dignum putaret quo cum suas
vires experiretur: sed ad suam gloriam operæ-
pretium se fecisse existimauit, si per abiecti ho-
minis latus, in optimū virum, & de re Christia-
na optimè meritum Ioannem Calvinum con-
uitiis certaret & debaccharetur. Hoc quoque

obsequium gratius videbat fore suo patrono, cui seruiliter & putidè addictus est. Ergo vt turpiter pro more adularetur, hoc compēdium vt maximè appositum captauit. Et aliqua fortè ex parte veniam multi dabunt, quòd acerrium telū sit fames & inopia. Non habet quòd latrānti stomacho obiiciat, quo miserum nudūque corpus obtegit. Nihil igitur mirum si ab aliis culinis exclusus, vnius nidorē olfaciens gratificārī domino voluit. Verūm deteriore est eius improbitas, quā vt aliquid excusationis admittat: siquidem iam tūc quum illam Franciam quam finxit Antarcticam defereret, fucū prætexit, nouā se expeditionē suscipere, nēpè vt cū ipso Caluino, Geneuensibūque omnibus fortiter confligeret. Neque enim eos simul debebat in certamē vocare triobolaris homo, ad clitellas tantū humeris gestandas natus: sic enim loquendum est de hac vasta corporis mole, in qua ne micam quidē salis reperiās. Caluinū tu prouocabis? quo pugnae genere? Vt maior appareas Theologus? qui ne prima quidem elementa gustasti, quum illius viri eruditionē aduersarii formident, omnes sani venerentur. Quinetiam mare se traiecisſe iactat, vt Philippum Pontanum, quem nouerat sex antea men-

sibus vita functum, & sœra patroni cui gratificatur tyrannide oppressum, armis laceggeret. Sic cū laruis intrepidè magnanimus vir luctatur, qui viuo illo ne mussitaret quidem, sed pauidus trepidusque procul fugeret congressum. Addit præterea, quod plusquàm ridiculum est, existimationem suam à Caluino læsam. Quænam hæc aus obsecro, vel cuius coloris? Deinde Caluino à feriis occupationibus tantum est otii scilicet, vt has quisquillas curet. Necdum te pudet fatuitatis, Durande? Verùm ne multis quibus incognitus est, pergat hic nugator imponere, paucis detegendus est.

NICOLAUS Durandus, obscurus homo, & ignobilis familiæ, ex vico Pruuinensi, agri Meldensis, patre tamen pedanco iudice natus, villico illiterato, non quidem improbo, sed quem mens non satis firma plerunque vexaret: cui quum res angustior domi esset, quàm quæ pauperculæ familiæ, quam habebat non admodò exiguâ, sufficere posset, fratris sacrifici (qui & ipse erat mente captus, & planè maniacus) liberalitate adiutus, eum in liberalibus studiis instituendum curat. Tandem Philippo primogenito contigit Præfectura iudicialis in patris locum suffecto: alteri ex successione pa-

cui

trui Nouiomenſis canonicatus. Nicolaus hic noſter, quum vix primoribus labris Iuris ciuiliſ rudimenta attigiffet, initiatur ſacramento patronorum in Senatu, vt illic pauimenta Palatii tereret cum multis ignauis, quos vulgus Pilati aduocatos nominat, quia nulla in iſtis inuenitur cauſa. In ipſo tamen actu ante aſperſus notabili dedecore, & grauis Præſidis Liſeti conuitio increpitus, quòd parùm decorè veſtitus prodierat: deinde à tota Curia ignominioſa repulſam ferè paſſus, quòd neglecto ordine, ius poſtulandi ſibi ipſe petere auſus fuerit. Quartus in Franciſcanorũ familiam aſciſcitur. Diſpares illi quidem profeſſione, multùmque diſſimiles, ſed hac in re pares & ferè gemelli, quòd eodem animi morbo, atque eodem furore laborarent omnes. Omnibus illis mens vaga, inquieta, nec vllò temporis momento ſibi conſtans: qui audeant omnia, atque moliantur intrepidè, effiæni ambitione, & comite pertinacia, perficiant autem nihil. Philippus forte ſua non contentus, præter animi vires, Senatorium ordinem ambit. Empta dignitate (quæ fuit illius temporis calamitas!) ab ea propter imperitiã, animique ſtoliditatem deiectus eſt & deturbatus. Franciſcanus verò, qui per

illius ordinis imposturas nativo furori multū adiecerat, emota mentis aut dementiæ ubique sua testimonia edit. Sed in primis quòd Solem & Lunam sua numina colit: impunè tamen, dū conuietur ob vecordiam non incognitam. Canonicus ille eodem agitatus morbo, in proximis quosque lacus & paludes, pretiosioribus ornatus sæpè se non sine graui periculo deiecit: atque ea in re sanctè se Deū colere putauit, quòd existimaret propheticè prædictum, sacrificos putidos missarios (quos vocabat Christos, in quorum esset numero) Deum à profundis aquarū voraginibus & abyssis liberaturū. At verò patruus ille, cuius haud ita pridem meminimus, quū causa parum honesta cecidisset, litis acta, testationes & instrumēta non admodū pauca aceto temperata, palàm mandit, motuit, & vorauit, quòd ab illis minutus, graue dānū accepisset. Sed ex hac fanatica familia, qui magis visus est furere, Nicolao nullus omnino fuit. Neque enim vnquam triduo sanus apparuit, quin statim mira mētis cæcitate, & motu cōturbatus, prodiderit nullum sibi tranquilum esse mentis statum. Præter autem eam animi intemperie, natus est ingenio malo, prauo & proteruo. Profana quidem eius impietas &

Dei con-

Dei contemptus nimis multos habet testes. In communi autem usu immanis feritas. Tumultuosæ tamē malitiæ admixta est versipellis perfidia. Interea, vt solēt prodigi homines, alieni appetens, sui profusus: sed quī dies noctesque procul arbitris conturbetur rei familiaris inopia, & scelerū cōsciētia. Notæ sunt, color subcinericius & exāguis, oculi fœdi, prorsus in facie vultūque vecordia, qui etiā si aliquando sapere videatur, exitus tamē sēper habet furiosos. Singula autem amētiae suæ documēta, & operosū & inutile esset recensere: sufficiet pauca quæ ad rem faciant, attigisse. Primus itaque ei in Rempub. accessus fuit, vt nuper attigi. Quū libellū de more Senatui porrexisset vt in aduocatorum numerum adscriberetur, referente ex patronis quem delegerat qui eum cōmēdaret, dū id agit, Durādus prorupit, deurbatōque patrono, reclamātibus cæteris & Senatu silentiū iubēte, ipse pro se verba facere tētavit: atque ita sua importunitate risū, non sine stomacho, omnibus mouit, vt parum abfuerit à perpetua ignominia. Postea in totū ordinē patronorū, maledictis quibus abundat, magna cōtentione & ruptis omnib⁹ pudoris & verecūdiæ habenis, tumultuatur: donec in custodiā demissus, ægrē

tādem impetrauit insolentis sui fastus veniam;
quòd furore correptus has turbas suscitasset:
neque tamen ad agnatos gentilésque deducē-
dus, quia vix est quisquam inter eos qui nō indi-
geat tutore. Verūm quum ad se rediit, vbi hanc
maculā eluere se non posse animaduertit, aliò
sibi prius migrādū esse cogitat quā suæ demē-
tiæ fama eum digito demonstraret. Et cū amicis
hāc sibi cōditionē deligit, vt ad imbellium Rho-
diorum equitū ordinē transiret. Sic vrba so-
luta militia, ad armatā militiā (quæ tota sit in
meretriciis voluptatib⁹ demersa) quia morib⁹
eius erat aptior, diuertit. Neque de maiorū su-
rum stemmatibus, & lōgius repetito generoso
sāguine dubitat. Cruce insignitur Lutetiæ à Tē-
plariis absque altiori inquisitione, quæ ad totū
ordinē demādetur. Sic designatus noster patro-
nus, tūc primū alligatur ad scipionē, & nobiliū
togis decor⁹ incedit. Et quod fatuis est in vsu,
à publicis coetibus & locis abstinere nequit, ne-
que ab ipso Senatu: vbi simulatque agnitus est,
vix domū saluus rediit, cōcursātibus omnibus,
vt decurtato patrono anteuerterēt. Tādem pro-
fectus Meliten, sui status quæstione mota, post
multam maiorum suorum historiam, rogatus
quo lare, quòve patrono, mentitur multa. Ea
quum

quum non liquerent, dato à toto ordine decre-
to ad eos quos vocant præceptores populares,
qui testimonia exciperent, remissum est nego-
tium. Quæ quum frustra tentasset Durandus,
probationes vnà cum suscepta cādida cruce, i-
psum quoque ordinem dimittit: & in Regiam
Francisci regis, eius nominis primí, secessit al-
gens & miser analectes, culinis Principum il-
lectus & captus, à quibus nec ipso verbere di-
uelli poterat. Illic annis aliquot parasitū egit:
sed paupertatis & aulæ duriores aculeos sen-
tiēs, quū à se discutere nequiret, cœpit seriò &
composito vultu adulari, prædicare quid pos-
sit & valeat, hominem se natura acutissimum,
in multo genere disciplinæ versatum, non iuue-
nem ex ludo, sed ætatis tunc plus mediæ: in lu-
ce reipub. educatū & auctū, in causis forē sibus
non imperitum aut rudē, quique in Iure dicun-
do plurimam operam nauasset, qui Iuris nodos
& legum ænigmata soluat: sed in primis gene-
rosis maioribus ortū, quorū fumosas imagines
narraret, hoc est stiuā, per ones aut cornu quo
sui subulci maiores porcos ad caducas glādes
legēdas cōduxissēt. Se ad tēpus belli pacisque
aptissimū, terræ marisque peritissimū: quódque
scalmū tractasset, aut vidisset ī litore, nauarchū
præstare posse. Et iam cōposuerat nescio quid

de naufragio classis Cæsarianæ: quo tempore Carolus Argeriā expugnare volēs, soluere è portu hostium incurfione coactus, & fœda tempestate vexatus, vix cum paucis saluus euaserat. Quæ quum importunè nō cessaret ingerere, vt hunc molestū crabronem à suis auribus depellerent principes, obtinet vnà cum aliquot similibus, nauigiū vnius atque alterius triremis. In quibus quum piraticam exercuisset, lucrum ex re qualibet seſtatus, seſeque nefandis furtis & latrociniis maculaſſet, nullum ſcleris genus breuibꝯ Gyaris dignū, reliquit intētātū, quod in Deū, hominēſque cōmitti poſſit. Ea recensere noſtri inſtituti nō eſt. Sed hoc vnum dixiſſe ſatis ſit, quòd Imperatorē agens in nauibus, rixatus cum vno ex ſuis, tanto furore excanduit vt vno exēplo docuerit quantū barbaræ crudelitatis in bruto pectore reſideret. Vincitū hominem funibus & catenis ferreis, nouo tormenti genere, quod nec Phalaris ipſe cogitaſſet, ſuis manibus necat, exuritq; decidētibꝯ in vniuerſū miſeri hominis nudū corpus à craticulis cādentibus iniecto porcino adipe, flāmis. quod ſolet porcellis fieri dū in cibū parātur, ad exſiccādā in craſſādāmq; cutim. Cuiꝯ tā raræ & fœdæ inhumanitatis ne periret memoria, vir nobilis à

Sancto

Sãcto Albino Normãnus testatas probationes confici curauit, & aliquando in iure exhibuit: quod postea per Durãdi absẽtiã neglẽctum est. Tũc editis publicatĩsq; suis nauigationib⁹, multa de se prãdicat, & mẽtitur magni illius nebulonis & imposturis Villagagni opera, fortitudine & armis saluũ à Turca Christianismũ. Et ne maiorũ suorũ infamia notetur, paterni nominis ptãf⁹, nomẽ familiã mutat, quasi suã ignominia perpetuã notã. Mutuatur autẽ, & falsò sibi Villagagni nomẽ adscribit, vt tenebras hominũ oculis obducatur, fiatq; sola nominis mutatione nouus homo, Villagagno. Neque satis primũ intellexit effẽtne Villagagn⁹ dicẽdus an Villagagno. Priũs illud placuit, hoc posterius, qui prãclarẽ suo operi se Villagagnonem prãfixerit. Est autẽ Villagagnũ (vt barbarũ, sic aurib⁹ infuetũ nomẽ, cõfictã nobilitatis Durãdi insigne ac vexillũ, quod tanta existimatione dignũ putat) humilis pecuaria casa, ex stramẽtis, luto & argilla cõpacta: prãdiolũ nõ modò rusticũ, quod vix quicquam domino prãstet, sed stabulũ quod ad fructus conseruandos vix sufficiat: verũ stabulandi pecoris & exigui gregis paucorũque porcorum causa paratũ, in quo ne minimã quidem glebã Nicola⁹ Durã

dus possideat, ex qua vel oleris plantam legat,
 quanuis hic denominatione nuper cogitata,
 sibi placeat fatuus fastuosusque nebulo, & vn-
 de sua pecuaria stemmata repetat. Hæc cele-
 bris generosæ domus fama, ii maiores, ii pe-
 nates & arces superbæ Durandi: cui præstite-
 rit popinarum veru, lebetes aut craticulas ge-
 stare (suæ gulæ præclara insignia) quàm essem
 aut clypeum, cui non magis quàm cuiquam al-
 teri ex suis vnquam galea frontem abscondit.
 Eat nunc Nicolaus, & tumeat maiorû sangui-
 ne, pauper armentarius, vilis rusticus & toti-
 us vulgi fæx pudenda: eat (inquam) & quærat
 aliud quò fœdum suum nomen & genus præ-
 dicet. Reuocatus postea à tiremibus reus per-
 duellionis & repetūdorum, quū ex tot furtis &
 direptionibus nihil sibi esset reliqui quod fisco
 pro noxa inferri posset (quæ domi inopia, foris
 æs alienum, miserā mētem, ingeniū, totum de-
 nique hominē grauis dementia premeret) tã-
 quā inanis & vacua hominis imago, capite sal-
 uo dimissus est. Elapsis postea dieb' nō multis,
 quū ad suorū criminū cumulū nō cessaret adii-
 cere, tot scelerū re' postulat' & repetitis quæsti-
 onib', corp' animūq; obduresceret, tādē fla-
 gellis cæsus, cādēti lilio altos ī humeros īpresso,
 aduersas

aduersas cicatrices, meritas suæ improbitatis poenas, stigmaticus nebulo passus est: quæ sui dedecoris vestigia foeda æternū posteritati testimoniū redditura sūt. Sed statim redit, pergitque stolidū impudensque caput, quod erubescere nescit. Per id tempus Roberuallus decoctor nauigationē multo suo malo susceptā, propter inopiā reliquerat, quam absque corruuali ambit Durādus, quem fames & nuditas in cælum adegisset. Itaque Roberualli gurgitis prouinciam, miser & esuriens ganeo Durādus occupat, nonnullis principibus (vt ab hominis importuni molestiis liberi essent) annuētibus: sic neglectā ab omnibus desperatorū hominū nauigationē suscepit. Quid enim non faciat is quē nuditas, penuria, fames, creditorū durities quiescere nō patitur? Accepimus autem à probatæ fidei viris, Durādum à Roberualli facultatibus & moribus eo differre, quò à nobili & splendido obscurus, à diuite pannosus mendiculus. Ille in sūptus immodicos stultarū peregrinationum, auiti patrimonii satis amplios proventus, pulchrāque latifundia profudit, & decoxit: hic sui nihil. quum nihil haberet, & ad montem Rhodum confugisset, è fisco, primū decies mille, postea mille sexcētas acce-

-b.i.

b.i.

ptas libras, corrasit. Vterque infans & prodigius, qui neque modum, neque finem expensarum habeat: hic præterea mentis & communis sensus egens, profusus sit ad loquendū, præstet autem nihil: qui quā lubet pascitur, quod dicebat Appius de pecore Luculli. Huic itineri quū deessent focii, multos licet vanaspetentasset, reperit quosdam quos flagitium, egestas, conscius animus, exagitabat: quosque ad duros casus ferendos, inopia & mali mores stimulant. Apud pios homines pietatē mentitur, & quū aliud haberet clausum in pectore, aliud in lingua promptum, pollicetur in America liberam fore prædicādi Euangelii, & Dei colendi potestatem. Nihil sibi prius atque optatius contingere posse, quā si probos viros ad pietatē bene cōpositos hanciscatur, qui Ecclesiam Dei apud Barbaros homines plantare, ex verbi Dei instituto nō grauentur. Illis pollicetur amicitia, & firma charitatis officia, sibi potius quā illis defuturum. Atque id ut curent & perficiant se authore, magnis precibus cōtēdit. Neque defuerunt viri & graues & mediocriter diuites, atque etiā eruditi, qui distractis possessionibus, ut Antichristi iugum discuterent, in Americam nauigassent, nisi statim fucus Du-

cus Duradi & malamens paruiſſet. Sic dimiſ-
ſus glorioſus Thraſo, rãdem longis itineribus
Americæ in eam partem appulit, quæ à nautis
Friæ caput appellatur: quò quum turmatim
Barbaros aduentare celeri curſu ſenſiſſet, nec
illinc clam diſcedere integrum eſſet, audirẽ-
que Luſitanos iſtis duos eſſe reliquos qui in eſu
parabantur, palpitans, de ſe ſuiſque actum eſſe
putat, & animum deſpondet: ſed à nautis vt
bono ſit animo iuſſus; collatis muneribus mi-
nutulis, quibus Barbari delectari ſolẽt, ad claſ-
ſem reuocatur. Neque poſtea induci potuit
vt ab alto in litus deduceretur. Tandẽ poſtu-
lat vt in deſertam, & ab omni hominum cultu
vacuam inſulam trahatur, quam reſumptis
viribus animi, metũque poſito, poſtea Col-
lignium appellauit: vbi ſocius ferarum, vipe-
rarum & draconum factus, ſatis ſibi eſſe pu-
tauit, ſi deliteſcens, pericula quæ à Barbaris
imminebant, diffugeret: cœpitque ſtabulum
ex luto foliisſque compactum & opertum, ma-
gno ſuo labore conſtruere, quo aquam plu-
uiam arceret, corpũſque ab iniuriis imbri-
um & noctium protegeret. Eſt autem ea in-
ſula in ipſo ſinu Americo, quem huius tractus
conſtituit. c. ii. b. ii.

prouinciales G A N A B A R A vocant: Lusitani autē Iannarium dixere, quòd in illū sinū mē-
 se Ianuario primū nauigassēt, in eāque insu-
 lam appulissent. Exitque sinus ille ab Oceano,
 modico veluti inter duo promontoria inter-
 posito interuallo . Quotquot autē illic videris
 insulas (sunt autem non paucae) desertæ sunt
 omnes, & nocentissimis feris refertæ: quarum
 nulla est quæ aquam dulcem ad hominum vsus
 conuenientem proferat: quam ex continenti
 bidui spatio adferri ad Colligniam insulam o-
 portet. Viuitur piscibus & viperis, nullus est a-
 lius carnis vsus: radices cōmutatis mercibus
 à Barbaris, non sine periculo, in panis & vini
 locum habentur. Lusitani decem, vix ita pridē
 illinc à Barbaris expulsi, lapides ex cæsis & ru-
 tis reliquerāt, quos collegit Durandus, & præ-
 ter stabulum ex illis & asseribus paucis, luto &
 foliis compegit casulā, quæ Villagagnū illud
 (de quo paulò antè diximus) referat, quam vo-
 cauit arcem inexpugnabilem, quæ sit Barbaris
 omnibus terrori. Occupant insulam monticu-
 li duo: neque supersunt à montibus plus se-
 ptem terræ iugera, quæ in vniuersum ad duo-
 decim iugera terræ non protenditur . Illa est
 metropolis magnæ illius Franciæ Antarctiæ,
 quæ præter

quæ præter Colligniû, nè minimâ quidē terræ
 glebulam teneat; in qua (præter id quod natu-
 ra concessit) nihil muniti, nihil clausi ad arcen-
 das feras habeat. *HERICOPOLIM* se in
 continenti de nomine Regis ædificasse menti-
 tur Durandus, in quo nihil possideat, nihil ædi-
 ficarit præter apertum hortulum semi iugeris,
 in quo nihil videas hortense. Domus est quidē
 quæ vix decem porcos teneat, quod nostri ab
 Argilla Tegulariam nominauerunt, quæ cen-
 tū propè stadiis ab eo loco quē Hericopolim
 dixit, precario tamen à Barbaris accepit. Sed
 vanius est multò quod scribit, suo auxilio Mar-
 caianos suos confederatos Caraianis bellum
 intulisse, eosque fudisse, quos omnes Barbaros
 æquè metuit, diligentérque curat; ne quis-
 quam ex suis illis sit molestus, ne illis sit esca.
 Audet cælo, terræ marisque fatuus iste scurra
 indere nomina, non qualiter Adamus commu-
 nis pater, cui antè proposita sunt ea quibus no-
 mina imponeret: verùm quod pedibus non tri-
 uerit, quod oculis non subiecerit, sed tantum
 quod vana opinione, animoque conceperit,
 Franciam Antarcticam vocat, vrbes aut ca-
 stra nulla impensa aut artificio, sed stulta cogi-
 tatione.

tatione componit. Neque veretur quod semel animi furore collegerit, iam se perfecisse, apud Regem, cæterósque proceres, veluti opere perfecto prædicare. Hæ sunt arces, hæc Durandi propugnacula, hæc moles. Pueros duodecim Caraianos, acceptos interpositis mercibus à Taupinabano, duce Marcaianorum, ex Caraianorum victorum numero, quos cum patribus & familiis superarat (inter quos perpetuum est odium & capitale) in Gallias ad Regem mittit, fingitque suorum prouincialium, & coloniæ liberos esse, in quibus summū ius habeat & imperium: qui tamen Barbarum nullum vnquam suo iure possederit, nulli imperet, omnibus sese submittat, omnes ex æquo formidet, ad eorum insultus semper palpitet & paucat. Paucos admodum Barbaros excipio dono acceptos, quos victos teneat ad operas præstandas. Cæteris omnibus obuiam mittit sua munera, scilicet ad eos placandos & sedandos, siquid fortè barbarum intercesserit. Sic occupat æra Durandus impostor, dum Regi, Regisque ministris multa mentitur & imponit. Atque vt quod lubet persuadeat, statim atque illò peruenit, Franciscanū
Andream

Andrēam Thenetum, sui itineris socium, quem (licet literarum omnium, præsertim Sacrarum, imperitum) deduxerat, ut sacris præesset, remisit: historia suæ navigationis prius conscripta, quæ sub illius Franciscani nomine prodiret, ut suorum mendaciorum dignum testem haberet, atque his artibus magni nostri Durandi fama apud omnes longè latèque diffunderetur, quasi ipso inscio, aut nihil minus cogitante. Interea tamen homo nihili de regno cogitat, ac tantæ dignitatis desiderio totus languescit, sibi que persuadet à Rege suis artibus impetraturum his legibus conscriptis. Primum, ut regale beneficium, sit masculinum (quod *ligium* Longobardi vocant) cuius inuestitura ad solos reges pertineat. Alterum, ut annua sex milia librarum, in quotidianos sumptus, regi Antartico Rex Gallus numeret. Sic se Franciam Antarticam, id est iugera terræ septem, regnique coloniam suscepturum, quam à vicinorum iniuriis tueatur & defendat, longiusque suos limites protendat suo periculo, ac quicquid armis cōsequatur, Regi accepto laturus sit, quod Fræciæ Antarticæ iure accessionis

b.iiii.

accreſcat. Inſulam illam, vacuum, deſerta
 & arctoſam idem opeto Admiralo tantis ſuz
 poteſtatis & dignitatis auctoribus, quam prius Con
 lignum appellaffe diximus. Sed dum naviga
 tionis ſcelicis & propoſiti regni ad regem de
 feruntur literæ, ſplendet nūdus in vacuo thea
 tro; vrbes, palatia, caſtra, portus & ſtationes
 penicillo deſcribit: nihil non molitur geſtu
 & verbis, vt tantæ molis imperium ſimul in
 ſtituat, ædificet, componat & conſeruet. Cæ
 tera fugiebant; nummi, res frumentaria, artiſi
 oes; materia. edebat quod reliquum erat in
 nauibus. Proximos Hiſpanos qui tanti prin
 cipis fama excitati illò ſe contulerant, exce
 pit amice, à quibus impetrat, quaſi præſes eſſet
 pecunia, aliquid frumenti: quos quum ſeſellif
 ſet, artadices contuſas, patrio more raſtan
 das confugere operæpretium fuit. Neque ſup
 petebat cuiquam in tanti regis comitatu, quò
 vel nudum corpus tegere, aut latrantem ſto
 machum ſedare poſſet: ſed omnes animam
 miſerè trahebant. Faſciculo literarum acce
 pto, vix continere riſum potuit rex Henricus,
 lecto primo quoque verſu. Sed dum pergit,
 ſoluntur cachinni vehemētes. Adeſt Momo
 rentius, & proceres ad duplicandos, multipli
 candos.

candōsque risus ad lachrymas. Sparguntur undique tanti principis literarū exemplaria. Tandem à Lusitano oratore rei veritas apertius confirmatur: Villagagnonem in heremos & horrendas solitudines, ab omnibus qui similē navigationē susceperāt, neglectas, appulisse. Occupasse decem plus minus terræ iugera, arida, falsa, arenosa, nulli prorsus vsui hominibus & pecori apta. Præterea posse se illò stare nullo cuiusquam incōmodo. Hoc illud est fastuosū & celebremagnifici Duranditegnum ac imperium. Quid plura? Iam scilicet agendum erat de collocanda vxore regi Durādo, nisi ex libatibus equitibus Rhodiis indictus Pōtificiis legibus, vetasset: quod viros principes cōtinuit ne incōsulto Romano pōtifice quicquā moueretur. Oriebatur & alia nō inferior quæstio, quæ iocosè diu multūque agitata est: Nū inuiātus rex Durādus (cui nūquam certare contigisset) fratris regis titulo decorādus esset: creabat dubitationem, à multis iam sæclis receptus vsus, quo reges se mutuò fratres appellāt. Sed nō deerāt urbaniores politiorésque, qui regē Durādum Antartīcū Midam dicerēt, *τὸ δὲ παλαιὸν ἔχοντα*, qui iudiciū tulisset, quale olim Phrygius rex, authore Diogeniano, quū Pana prætulisset.

set Phœbo. Sic meritò vtrisque, ob stolidum iudicium aures asini contigissent. Iam ad meam profectiōnem venio. Rogatus Ioannes Calvinus, vt aliquos ad instituendam Ecclesiam pios doctores mitteret, quanquā ad propagandum Christi regnum propensus est, audito tamē Villagagnonis nomine, postulatiōnem spreuit. Pridem homini ad res nouas tentandas lento, perspecta fuerat huius nebulonis & vanitas & nequitia. Tandem se persuaderi passus est alium esse. Precibus ergo multorum obtemperans, me & alterum ad hanc obeundam prouinciam hortatus est. Ac nos quidem pœnas dedimus. Ipse autem qui nos mittebat cum aliis primariis viris scelestè ab hoc perfido deceptus est. Quia verò iam ante nostrum aduentum quosdam probos & innoxios necauerat, alios fugauerat, probabilis coniectura est clàm egisse cum nouo patrono & reconcinnasse perditam gratiam, quia eodem ferè tempore venerunt monachi vncti & rasi qui se nobis opponerent. Quā arte & proditiōne nefāda simul & gratiā iniit, & aliquid æris accepit. Et qui prius, quoties de Romano idolo incidisset sermo (incidebat autē frequēter) in hunc frēdere, fremere, cōcitaris quem Sa-

quē Satanam, Romanū Antichristū, & perditū
Christianæ reipublicæ hostem aperte nomi-
naret, tunc neque ab eo diuelli poterat, quāuis
ad Christianam sanitatem & modestiam sæ-
pius reuocaretur. Imò verò Ecclesiæ vniuer-
salis dicere caput, Petri in Apostolatu suc-
cessorem, qui in animas potestatem haberet.
Ac nos quidem ei prius & publicè & priua-
tim in faciem restitimus, quàm excusso pul-
uere illinc discederemus. Monitis fratribus
ut à deplorato nebulone cauerent, non se-
cus atque à fidei desertore perditissimo, &
Satanæ mancipio, quem necesse esset in pe-
ius labi, ut solent homines corrupti mente,
reprobi circa fidem, quorum insipientia ma-
nifesta est, sicut eorum qui restiterunt Mo-
si, ut Paulus admonet. Sic post præstitam
fidelem Christo operam, ieiuni, & nudi,
omnīque subsidio destituti, nos Deo eiūs-
que gratiæ commisimus. Constituto pretio,
conducta per Pontanum à magistro & exer-
citore est navis, annosa, rimarum plena, nul-
la annona, nullis rebus necessariis instructa,
qua in altum delati sumus, nequid gloriatur
Durandus nobis se reditum parasse. Ea, neque

alia fuit inter nos disputatio. Nos verbo Dei & spiritualibus armis villę, omnis, conuitiis, deierationibus importunis, verberibus, catenis, insidiis, superbia & contumeliis, pugnavimus. Neque tamen induci potuit ut publice vel privatim animi suę lectę hominibus conveniremus, ex sacris literis veritatem indagaturi. Cetero mentitur inuerecundę. Neque enim nobis potauimus vnquam, ex quo primum Durandum cognouimus, animi leuitate & mobilitate Euangelii portę futuram superstitionis Papisticę vanitatem relapsam, deinceps atheismi induisse, ut falso obtrahit. Quis enim putaret vnquam impium Dei contemptorem discessionem fecisse a pietate quam non gustauerat? Quę igitur atheismum induit, exiit nunquam, in eum totus est vsus. Docet autem nos Spiritus Dei omnes apostatas esse, qui pro mentis suę caligine, demonia supponunt in Dei locum. Tales fuisse aliquando Ephesios pronuntiat Paulus, sine Deo & religione, donec ex Euangelio didicisset verũ Deum colere. Durandus autem cum Galigula, Mezentio, Diagora, nullum sensum Diuinitatis habet, neque Christiani fœdus, neque Patrum sectatur. Omnia ex æquo despicit:

dignus

dignus qui in Epicureorum porcorum hara, dum viuit, cum suis Rhodiis volutetur. Neque parum discedit à sententia illorum qui putant paucorum calliditate excogitatam religionē: nihil enim minus cogitat quàm Deum esse. velit tamen nolit quod nescire cupit subinde sentiscet. Prorumpat licet in audaciam effrænemque Numinis contemptum, trepidabit aliquando miserè, quū aliquod iræ diuinæ iudicium se proferet: adeò vt Deum quem studet ex professo contemnere, inuitus exhorrescat. Verùm paulò altius repetenda est historia, vt impudentis mendacii conuincatur Durandus. Martii mensis initio, anni quinquagesimi sexti supra millesimum quingentesimum, quæsitos & multis precibus rogatos, post longas & dubias nauigationes nos excepit humanius in suo Collignio, quàm à tali bestia sperandum erat, saltem facie tenus, nōsque littore & nauibus, præter ingenium ad se deduxit, saluere iussos, atque in primis Pontanum, sub cuius potestate nauigaueramus. Aderat Aurigarius mecum præfectus & ipse verbi Dei, erant & alii pii probique viri duodecim. Cui quum mentem nostram aperuissemus, mox in lachrymas, inducta larua prorupit, cælumque aspiciens,

Gratiam, inquit, tibi habeo Pater cælestis, qui miserum me, & extorrem, tanto dignaris beneficio, vt tuo lumine & verbo illustres, ad has heremos tuos Prophetas emittens qui sanctè & purè, vt sanctus & purus es, nos tua verè cælesti doctrina pascant, modò nobis mentem aperias, & in corda nostra Spiritum tuæ sapientiæ infundas, qui nos regat & moderetur. Esto mihi testis summe Deus, quantū ex animo cupiam Ecclesiæ tuæ operam præstare, vt fidè & operibus sanctis tibi placeam, per Christum, qui nos tibi colligit quoquò versum nos dispergas. Nunc, inquit, impleamus opere & facto (ad turmam oculos conuertens) quod mente per verbum Dei conceperimus, ne doctrina à moribus discrepet, exeatque in vniuersum orbem huius Ecclesiæ fama. Ecce, nullū nobis periculum est à tyrānis, minus à Papatu atque à toto Antichristi sacrilegio. Iubeant Prophetæ quæ ad religionem pertineant: atque in primis vt facessant sermones impuri, proteruiæ, friuola iuramenta, moderata nobis sint omnia in gestu & victu. Atque iterum in cælum intendens, Faxis, inquit, summe Deus, ne quos ad nos direxisti deficiant sub tanto pondere, vt gloriæ tuæ intenti, molestias

molestias nostræ cōditionis placidè ferāt nobiscum. Annuimus omnesprecationi: addimus solū, Vt in omnibusquæramus Dei gloriam: peractisque pro absoluta prosperè navigatione Deo gratiis, nos Durandus amplexus est cum fletu, & in cœnaculum nostrum deduxit. Postridie exactis precibus publicis, vt nobis in more positum est, ex 27. Psalmo, à nobis habita est cōcio, magno totius cœtus applausu, atque in primis Villagagnonis, qui suis frequentibus suspiriis obortisque lachrymis, intimos cordis affectus præseferbat. Monuimus autem vt in diem septimum ad recipiendam Cœnam Domini se pararent: nos autem quotidie ad illum vsque diem de sacro mysterio differentes audirent. Interea singulos inuisebat Durandus comiter & amicè, quos de suis manuariis artibus rogabat, iubebatque bono esse animo, neque ob penuriā deiici, animūque despondere. Christus (dicebat) non sua, sed nostra causa tanta perpeffus est: non vt gloriam suam augeret, sed vt nos à morte redimeret. Sic ego me vobis nunquam defuturū iuro & obtestor, donec rebus benè cōpositis, mea opera carere possitis. Sic multa cū gratulatione

quisque sibi sedes parat, & tuguriola componit: cœpimus piscari, retia disponere, radices quærere & contundere, vipersas sectari in cibum, parare nauigia & vasa aquaria, cum Barbaris convenire, cum quibus nulla nobis fuit vnquam rixa, (quod in primis verebatur Durandus) nihil molestū aut graue intercessit. Illi nos vicissim, sed rarò, inuisebant, quibus ònia amicitiae officia præstabamus. Destinato die, ad Cœnā cōuenimus. Acta cōcione, primus accessit ad symbola Villagagno, suique ònes ex ordine. Inter quos Hector quidam aderat, vir vt cōtentiosus, sic insipidus & planè illiteratus. Qui quū videretur in re seria nimis ludere, & totā actionē sanctam in contemptum traducere, dubitatum est inter nos num cum eo prius agendū esset, quàm ad Cœnam admitteretur: Villagagnon istamē decreto & interposita fide admissus est: neque postea cessauit, inducto in suas partes Durādo, nobis molestus esse. Simulauit tamē semel atque iterū Durādus, quū nos audiret cū Hectorē differētes: Equidē hanc, inquit, controuersiam componere nequeo, in sententiam tamen Caluini inclinandum iubeo: is enim mea sententia vnus est qui penitiùs à multis iam seculis sacra penetrauit & tractauit. Verū aperto statim codice,

codice, diuertit aliò, cœpit nobiscū nō ex fide agere, vt facilè paterèt nos illi graues esse & molestos. Quod quum rescīuisset Pōtanus, præ se tibus nobis illū, Hēctorémque cōuenit: in qua disceptatione altero tacēte hāc blasphemīā hic posterior euomuit: Si aliud, inquit, non adfer-tis quàm Biblica scripta, nihil agitis. hoc enim est nihil scire: nā torquētur in varios sēsus. Ita-q; fulciēdi sum⁹ lōgo vsu & cōsuetudine atque doctorū scriptis. Cui quū grauitè & libèrè re-spōdemus, interpellat nos Durādus, cœpītque ex eo tempore apertas in nos inimicitias exer-cere, nobis cōuitiari & multis modis circūscribere: quotidianis cōcionibus interdixit, ne ab operis sui diuerterēt, excepto Dominico die, quo vetuit ne cōcio ultra sesqui horā protēderetur, hac lege vt ministri in Romani pōtificis, Episcoporū & monachorū otia, luxus & abusus nō inueherēt. Tādē vbi ad alterā Cœnā ventū est, Durādus, Hēctoris sui impulsu ministris imperauit, capitis periculo, vt in sacro poculo lymphatum vinum porrigerent, quod haberet acceptum à Cypriano & Clemente: insuper vt populum docerent, Baptismata non solius aqua mysterio peragenda esse, sed olei quoque infusione, & falsis pabulo. Adiecit nōnulla ridi-

c. i.

cula de reliquiis Coenæ. Quæ quum detrectafsemus, Cyclops ille ad minas, violentiã & cõuitia diuertit, Calvinũ hæreticũ vocans, qui quũ sua impia dogmata per Christianismũ publicare nequiuerat, ad se suos vanos prophetas dimisisset. Quod quum ferre non posset Põtanus, Mëtiris (inquit) in caput tuum, in sanctum Dei Euãgeliũ, in Christũ ipsũ denique, Syco-phanta perditissime, qui sanctũ, piũque Dei Prophetã impuris tuis blasphemiiis impetas & calũnieris. Cauebis autẽ ne iterũ id tibi cõtingat. quod si commiseris, senties mea manu vlttricẽ Dei vindiã. Ille magnanimus Durãdus magis mut' quàm piscis, ferociã deposuit, quia si mussitasset, instabat certũ periculũ. Neque ex eo tẽpore ausus est ferox miles, equẽsque pedestris, cũ Põtano cõtendere: verũ Apostolorum exemplo concessit vt Aurigarius acceptis ab eo literis cũ duobus aliis, Geneuam amandaretur, qui de rebus controuersis Calvinum, Ecclesiãque Geneuensem cõsulerent. Hac arte Pontano imponit, quòd promitteret staturum se & suos Geneuẽsiũ responso. Nunc verò intrepidè cum laruis Pontani luctatur. Erãt tunc regi comico triginta numero comites, quorum nonnulli sacrarum Literarũ desiderio, palàm ab eo defecerãt, quorum primas

tenebant, Nicolaus quidam & Boissiacus: alii in eam partem satis inclinabant: alii has contentiones súsq; deque ferebát, & turpiter cū barbaris fœminis se miscebant: quales erant, Guillelmus & Ioannes Miry, ad eas libidines Durando conniunte, vtpotè qui fœdus cum subulco quodam, cui nomē erat Fornario, lasciuiret, quem in puerorum cubiculariorum numerum asciuerat. Hac certè infamia passim flagrauit in Collignio. Pótano aderamus plus minus duodecim, tribus Genuā dimissis. Sic discessum est vtrinque. ac nos quidem nostris, & siqui ex eius comitibus interesse cuperent, non cessauimus verbum Dei ministrare, & sacra publicè peragere. Tunc se planè subduxit Durandus à concionibus: neque nobis præsentibus ausus est quisquam ex parte aduersa verbum Dei tractare, essent licet in eius satellitio perfidi duo monachi, præter Hectorē, qui ausus est sophisticas quasdā prælectiones aggredi, quas statim, quum nihil haberet quod diceret, & vnicum haberet suarum nugarū vel imposturarum testem Durādum, cum vno atque altero monacho, deseruit. Furere tunc visus est Polyphem⁹ noster, & ad ingenium redire, tamē se in publicū facilè nō cōmittebat, veritus

c.ii.

Pontanū, quē nouerat animo & corpore benē cōpositū: interea sœuiebat in suos seruos quos detinebat sub catenis. Ex illis vidimus barbarū vnum subactum flammis decidentibus, quem Durādus sua manu crudeliter vrebatur, mirantibus & attonitis cæteris barbaris, qui nihil adeo barbarum & immane vnquam vidissent. Vidimus etiam nos aliquot baculi verbere eo vsque cōtūtos, donec ferē exanimis relinqueret: cōtritōsque vna corporis parte, iuberet in alterā reuolui, vt ita vniuersū corpus tunderet & moleret. Suis postea sustulit dici Dominici quietem; eosque toto die ad opus cogebat: nobis autem reliquit quod à nobis impetrare nequiu-
uit. Habebat etiam in vinculis sartorem sibi prius domesticum, in quem sœuiebat crudeliter, quod sacras conciones apud nos audisset: alios præterea tres, Roquanum, Dodallū & Ioan-
nem Crassū, quos in se cōspirasse diceret. Tādem à Pontano multis precibus impetrat, vt illinc discederemus. Ex nostris ob vetustæ caducæque naus periculum, quanquā nobis dissuadentibus, in Americam redierunt artifices manuarii, Petrus Bordon, artis tornatoriæ: Matthæus Veneur, lignarius faber: Ioānes Du bordel, cultellarius: Andreas quidam, sartor:
le Bal-

le Balleur, Parisiensis. Eos simul atque appulerūt, obrutos aquis necat, præter sartorem, quē in numerum catenatorum seruorum detinuit, qui omnes sub mortis tempus egregiam fidei suæ confessionem ediderunt, cuius sunt apud nos exemplaria testatissima. Dicat nunc Durā dus, qui de suo monachatu gloriatur, ut solet in omnib' mētiri, se de monachis suppliciū sumpsisse, quorū animus facinore pollutus sanari non posse videretur, reliquos conseruasse. Mirum certe videri potest in mendaciis sic obduruisse, ut nec ullū verisimilitudinis colorē quærat vel curet. Porro qui in moribus & doctrina magis insanabiliter ipso ægrotet, nullus est: ille tamē medicum agit, seruos excarnificando, vitiis suis parcens. Sed hīc attēdere operæpretium est quā ingeniosus sit in fingendis mendaciis. sic agit & loquitur, quasi nobiscum per amicitiam quicquam postularit ad fidei religionisque probandos articulos, aut nos impulerit notariorum publicorum auctoritate. Quis enim nostrum in America quenquam fuisse no-uit, qui publica instrumenta, notāsque exceperit vnquam? In Collignio neque emitur, neque venditur, neque seritur, neque metitur, nulla exercentur cōmercia, nullus locator, cōductor

nullus, nullus operas præstat aut locat : illic ne
 chartas quidem aut pennas, quibus acta scri-
 bantur reperias. Quid putidius hoc stolidi ho-
 minis mendacio? Quorsum illic notarius, aut
 is qui apud acta publica solet constitui? Hu-
 ius generis est vanissimum commētum de suo
 in patriam reditu , vt nobiscum concertaret.
 Scilicet hoc pietatis zelo tenetur rex Antipo-
 laris, vt ad nostras vrsas iniussus redeat, solius
 religionis studio? cuius scelerato odio nō min⁹
 quàm cōtēptu refertū esse fœdi mores & spurci
 detestabilique vita satis ostendunt . Sed si ad
 lucem propius trahatur, fateatur oportet rex
 personatus, se theatrum, sceptrū, regios appa-
 ratus, omnes denique illos fastus quibus tragœ
 dū egit, reliquisse, quia quod ederet, miser nō
 habebat. Sic lupi sua latibula deserunt. Cogi-
 tabat apud se quod forex Homericæ quā rana
 vrgebat lacum inhabitare, Mihi moris est quic-
 quid apud principes suauissimum est, esse, pa-
 nē ter pistū, dulciaria omnia, & quascūque lau-
 titias faciunt coci. Mihi nunquā fuit in aquis
 vita, nullius vereor hominis cōspectum, quos
 inuiso die, noctu quoque ad lectum vsque cōse-
 quor: mihi quàm miserū esset procul arbitris
 algere, famere, sitire Americæ aquis in mediis.

Appu-

Appulit demum. Spectaculum fuit isle, regē
 (cuius tāto beneficio aucta fuit Gallia) in aula
 à nullis agnitū in reditu, neque à canibus ipsis.
 Fortè aderant ex culinariis, apud quos vacuus
 olim offas edisset, qui miserū salutarū: à quib⁹
 quū didicisset mutatā Regiæ faciem, sibi que cū
 duris & asperis hominibus futurū esse negotiū
 quibus sūma rerū esset in manu, frustrāque ten-
 tasset colloquiū, transit in ædes Mōmorāi i du-
 cis & Admiraldi: vbi quū frustra lusisset operā,
 molitur hoc præclarū op⁹, in quo vtitur Hiero-
 nymi Possoti benedictini matheologi subsidio,
 aliorūque sophistarū Sorbonicorū præposte-
 ra industria, à quibus mutuatur aliquot capita,
 atque ea præsertim in quibus authorū veterum
 sententiæ citantur, quas sibi cōsuevit ut iustū vo-
 lumen efficiat. Excerpserūt autem, vt coniicere
 licet, ex nostris ad populū Gallicū in America
 homiliis abruptas & detortas sētētias Hector
 & monachi Sophistæ, rubei capitis emissarii,
 sed nulla fide, tū propter profundā ignorantia
 Scripturarū sanctarū, tū propter odium illud
 quod ex sua potius malignitate, quàm vlla no-
 stra culpa imbiberāt. Sed vt sit Durādus autor,
 vel si malit, Hieronym⁹ Possot ille Benedictin⁹,
 imò verò ipse Benedict⁹, & tota theologiastræ

c.iiii.

Sophisticæ schola, facile facturū me spero, vt omnib' pateat rhapsodias illas nō minus insulse cōsarcinatas esse, & pudēdis crassisque absurditatib' refertas, quā impiis & sacrilegis errorib' & blasphemis plenas. Ostēdam etiā Durandū, qui nihil verecundæ frontis aut pudoris habeat, dū stultè in messē alienā ingreditur, nescire quid, & de quibus dicat & loquatur, vt serò itelligat præstitisse sibi sinere me in otio tot quibus indignè me affecerat molestias deglubere, & cōcoquere, ea scilicet patiētia qua nos cælestis Magister docuit animas nostras possidere, quā hasturbas mouisse. Illas enim ipsas iam pridē, vt alia cōtumeliarū quas indignè perpeffieramus plaustra, in Dei omnipotētis sinū reieceramus. Sed quia audet nebulo perditus in Deum, audet in Christū, audet in sanctū Dei Euāgeliū impurus & rabidus canis insurgere, *ἀντιστάς* dū semper amplector (quā non tantūm Thrafsybuli, sed cælestis Magistri decreto edocti sumus *μη' μαρτυρεῖν*) in arenā tamē inuitus & toties prouocatus descendo, futurūque illi præfagio quod est in veteri prouerbio, βασιλεὺς ὁ ὄνος: A sinu sit qui Rex esse nō potest. Neque me deterrebit Sorbonica colluies quæ huic histrioni applaudit, & si qui sunt alii fautores & patroni

troni, quin traducam nebulonis vesaniã vt meretur, tamen si ex eorum auspiciis animos collegit brutũ hoc animal, vt aliena & sibi incognita arma indueret. Nam qui Deũ habet quẽ colat & veneretur, is omnes vno ordine Dei inimicos securẽ negliget. **P R I N C I P I O**, vt rei controuersæ argumẽtũ teneãt lectores, paucis perstringã summã eorũ quæ à nobis de sacrosãctæ Cœnæ negotio proposita sunt in America quũ nobis à presbyterio designata fuisset: postea certamẽ nobis erit cũ rationibus Durãdi & sophistarũ à quibus has plumas (nuda cornicula) mutuatus est. In quo, quãtũ Dominus sua liberalitate concesserit, ostẽdemus frustrã magnos illos heroas vrgere quibus cum pugnet. Satis nobis fuerit ipsa veritas nuda & aperta sui ipsius testis, quæ belluam illam immanẽ, qualis olim Goliath, furore suo extra carceres & limites agitatam compescat, iniecto in nares circulo: sic suos bullientes impetus facilẽ Dei verbo domabimus. Parauit enim nobis Deus sua virtute & sapientia pharetram, arcum, & sagittas potẽtes & acutissimas cum carbonibus ex iunipero, quibus perfodiamus & laceremus vniuersas Satanæ imposturas. Verũ quantum ego dignitatis & honoris semper ex Domini nostri Iesũ Christi præcepto tribucri sacrosan-

& Cœnæ, & mensæ Domini, testabûtur au-
 res piæ, quæ me de hac re plenissimè cōtra ma-
 gistratû potestatemque Durâdi differentē au-
 dierunt. Equidē illi semper tātum cōcessum iri
 volui, quantû sacramētis, nostris tesseris & ar-
 rhis, Dei Spiritus nobis insinuauit. Ex qua be-
 neficiorû omniû sūma, quæ à Christianis homi-
 nibus maximè desyderari potest, ad plenā men-
 suram cōfirmatur. tantûm ne nostra infidelita-
 te, aut morû ac disciplinæ neglectu resistamus.
 Quis enim panem illû verum à cælis deplutum,
 Iesum Christum, vera fide apprehenderit à Pa-
 tre cruci traditum, vt suum corpus & sangui-
 nem nobis in alimentû subministret, nōsque
 (quos à Patre seruâdos acceperat) ita sibi cōiun-
 gat & vniat, vt primûm sibi, postea Patri atque
 inter nos copulet, quin protinus intelligat quā
 ta sit vis & efficacia tanti sacramenti, quod i-
 pse Dei filius, æterna Patris sapiētia, verus Deus
 & homo in testamētum & pignus suis filiis in-
 stituit & reliquit, quò eos ab alienis discerne-
 ret? Quam nobis moriturus testamento conse-
 crauit, & vsque adhuc consecrat verbo, volun-
 tate & virtute sancta, polliceturque nobis se nō
 defuturum attestātibus Sacramentis, veluti cep-
 tis sigillis, donec ipse rursû veniat. Nos suæ Ec-
 clesiæ

clesiæ inseruit, quos suo cibo & potu nutrirī & cibari voluit, vt inde vitam trahamus in sp̃e certam salutis æternæ. Quoniã autē mihi negotium est cū homine præfacto, cōtumaci & ignauo, cui satis nō est fucū quendā inanibus verbis ostētare, & qui ne corticē quidē ipsū disciplinæ teneat, artis verò nihil : sed cui placeat frustra quædā decerpere, de quib⁹ sine sēsu & iudicio loquatur, & effutiat quicquid venerit in buccam : nos cōtrā methodū teneamus in lectorū gratiam, vt intelligant quā piē & religiosē de facta Domini mensa docuerimus, & quanta cū veneratione homini Christiano de ea sit loquendum & cogitandum, & quāta cū probatione, id est fide, poenitētia & charitate, propulsis auulsisque omnis generis rixarum & cōtentionum fibris, ad illam ex Domini præscripto suis tabulis sancito sit accedendū. Quod olim toties nostris publicis declamationibus in America tractatum est. Sed apud hāc impuram bestiam, apud foetidum hunc suem seminatae sunt verbi Dei margaritæ, sanctū dedimus canibus, quid mirū si illud conculcet pedibus, & canis cōuersus dirumpere nos pergat? Neque enim ab initio filios Dei à porcis discernere potuimus, neque passa est charitas eos protinus habere pro

deploratis, donec certis documētis peruiacē ostēdit Dei cōtemptū, qui morbus ferē incurabilis apparet. Sic illi suisque similibus à nobis prædicatū est Euāgeliū, odor mortis in mortē, quod per se odor est vitæ in vitā: cuius nūc audimus rabidos latratus, & impios grūitus. Vetus illud Israelitici populi epulū, in cuius locū Cœna Dominica successit, vt varias denominationes sortitū est, sic Cœna. Dicebatur autē hoc epulum transitus Domini, cuius erat memoria, signum, solennitas, festū, feriæ, conuētus, celebritas, cultus, obseruatio, ceremoniæ, & vi&ima trāsitiois. Sic Cœna Domini à Paulo dicitur, in qua spirituale nobis epulū paratur. Sic & eodē authore Mēsa Domini appellatur: ab eodē etiā *memoria*, quòd eodē sancto pane cōmunicemus, & sic vnū corpus multi sumus. Lucas appellat frāctionē panis, quòd inter se cōuiuæ panē frāgerent, more veteris nascētis que Ecclesiæ, & diuiderēt. Dicitur etiam Memoria passionis dominicæ, dicēte Domino, Hoc facite in mei memoriā. Dicitur *tyxapia*, quoniā in ea gratiæ habentur Domino suorum in nos beneficiorū, atque in primis quòd sua nos morte redemerit. Dicitur symbolū, mysteriū, & sacramētū corporis & sanguinis Domini. Veteres vo-

caue-

cauerunt *subāxi*, coagmentationē & conciliati-
onem qua Ecclesia Christo arctissimo fœdere
vnitur, & nos inuicem. Dicta est præterea con-
uentus sanctorum, coetus sacer & collecta. Ne-
que enim veteres sibi licuisse putarunt, nisi in
publico coetu Ecclesiæ, Cœnā celebrari. Sic
Paulus dixit, Conuenientibus vobis in vnum:
Corinthios non ferens quod in multis Cœnā
Domini corrupissent. Conuentum tamē & cœ-
tum qui ex præscripto Domini esset, non dam-
nat. Quinetiam Cœna Domini testamentum
est in carne manifestati Filii Dei, quod conce-
ptis verbis dixit de poculo: Hoc poculum (in-
quit) nouum est testamētum in sanguine meo:
id est, plenè perfecta peccatorum remissio per
sanguinem meum. Varias has voces obseruent
lectores. Solent enim impostores ex nominum
varietate colligere argumenta quibus illudant
infirmioribus, dum cogitāt ex grammatica si-
gnificatione res nouas confingere. In eo totus
est Durandus miser Grammaticus, cui datum
non est vltra caput extollere. Est autem Cœna
Domini sacramētū epuli spiritualis quo Chri-
stus mortis suæ memoriā efficacē nobis impri-
mit, & in ei⁹ fructu attētos nos reddit certā fide
qua in spū æternæ vitæ erigimur & pascimur.

Cōueniens est aliorū patrū definitioni, qui actionē esse sacrā dixerūt, diuinit⁹ Ecclesiæ institutā, qua Domin⁹ pane & vino in epulū apposito suā promissionē & cōmunionē attestatur fidelib⁹, donāq; sua repræſētat, & sēlib⁹ subiicit, visibiliter in vnū corp⁹ colligit, mortē denique suā in memoria fideiū retineri vult, & officii nostri nos monet, & maximè laudis & gratiarū actionis. Sacramētū dicim⁹ esse, quia symbolū sit externū, quo beneuolētiae erga nos suæ promissiones cōsciētis nostris Domin⁹ obſignat, ad sustinēdā fidei nostræ imbecillitatē: & nos vicissim pietatē erga eū nostrā, tā corā eo & Angelis, quā apud homines testamur. Neque id alienum est ab Augustino, qui Sacramētum ait rei sacræ visibile signum, aut inuisibilis gratiae visibilem formā. Quod autem dicimus Sacramentum, Græci dixerunt *μυστήριον*. Signa enim quū ad res diuinas pertinent, Sacramenta vocantur. Inde nimirū colligimus, Sacramētū esse mensam Domini, quia sit appendix promissionis. Nunquam enim est sacramētum, nisi præeunte promissione, vt eam confirmet & obſignet, nobisque testatiorē faciat. Sicque Christus consultum esse voluit nostræ ignorantiae, tarditati & infirmitati, vt nos in sua fide stabili-
ret: sic captui nostro se attemperat Deus, vt

istis terrenis nos ad se deducere nō grauetur, & proponere donorū spiritualium speculum. atque ita Domino facti *iuxta mōi*, Christo capiti & mēbris cōiungimur, eiusdēque cibi & potus fimus participes, os ex ossibus eius, & caro ex carne eius facti. Nā per Baptisma accipiūt fideles sigillum fidei, quo suæ salutis firmum habent testimonium, per adultos adhibito confessionis suæ testimonio: receptos autem in familiam suam, alendos suscipit Dominus. Quod se facturum dato pignore nos certiores reddit: atque ut id ipsum nobis certius esset, voluit institutionis suæ Cœnæ primordia per man⁹ Filii sui nobis largiri: spirituale scilicet epulum animarum nostrarum, ubi se Christus viuificum esse panem testatur, quo animæ nostræ ad immortalitatē pascantur. Signa sūt panis & vinū, quæ inuisibile alimētū quod percipimus ex carne Christi & sāguine, repræsentāt. Vnicus autē animæ nostræ cibus, Christ⁹ est, ad quē nos inuitat cælestis Pater, ut eius cōmunicatione refecti, vigorē colligam⁹, donec ad immortalitatē peruētū fuerit. Cuius imaginē in signis visibilibus exhibet, ut certi sim⁹ animas nostras Christo pasci, nō secus ac corp⁹ pane & vino. Id autem propriè & per se ad corpus nō pertinet. Spirit⁹

materialibus & corporeis epulis nō pascuntur. Spirituale ergo cibum esse oportet quo spiritus alantur. Signa autem quanquam corporea sunt, non sunt tamen ordinata in corporum alimentum, sed in significationem rerum spiritualium. Neque enim tantillum panis & vini alimentum corporum sufficere potest. Qui quærit alimentum corpori, domi manducet, & Ecclesiam Dei non contemnat, inquit Paulus. Itaque si vera fide tenemus, corpus Christi sic pro nobis fuisse immolatum, ut illa mors nobis sit vita, ac illius vnici sacrificii efficaciam in nobis sentimus: & sanguinem sic pro nobis fustum, ut sit nobis perpetuus potus: nulli dubium esse debet, quin sic accepto pane & poculo ex Domini instituto, in sui memoriam, verum corpus, verum sanguinem Christi, quod semel in salutem nostram oblatum est in ligno, accipiant fideles animæ, dū corporea signa à Domino instituta ore percipiunt, & in stomachū demittunt, ut eæ participatione mortis Christi virtutē certò statuunt fideles sibi efficacem fore. Eo enim mysterio Christi fœdus illud quod sanguine suo sancit, renouat, non secus ac si rursus à toto corpore Christi manaret, & coram efflueret sanguis adhuc spirans suum calorem, quo
nos

nos Patri reconciliauit. Id nobis testatur Veritas, dum calicem vocat fœdus in sâguine suo. Quum itaque hoc sacramêto fide suscepto sic vniamur Christo, vt in vnũ corpus cũ ipso coalescam⁹, quomodo cũ eo nobis nō cōcessit sua omnia? Cōcessit profectò nō min⁹ efficaciter quàm si præsētē cōspicerem⁹, & manib⁹ nostris attrectaremus. Nō enim vana esse voluit sua signa & promissiones suas inanes & mēdaces quibus nobis illudere voluerit. Nos nanque à rebus corporalibus, pane & vino, ad res spirituales deducimur, quibus fouemur, reficimur, cōfirmamur, exhilaramur. Neque existimemus Cœnæ præcipuas esse partes, corp⁹ Christi porrigi simpliciter, & absque altiori cogitatione, (symbola nimirũ illa quæ videm⁹ & tãgimus, quæ postea dicimus metonymicè Corpus & sâguinē dici ex phrasi Scripturæ) sed magis obsignare sacramenti corporis & sâguinis promissionem, qua carnem suam verè in cibum nobis, & sanguinem in potum promittit, quibus in vitam æternam pascamur. Eò autem quòd se nostrũ panem affirmat, quem qui manducauerit, viuet in æternũ, propositũ nobis iter est ad crucē Christi properātib⁹. Non enim Christo salutariter vescimur, nisi crucifixo, dũ mortis eius

d.i.

efficaciam viua fide apprehēdimus. Non qualiter cauponatores verbi Dei, sophistæ, existimarunt, vt lucra captent ex missis, Christū appellari panem, quòd panis esset Christus in sacramēto mentis. Rem aliter habere docuimus, quod Durandus non intellexit, neque intelligere potest pectus carneum, quod nullum esū capere potest nisi culinarium & carneum, qualis est is quo in popinis vti solet. Nos verò dicimus Christum panem esse vitæ, quia talis à Patre nobis dat⁹ fuerit, talēque nobis sese præstiterit, quum carnem nostram assumpsit, nōsque suæ immortalitatis participes fecit. Non facit igitur Cœnā vt Christus panis vitæ esse incipiat, sed facit vt sentiamus vim & efficaciam illius panis, cuius spiritualement gustum & saporem nobis præbet. Pollicetur enim mirabili sua gratia, quòd quicquid fecit aut passus est, ad nos pertineat. Nobis nat⁹, passus, mortuus: nobis denique resurrexit, & in dextram Patris sedet cælitus, quia nobis panis est vitæ. Panis, inquam, qui caro sua est, & quā dedit pro mundi vita: illa ipsa est, non alia conficta, quā nos verè, fide & spiritu (& si patiantur aures purgatæ) realiter & *σωματικῶς* in Cœna recipimus. Nunc cogitent *σαρκόφαγοι* & carnulenti viri, qui
nisi

nisi membratim carnem & ossa Christi dentib⁹ & ore profano conterant, nunquam sibi satisfaciunt, quomodo panem illum viuum è cælo deplutum, in terra germinatum, semel in hostiam datum pro mundi vita, verum, inquam, corpus naturale, per omnia nostro simile (dempto peccato) finitum loco, & dimensionum limitibus definitum, vnū, non multiplex, tot iam seculis rodunt, frāgunt & lacerant. Iamenim ex quo passus est Christus quot centenæ myriades corporis Christi absorptæ sūt? quas momentis omnibus restaurari noua corporis Christi creatione oporteret, vt in elementis adsit & assumatur, & tandem veniat in iudicium, non is qui ascendit, sed qui toties reparatus sit, postquam à nostris Capernaëtis toties corro⁹ est. Neque venturus esset quemadmodum Galilæi viderunt. Abduxerunt enim aliò carnem illam quā assumpserat à Virginis vtero, & quæ in cælum recepta fuerat, magicis incātationibus & susurris, sacrificuli Papistæ præter Dei verbū, si Sophistis fides adhibeatur. Quantum esset corpus Christi, inquit Athanasius, ad hoc vt totus mundus ex eo ederet? Sed quòd id Durandus nō percipiat, & cæteri homines impii, facit iusto Dei iudicio spiritus nequā, qui trāsuerfos

¶ ADVERSUS VILLAGAGN.

eos agit, nequid percipiāt quod sit ex Dei Spiritu. Neque vltra tergiuerſetur Durād° in myſteriis abſconditis quæ non reuelantur à carne & ſanguine, ſed à Dei verbo & eius Spiritu, qui ſe humilibus & demiffis manifeſtat, deſpicit & cōterit cedros Libani, quercus Baſan, & naues Tharſis, ideſt ſuperbis reſiſtit, humilib° dat gratiā & Spiritū ſanctum, eiúsque dona multiplicia largitur. Eſt itaq; ex Dei verbo Chriſti corpus ſpiritualis cibus animæ, quod ſemel dedit in mortē, vt fieret perpetuus panis, quū crucē ſubiit: quotidie dat in participationē, quaten° crucifixum eſt. Offert per Euangeliū, obſignat per myſterium Cœnæ, intus complet quod exterius designat. Participare corpori Chriſti nō ſolū eſt credere in Chriſtum, ſed vera ſui participatione viuificari, & ipſius virtute in vitam ſpiritualem vegetari. Verū vt non ſit alia quàm fidei manducatio, non tamen eſt in ſolo credendi actu. Nam credendo manducatur Chriſti caro, quia fide noſter efficitur, eſtque manducatio, fructus effectúsque fidei. Quod nobis Dominus ipſe per Ioannem (qui pectori eius in Cœna incubuit, & ſecretorum eius myſteriorum cognitor fuit) ſatis aperuit. Rudes illos Capernaïtas docens quid eſſet carnem

nem suam manducare : Ego, inquit, panis sum viuis qui de cælo descendi. Qui manducauerit hunc panem, viuet in æternum: Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Dissidentibus autem ob id ipsum discipulis, &, vt existimabant, duriore sermone offensis, inquit, Quid hoc vobis est scandalo? Quid fiet quum videbitis Filiū hominis ascendentem vbi prius erat? Spiritus viuificat: caro non prodest quicquam. Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Hos sermones vocauit Petrus verba vitæ æternæ. Ex quibus sunt tenendæ phrasæ sanctæ Scripturæ, quas imperitus Durandus vniuersis suis scriptis confundit, satis esse putans, si blateret & quoquo modo loquatur aut scribat. Idem est edere Christum, & carnem eius, & sanguinem bibere. non idē est credere in Christū: se enim habent per modum prioris & posterioris Non manducatur quidem Christus, nisi fide. Prius est enim Christum recipere, & fide apprehendere. Est ergo manducatio, effectus & opus fidei, quæ fidelis & spiritualis manducatio v't m adfert.

d.iii.

In cæteris purè carnalibus, verum est quod dicitur, *Esca vētri, & venter escis*: Dominus autē illa destruet. Sic Capernaïtas ventri addictos repressit Christus, quū diceret Patres manna comedisse, & mortuos esse: quum ex carnaliū sensu de manna loqueretur, non quatenus arcana fuit figura Christi. Quæ ratione Paulus spirituale cibum nominat. Sic qui nihil aliud in synaxi spectat quàm quod oculis videtur, quod dentibus teritur, ille panem vitæ non edit. Vita enim animæ, spiritualis est: estque à carne Christi, (quæ gustata prius morte, iam est in cælo collocata) fide & spiritualiter petenda vita, quoniam viuifica est, non per se, sed sicut æternus Dei Filius fons vitæ est, ita caro eius, veluti canalis, vitā, quæ intrinseca in Diuinitate residet, ad nos diffundit. Sicque caro vitā, quam aliundè mutuatur, nobis communicat, dū víctima illa semel immolata, in sacro epulo vescimur, aut fide sola, aut vna cum fide sacramento sui corporis & sanguinis, quæ efficacissima est fruitio quæ in terris haberi potest. De quo quum pertinaciter nimis & contentiosè disputarent Iudæi, extorserunt à Christo cum iureiurando comminationem, denuntiāte æternum exitiū omnibus qui vitam à carne sua petere recusarent.

Interim

Interim tamen fatemur concionem illam Domini apud Ioannem, non esse de Cœna Domini, quæ nondum instituta erat, sed de perpetua communicatione quæ extra Cœnæ vsum nobis constat. Verum quoniam fundamentum manducationis est fides illa verà qua sacramenti promissiones amplectimur, ea simul esse coniungenda, vt totius mysterii plenior habeatur cognitio. Adde, nihil apud Ioannem, capite illo sexto, de fidei perpetua māducatione dici, quod nō in Cœna figuretur, ac verè præstetur fidelibus: adeoque sacram Cœnam Christus quasi huius concionis sigillum esse voluit. Et hæc est ratio cur apud Ioannem nulla sit Cœnæ mentio. Sic Augustinus in explicatione huius concionis, Cœnæ, inquit, non meminit, sed ea completa docet mysterium hoc in symbolo repræsentari, quoties Ecclesiæ sacrā Cœnam celebrant. Quum itaque discipulos Christus docuit manducationem suæ carnis in fidei perpetua manducatione, simul explicat quod in Cœna figuratur & præstatur. Est itaque hoc modo ad Cœnam hæc doctrina Christi referenda, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Verba quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita sunt. Quam
d.iiii.

interpretatus Augustinus, inutilem pronuntiat esse carnem, si à spiritu separetur. Vnde enim, inquit, habet caro vt viuificet, nisi quia spiritualis est? Ideò quisquis in terrestri carnis natura subsistat, nihil in ea reperiet nisi mortuum: sed qui oculos attollet ad Spiritus Dei virtutem qua perfusa est caro Christi, non frustra viuificam dici ipso effectu & fidei experientia sentiet. Ea ratione intelligimus quomodo caro verè sit cibus, & tamen nihil profit. Cibus quidem est, quia per ipsam parta nobis est vita, quia in ipsa nobis placatus est Deus: nihil autem prodest, si ex sua natura æstimetur. Neque enim vitam confert Abrahæ semen quod per se morti obnoxium est, sed à Spiritu accipit, vt nos pascat. Quare nos quoque vt ab ea verè alamur, spirituale os fidei afferre decet. Sic est accipienda spiritualiter doctrina de fide & sacramentis: & spiritualis sermo vocatur qui nos sursum erigit, & inuitat, vt Christum, duce Spiritu & fide, non carnis sensu, in cælesti gloria quæramus. Illa enim nisi fide comprehendi non possunt. Atque illud imprimis tenendum est, naturale esse mensæ

Domi-

Domini, sicuti Baptismo, ut sit promissionis appendix. Nunquam enim sacramentum esse potest (ut suprà dictum est) nisi præeunte promissione, ut illam cōfirmet & obsignet, nobisque testatorem faciat. Cœnæ promissiones sunt, in Christo manere, non mori in æternum, vivere propter ipsum, & his similia. Quæ per se quidem certa sunt, nullaque indigent confirmatione, nisi ea quam à se ipsa veritas accipit. Sed nostra fides, quū sit exigua, indiget ut vndeunque fulciatur. Neque enim nos hoc corpore grauati, absque spiritualibus, & à corporeis manu ducti ad incorporalia, Spiritum Dei percipimus, quæ in hanc significationem à Deo signata sunt. Constat itaque Cœnæ sacramentum verbo & signo externo. Verbo quod à ministris propositum, doceat quorum hæc visibilia signa, panis & vinum à Christo fuerint instituta, quid velint, quid confirment, quot & quæ sint tam admirabiles promissiones illæ quas obsignant. Loquimur hîc de verbo vitæ, de verbo Euangelii, cuius auditu, fide nostram salutem, in pane illo vitæ & vero amplectimur. Hoc est verbum illud quod, Augustino teste, diximus accedere ad elementum, ut fiat sacramentum: non somnia

Durandi, qui cum Sophistis putat concepta quædam consecrationis verba sine sensu & fide infusurrata, & vix extremis labris demurmurata ignota lingua, ex opere operato euellere verū illud corpus è cælo, & immissum includere in pane, sola vi & efficacia magica verborum. Sed accedit (inquit Augustinus) non quia murmuratur & profertur, sed quia creditur. Aliud enim est sonus verbi transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei quod prædicamus. Ea est conscientiæ bonæ interrogatio, quam ut consequamur, prædicatione verbi opus est, unde nascatur & incrementum accipiat fides, quæ sacramentum præeat, sicut in omnibus signis quæ Deus sanctis Patribus obtulit, inseparabilis fuit doctrinæ copula. Verbum ergo sacramenti est promissionum Dei declaratio à ministro prædicata, quæ plebem eo manuducit quo signum tendit, & nos dirigit in Cœna, ut Christum quæramus fide in dextra Patris sedentem, quem summo desiderio, fame sui attriti amplectamur & edamus in cibum spiritus, qui nos alit in spem certam vitæ æternæ. Sūntque panis & vinum ut sigilla quæ literis appenduntur, quæ per se quidem nihil sunt, confirmant tamen quod scriptum est.

Sic

Sic Paulus Circumcisionem vocat *σφραγίς*, quæ fuit prioris pacti obsignatio, cuius fide fuerat iam antè iustificatus. Sic panis & vinum in Cœna *σφραγίς* esse oportet, quibus promissiones ad viuum velut in tabula depictæ repræsentantur, ad quas fidelis assurgit, & ad sublimia mysteria quæ in sacramento latent, attollitur: neque tamen in illo carnali speculo hæret. Atque idè vocat Augustinus verbum visibile quo Deus misericordiam suam omnibus offert, & suæ gratiæ pignora suo verbo & sacramentis. Non dubitamus igitur fidelium Cœnæ adesse verum Christi corpus, fidei contemplatione verè & realiter: imò non credimus Cœnam Domini esse nisi Christus adsit. Non tamen sic carnaliter & crasse manducatur vt Capernaitæ, & eorum similes *σαρκόφαγοι* existimauerunt: sed verum Christi corpus credimus in Cœna sacramentaliter, spiritualiter, verè & efficaciter edi à religiosa, fidei & sancta mente. Externa verò symbola nihil faciunt nisi (vt diximus) animus antea huc inclinet quò symbola tendunt. Quis enim, quæso, existimaret aliundè fidem certamque in Deum fiduciam haberi;

quàm a Spiritu sancto? Historicam quidem fidem præstabit sacramenta, Christum esse natum aut passum fidelibus & perfidis ex æquo: at pro nobis esse passum, id piis & fidelibus tantum, quos Spiritus intus docet agnoscere mysteriū Diuinæ bonitatis. Is enim solus Christum recipit, quem Spiritus erudit, quem Pater traxit, ut ad Filium perveniat. Qui seipsum probavit ut sic ut præscriptum est, de pane illo edat, & calicem bibat: qui iam seipsum probavit, ut ad Cœnam probatus accedat, fide, quam si non habear, quomodo illā explorabit? Ad sit itaque prius fides quàm accedas. Nam qui fidē non habet, quomodo consequetur effectum fidei? Fides præcedat excitata vi Spiritus Sancti, occulta, sed potenti, quæ animos nostros impellit & incitat. Postea verbum Dei extrinsecus nos percellat: denique panis & vini symbola, ut nobis à Christo in Cœna proponi voluit, quæ sunt mirabilia Spiritus Sancti organa, sumamus, quibus in nobis fides excitatur. Sic corpore & sanguine ipsius spiritualiter, sed tamen verè alimur & sustentamur. Quid hoc cibi genere fidelibus magis cōducere potest? Quid maius esse potest quàm Christū

in nobis manere, & nos vicissim in Christo? Quid hoc salutis pignore dulcius nobis esse potest? Fateor equidem me his rationibus ex verbo Dei desumptis, collegisse, & magna contē-
tione contra Hec̃torē ignauū Sophistā sustinuisse (præsente quidem, sed muto & elingue Durando) impios & fide vacuos homines, aut non legitimè probatos, Cœnā nō habere, Christum nō suscipere, sed inanestātum & frigidas figuras panis & vini. Eos tamen grauius peccare, quia mensam Domini conspurcant, cuius effectum sua peruersitate opprimunt & obscurant, sua infidelitate oblatum corpus Christi & sanguinem detrectant. Idem diximus de Iudæ, dicēte Augustino, Buccella dominica venenum fuit Iudæ: non quia malum accepit, sed quia bonum malè malus accepit. Neque enim illis Sacramenta sunt testimonia gratiæ Dei, sicut nec Euāgelium: sed iis duntaxat qui certa fide verbum & Sacramenta accipiunt. Vt omnibus quidem in salutem oblatum & propositus à Patre Christus est, non tamen ab omnibus exceptus: sic soli fideles vniuntur Cœnæ participatione Christo, & sibi inuicem: cum infidelibus non item, quos colligatos Sathanas occupat. Quæ enim cōuentio Christi & Belial?

Idem etiam censui de illis qui præpostero Cœnæ usu fruuntur, ut quibus placet dimidiata Cœna, & qui absque solenni Ecclesiæ cœtu suâ Cœnam manducant, qui ructatum panem incantationibus missariorum suscipiunt, quasi inclusum sub elementis virtute operis operati. Interim tamen natura & institutio Cœnæ non perit quin fidelibus præstet & exhibeat quod figurat Sacramentum, & Dei verbum promittit. Ad cuius frequentē usum sunt à ministris monendi, ut tollatur è medio prophanum illud concilii Lateranensis edictum, Omnis utriusque sexus, ut ea frequentia sacrosanctæ Cœnæ piorum fides exerceatur & augeatur. Ea verò quum à nonnullis non essent satis intellecta, sic me aperui: Fides & eius augmentum proprium quidem est opus Spiritus sancti: sed in sancta Domini Cœna, primùm nos Deus suo verbo docet & instruit, deinde sacro epulo confirmat, postremo Sancti Spiritus lumine mentibus nostris illucet, & aditum in corda nostra verbo & Sacramētis aperit. Non quòd Sacramētis panis & vini insita sit vis quædam arcana quæ fidem promoueat, sed quia sunt à Domino instituta, stabiliendæ augendæque fidei causa. Quo munere funguntur, ubi

tur, ubi interior ille magister Spiritus accesserit, cuius virtute corda nostra penetrantur, & illis aditus in animas nostras aperitur. Virtus agendi ad Spiritum Dei pertinet, ministerium Cœnæ Sacramēto relinquitur, quod sine Spiritu nihil proficit. Et symbola nihil sunt nisi Deus inspiret, & opus suum agat quibus utitur ut mediis & instrumentis, quæ verè confirmationes fidei nostræ dici possunt. Ut autem in mediis & instrumentis nihil fiduciæ collocandum est: sic in symbolis panis & vini nō est hærendum, nec debet Dei gloria ad hæc transferri, sed ad Christum verum & vnicum suæ Cœnæ & sui instituti authorē, & quam suis manibus exhibere voluit. Arcanas autem virtutes vino & pani ut sint consecrata, affigere præter Dei verbum, temerarium est. Quid enim hoc aliud est quàm se abstrahere à Deo, & pro veritate meram vanitatem amplecti? Quod dictum esse velim propter adorationes, preces, geniculationes, pectoris cōtusiones, magicos ac histrionicos gestus, quæ omnia superstitiosi homines applicant suis symbolis, aliosque cerebrofos cultus, & curiosas adseruationes, quibus Christum ipsum sub symbolis semel incantatis, in suis carnariis locis, cibariis atque vina-

riis includūt. Hoc enim mihi tenēdū & prædicandū esse visum est, Symbola Cœnæ, extra vsum & actionē nihil esse: post vsū, actionēque sacramentalem corporis & sanguinis Domini, quicquid reliquum est consecrati, & ad Sacramenti vsum deputati panis & vini, redit in primos vsus, vt sit communis panis, & vinum profanum, id est nō amplius consecratū, quod ad cōmunes vsus applicari potest & debet sine scrupulo. Neque nos distinguimus azymum panē à fermentato: vtrumque enim indifferēter Cœnæ applicari potest. Quò d autē in azymis à Domino fuerit institutum sacramentū, illud conueniebat diebus illis quibus per vmbas veteres azymis panibus vterentur pro vulgari & communi pane. Quæ quum euanuerint simul cum cæteris legalibus, cōmodè vtendū esset eo pane qui nobis est vulgaris, vt tempore institutionis habebatur, ne per differentiam illius panis discreti à communi, obrepat superstitio. Quod autem diximus de consecrato pane, non est intelligendum Consecrandi verbū, magicè, cōceptis & susurratis quibusdā verbis, numeratis syllabarum & literarum momētis, quibus aliqua insit virtus quæ immutationē facit substatiæ. Nihil enim aliud significat apud veteres

veteres Theologos verbū Consecrandi, quā rem communem & profanam sacro vsui dedicare: hoc est augustam sanctāque reddere ad totius Ecclesiæ vsum. Neque inficiabimur Durando, qui curiosus est admodum & pertinax, in motibus alterationum & qualitātū in huiusmodi consecratione, id est deputatione, inesse mutationem. Quia hæc symbola priusquam in cœtum Ecclesiæ deferrentur, & mense Domini in vsum Cœnæ superposita essent, communia & profana erant: sed ea deputatione eatenus sūnt sacra & Sacramēta, quatenus illis Cœnæ actio exercetur, qua completa cessat deputatio & consecratio. Ideo in alios vsus cōmunes transferri debent: tunc enim desinit eucharisticus panis esse. In substantia autem nulla fit mutatio. Est enim idem substantiā panis, idem vinum, post consecrationem & destinationem, qui prius erat. Nam veteres omnes cū Augustino consentiunt, Cœnam re cœlesti & terrena constare. Terrena sunt elementa & symbola, quæ si naturam terrestrem exuerent, amplius Sacramenta non essēt. Deprauato postea ritu Ecclesiæ, aliter monachi a sini rudes & imperiti, quibus astipulatur Durandus, consecrationem interpretati sunt. In qua re Cyprianus

c.i.

duriusculè loquutus esset, quum panem mutari voluerit per consecrationem non effigie, sed natura, nisi postea apertius ad Cæcilium scribens, suam mentem aperuisset, quum dicit à consecratione vini demonstrari sanguinem Domini. Est ergò mutatio ex natura Sacramenti, non mutatio naturæ simpliciter, sed sacramentalis, ut sanguis & corpus Christi fiant, id est sacramenta corporis & sanguinis Christi, quod antè non erant. Neque ignoramus superstitiosos homines terrenis elementis suprà quàm decebat addictos, ut scribit Hesychius in Leuiticum, reliquias combussisse ne sanctus panis in vsus communes rediret. Sed interim pereunt quæ relicta sunt fragmenta, quæ Dominus voluit post factum miraculū colligi. Paulò rectius constitutū fuit à Clemēte Romano pontifice, ut reliquæ huius sacramēti comederētur à clericis, nisi quòd cōtra Apostolorū doctrinā, cibos clericorū distinguit ab aliis. Quid autem factū sit de reliquiis vini, tacēt omnes, quas existimo absque superstitione ab ebriosis presbyteris papisticis epotas. Sic enim ventri suas leges accōmodant: quod in legibus monasticis videre licet. Nā quū ex variis Monachorū sectis diuersæ sint ciborū leges cōstitutæ,

(alii

(alii enim quibusdam diebus à carne, alii semper abstinēt, alii à lacticiis & butyro, alii ab ouis & piscibus:) nihil tamen huiusmodi factū est in vino. Nulla usquam instituta videas quæ suos mystas abstēnios reddāt, aut vitæ Ioānis Baptistæ rationem sint sectati, solis quondam Rechabitis exceptis, de quibus meminit Ieremias. Pleraque alia inuexit corruptela temporum, & ignorantia Episcoporum, & Monachorum audacia, quibus discessum est à vera & germana institutione Christi: vt Eucharistiam dare pueris infātib, vel priuatas Coenas speragere, ac si cōmunis esset fastidio. Quod verò Cyclops noster ad excitandū nouum tumultum, Cypriani nomine abutitur, facit pro solita sua fatuitate. Nequē enim sanctus ille doctor ex professo contendit aquam esse miscendam vino: sed deliros quosdam & præposterē sobrios oppugnat, qui aquam substituentes in locum vini, iactabant in spirituali mysterio abstinentum esse à deliciis. Reclamat Cyprianus nefas esse discipulis sapere supra magistrum, ideoque Christi exemplo vinū esse propinādū. Quia autē Miscēdi verbū pro Fūdere usurpat, (quod docti norūt esse ex Linguae Latinæ usu) barbarus noster verbum arripiēs non intel-

lectum, proram & puppim suæ causæ illic ponit. Atqui pridem admonitus fuit erroris. Sed quid apud stipitem proficias? Adductum est ei Vergilii carmē, Poculāque inuentis Acheloia miscuit vuis. Pergit nihilominus in sua fatuitate. Ego quidem fateor Cyprianum hoc dare cōsuetudini, ut aqua vino miscetur: sed hoc quasi *παρρηγορ* est. Neque etiam inficior mysterium imaginari, quia è latere Christi fluxerint aqua & sanguis, & Christus cū suo corpore vniatur. Pia quidem argutia, sed diluta, ut quæ institutum Domini violare non debeat. In aqua, inquit, populus intelligitur, in vino sanguis Christi ostēditur. Quādo autem in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei copulatur. Bellè quæsitum dictū: sed temerarius fuit primus inuentor, cui religio non fuit Christo fieri prudentiorem, & plura comminisci mysteria, quàm ab ipso acceperimus. Nimum itaque consuetudini malè receptæ detulit Cyprianus (parcat mihi tanti viri autoritas), neque de alieno quicquam addi verbis Domini & instituto pati debuit. Sacrum os Domini dixit, Non bibam posthac ex hoc fructu vitis. En vinum purum, non dilutū aut lymphatum. Quid nobis sua somnia & allegorias

rias confinget mortalishomo? Quisquis ergò primus hoc affectavit, in sacro & inuiolabili Dei instituto ludere non debuit, ne monstis deterioribus viam sterneret. Cuius rei nos periculum fecimus. Durandus enim quum audisset à Monachis, istud ex Cypriano (quem nō legerat) dictum, cœpit ex vno transire ad aliud, & petere ex communi vsu confirmationem illius nephandæ & modis omnibus horrendæ, papisticæ Missæ, nobis in speciem negotiū faciens, quòd aquam non misceremus in Cœna. Hinc tumultus & turbæ, quæ nos nō mediocriter exagitarūt. Qui si Cyprianū legisset, Deus bone! quas nobis ille contentiones excitasset? Quod classicum cecinisset ante triumphum? Sed velim epistolam tertiam libri decimi eiusdē Cypriani legat, si vacat à sua militia, in qua se prædicat tanto operè occupatum. In Cœna, inquit, non est recedendum ab his quæ Dominus fecit, & suos Apostolos docuit. Qui aliter docet, perturbat & inuertit Euangelium Christi: & vobis anathema sit, etiā Angelo docente. Neque enim Angelus, neque Apostolus aliter docere potest præter quàm quod Christus docuit, & Apostoli annūtiarūt. Nō potest aqua in sanguine misceri, nisi cōtra Euāgelicā & Apo-

c.iii.

stolicam disciplinā. Sic satis, dum recitat quod prius docuerat, pro nobis facit idē Cyprianus. Dicimus igitur & confirmamus, in mensa Domini aliquid immutare quod ad substantiam rei pertineat, potius esse impietatem quā stultitiam aut temeritatem. Neque potest Durand⁹ (vt sit pro pānoso Iro Rex splendid⁹) perfectissimam Cœnæ formulam à Christo traditam ab Apostolis confirmatā inuertere, nisi se Filio Dei prætulerit, & æternæ Dei Sapientiæ. Retulit Moses omnes ritus ad exemplar quod Dominus ei ostēderat in monte: neque licuit quicquam immutasse in illis quæ in Christo complementum expectabant, cuius præsentia reb⁹ externis finis imponeretur. Durādus perfritæ frontis nebulo in sancta Christi sacramenta id audebit? Celebrauit Pascha rex Ezechias, celebrauit Iosias, pii Reges, sed nō alio ritu quā tradito à Mose. Homicidæ dicti sunt in Lege, si qui non præscripto ritu & loco sacrificassent. Fulmine feriūtur Nadab & Abihu, quòd alienū ignem intulissent in tabernaculū. Perit Osa præter officiū tractans Dei arcā. Sed quid longius exempla petimus? Corinthiis is fuit in Cœna abusus, quòd sacro & spirituali epulo prophana symposia permiscerent, idque cum pauperum contumelia, quem Chrysosto-

m^o prodiiſſe dicit *αὐτὸν ἀπαρῶν*, quòd ſolerēt diuites domo afferre vnde promiſcuè cum pauperib^{us} epularētur: poſtea excuſſis pauperib^{us}, ſoli ſuis epulis ſe ingurgitare cœperūt. Hūc abuſum teſtatur Paulus vindicta Dei non caruiſſe. Nā pcuſſit Deus hos cōtēptores grauimorbo, quo perierūt multi: multi, dū ſcriberet, adhuc ægrotabāt. Sic certò expectemus Dei vindictā in impios verbi Dei & mēſæ ipſi^{us} corruptores. Neque alium modū docet Paulus corrigēdorū abuſuū qui tunc obreperāt in Cœna Domini impoſturis & artibus Satanæ iam ab ipſo institutionis initio, quàm ſi ad veram, nudā & ſimplicem institutionis regulam reuocemur. Eſt enim institutio Chriſti vera regula, à qua ſi vel pauxillum deſlectas, iam non es in via, neque rectam regulā tenes. Sic Dominus, quum de cōiugio apud Scribas ageret, qui ex cōſuetudine repudia ſtabilirēt, idque ex Moſis permiſſione, ad iſtitudinē eos reducit, Ab initio, iqt, nō ita fuit: tollēdos innuens abuſus qui præter iſtitutum obuenerāt. Quicquid igitur agant, vtcūque tueri velint Papiſtæ velamēto cōſuetudinis antiquæ ſuas corruptelas, quib^{us} Cœnā Domini polluerūt, nihil tamē ꝑficiūt. Nos vno verbo dicim^{us} cū Chriſto, Ab initio nō ita fuit.

e.iiii.

Quo argumento nobis est institutio Domini certa lex & indubitata regula, murusque aeneus quo nos sub Dei virtute cōtineamus, ablegatis & valere iussis omnibus impietatum mōstris quibus Papistæ Cœnam Domini conspurcarunt. Sed tamen animaduertēdum quædam esse in Cœna, quæ ad eius substantiam propriè non pertinet. Ad quæ non respexit Dominus, quū iuberet faciendū quod faceret. Sed ad vim substantiæque Sacramenti respexit, quū diceret, Facite, edite, bibite, annūtiare mortē, habetote Christi mortis memoriā. Hæc quis inuerrere, & cōsiliū Domini ausu temerario dissipare studebit? Prioris autē generis sunt illa quæ diximus ad rem ipsam non pertinere, veluti si stātes aut sedentes panem acceperimus & calicē: si cuilibet fractus panis ministretur, aut si frangāt inter se conuiuæ: si calix manu ministri capiat, an diaconorum, an conuiuæ ipsi sibi paratum calicem in mensa per se acceperint: si propinetur vinum album aut rubrum, nouum aut vetus. In illis non est laborādum: fruatur quilibet pro suæ Ecclesiæ cōsuetudine suo arbitratu, dummodò ritè atque etiā reuerenter omnia gerātur. Cætera quæ ad institutionis finem & substantiam Cœnæ pertinent, mordicus teneamus,

mus, neque vel latum quidē vnguē a sancto Domini decreto discedamus. Ne sciamus stricto vinculo quod nūquam dissolui queat, promissionē corporis & sanguinis Christi cū hoc mandato cui annexa est, Accipite, edite, bibite. Quæ quum Christus coniunxerit, quis hominum hæc separare temerario ausu tentabit? Est enī promissio, veluti cōditio adiecta mādato. Si sic ad hæc Sacramenta accesserimus, instructi fide, & ordinē & ritum seruemus a Domino præscriptū: sic certe participes erim⁹ promissionis corporis & sanguinis Christi. Atque hoc in primis est notandum, in Cœna non dari simpliciter corpus Christi, sed corp⁹ in cibū, vt illum obtineamus, & sic illius bona participemus. Obtinemus autem non solum quū pro nobis esse factū victimam credimus, sed dū in nobis habitat, dū est vnū nobiscum, dū eius sumus mēbra ex eius carne, dū in vnā vitā & substantiam cū ipso coalescimus. Nā in Cœna non tantum nobis offert beneficium suæ mortis & resurrectionis, sed corpus ipsum in quo passus est & resurrexit. Ergò verè in Cœna nobis datur ipsū corpus Christi, vt sit animis nostris in cibum salutare. Id autem est substantia corporis Christi pasci animas nostras, vt verè vnū

efficiamur cum eo . hoc idem etiam est vim viuificā ex Christi carne in nos per Spiritum diffundi, quanuis à nobis longè distet, nec misceatur nobiscum. Sed quomodo corpus Christi, quod est in cælo, nobis detur, q̄ in terra sumus: quomodo substantia corporis Christi animæ nostræ pascantur, & res diffitæ simul vniantur: quomodo cōmunicatio corporis Christi, nec localem præsentiam, nec Christi ad nos descēsum, nec infinitam extensionē flagitet, animales, palparii, carnei, Capernaitæ, vêtres saginati (qualis est Durandus, qui in popinis & culinis semper intentum animum habet) nec intelligunt, nec intelligere possunt. Fingit sibi Durādus canales, influxus, & defluuia, traduções, traducem carnē, & traduces spiritus cum Manichæis, Osiādro & Serueto, nostri temporis hæreticis, quibus Spiritus Dei carnē Christi ad nos deferat, & nobiscū misceat: disputat postea an mittatur ad nos caro Christi, vt mittitur Spiritus Dei. Mirum est quòd non meminerit scalæ Iacob, vt per suos gradus carnem Christi detrahat è cælis . Rodit impurus canis tam seria nostræ fidei mysteria, cui iam respondimus, atque iterum dicimus, Cœnam Domini cælestem esse actionem, quæ cum

cum suis crapulis non conferatur. Atque ita nihil absurdum est piis mentibus, Christum in cælo manentem, à nobis in terra recipi. Communicat enim se nobis arcana Spiritus Sancti virtute, qui res diffitas non modò aggregare, sed etiam coadunare in vnum potest. Hic cedat fastuosus superbúsque Durandi animus, adferat spiritum mansuetudinis, docilitatis & timoris. Postulet à Deo sapientiam, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide. Hic enim fides succurrat oportet, vbi omnes animi & corporis sensus & defunctiones deficiunt. Panem quidem vides, nihil præterea: sed audis ex verbo Dei tessera esse corporis Christi. An præstigitorem existimas, Durande, Christum Dominum, qui inanibus symbolis & signis frustra nobis illuserit? quisque corpus & sanguinem suum (quæ nobis fide percipientibus sancta sua mysteria, promiserit) aut præstare nō possit, aut nolit? Nos verò contrà non dubitamus impleri à Domino, quod verbis conceptis toties testatus est, & facturū se recepit, & præstari quod verba sonāt. Corpus enim quod nō

cernis, spirituale est alimentum. Abige si sapias
 crassas tuas imaginationes Durande, quæ te in
 pane retinent: redi ad mentem. Noli cum Deo
 contendere peruicaciter. Relinque Christo ve-
 ram quam assumpsit carnis naturam, neque il-
 lam vltro citroque distrahas cum tuis figmen-
 tis, nec eam pro tuo sensu carnali hic atque il-
 lic adores. Sine vt in cælesti gloria maneat, &
 illuc aspira vt inde se tibi communicet. Illic fi-
 lium Dei habentem vitam in semetipso repe-
 ries: illic particeps eris illius carnis & sangui-
 nis, & viues propter ipsum. Disce cum timore
 & reuerenter sacra Dei colloquia tractare, &
 Sacramentorum sermones, non humano mo-
 re, aut ex tuo captu definire, vt agnoscas in Sa-
 cramento Cœnæ Diuinitatē humanis infirmi-
 tatibus non subdi, & humanitatem nō sic dei-
 ficare, vt relictis naturæ suæ terminis, destrua-
 tur. Id fiet spirituali prudentia, non aliundē
 quàm ex sacris Literis comparata. Imposturæ
 transubstantiationis, opponenda sunt clara
 testimonia Scripturæ sanctæ, in quibus, in i-
 psa etiam distributione panis vocatur: deinde
 in Sacramentorum natura. Nam si non est pa-
 nis, sed mutatus est in corpus Christi, nul-
 lum si-

lum signum adest. Si nullum signum, ergo nulla res signata. Nulla enim est analogia & relatio inter ea quæ non sunt, & ea quæ sunt. Si falsa & delusoria est panis species, res signata mera erit imaginatio & impostura. Hoc autem nobis maneat firmum, materiam & substantiam cœnæ Dominicæ corpus esse & sanguinẽ Christi, imò totũ ipsum Christũ, in quo suã habet stabilitatem, nec quicquã extra ipsum promittit. Nec Sacramentum dicendum est causa nostræ salutis & iustitiæ, quæ pendet à solo Christo & gratuito suo dono. Atque ita tollendum est à piis mentibus hoc blasphemũ Papistarũ dogma, Sacramentũ Cœnæ Domini (quia Sacramentum nouæ Legis est) iustificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Nam si hoc verum est, absque fide iustum esse & viuere liceret: & profuisset olim Circũcisio literæ & manu facta, & nobis externa Sacramenta sine fide. Neque nos morantur Sophistæ, quicquid garriant cũ suo opere operato, opus Satanz in ruinam Sacramentorum conflatum. Sed hoc prætextu docent suos ad impiam & blasphemam mensam accedere sine fide, velut porci & fues spurcæ, ad sua stercorea. Hinc nata est illa superstitio vt in spectat.

culo rei corporeæ, potius quàm in Deo acquiescant: promissiones nihil curant, in quibus totos intentos esse oportebat, quæ non minus incredulis minantur, quàm fidelibus gratiam offerunt. Quæ ergo stoliditas, imò verò impietas est, plus à Cœna Domini expectare, quàm quod verbo Dei offertur, & fide percipitur? Non est igitur in Cœna quicquā confingendū extra Dei verbum, quod non docet ex Sacramenti participatione propriè pendere salutis fiduciam, aut iustificationem illic sitam esse, quæ in vno Christo, vt prædiximus, sunt reposita. Sunt enim Sacramenta duntaxat fidei adminicula, & ea quidem fateor eiusmodi, vt qui illa contemnit, vel indignè illis utitur, iudicium sibi accersat: sed tamen salutem nostram non operantur, sed is vnus qui per illa visibilia signa testatur quæ ipse verè & propriè intus & in nobis sua vnus virtute efficit. Christus igitur, in quo vno viuimus & seruamur, mediante Euangelii prædicatione, & sacramentorum participatione nobis cōmunicatur: sicut multis locis testatus est Augustinus, inuisibilem sc̃i ficationem sine visibili signo esse posse: & visibile rursus signum sine vera sc̃i ficatione. Et alibi, in solis electis efficere Sacramenta quod

figu-

figurant. Sacramenta esse omnibus communia, nō tamen cōmunem esse gratiam, quæ virtus est Sacramentorum. Visibilem cibum accipere multos, sed aliud esse Sacramentum, aliud virtutem Sacramenti. Sacramentū vnitatis corporis & sanguinis Christi quibusdam esse ad vitā, quibusdam ad exitiū: rē verò Sacramēti omnib⁹ esse ad vitā, ad exitiū nemini. Si carnaliter Cœnam accipis, spiritualis in se esse non desinit, sed tibi nō est. Literā sequi, & signa pro rebus accipere, seruilis infirmitatis est: & inutiliter signa iterpretari, malè vagātis erroris. Hæc pauca ex Augustino, qui mihi instar omniū esse solet, deprōpsisse sufficiat, ne nostra, quā breuē esse cupimus, in immensum protrahatur responsio. Dicimus ergo Spiritū Dei esse qui māducātib⁹ in Cœna gratiā secum adfert, qui dat Cœnæ in nobis locū, qui efficit vt fructificet. Et interior Spiritus gratia distincta est ab externo ministerio. Præstat Domin⁹ quod signis promittit, & nihil decedit operationi eius propter signa: nō esse propterea dicimus inclusā iūstificationis causā in elemētis, sicut toties dictū est ab Augustino, sine sactificatione inuisibilis gratiæ visibilia Sacramēta nō proficere. Crede inquit, & māducasti: quod, vt suis fabulis seruiāt, perperā sūt interpretati Papistæ. Neq; enim

aliud voluit Augustinus quàm, Si accedas ad Coenam, nisi ad sit fides, non manducas Christi corpus, quod sub symbolis fide manducatur: Nihil enim est ore symbola manducare, nisi rem Sacramenti māduges corde & fide. Quidam est igitur amplius, in Coena Christū amplecti quàm in Euāgelio. Vtrinque verbū est, hīc mysterium à Deo institutū, vbi est plenior Christi māducatio quàm sit in solo verbo, quāuis & in Coena & in verbo, non solius Spiritus sit māducatio, sed etiam corporis & sanguinis Christi, Nam nō essent alioquin caro & sanguis cibus & potus, neque in carne Christi esset vita: quæ res magis sunt admirandæ, quàm sensu percipiendæ. Mirabile est fateor, & supra hominis captum, Christum nobiscum verè coalescere, Christum nos reficere carnis suæ esu, & sanguinis sui potu. Quomodo (inquiūt Iudæi) potest hic carnē suam dare ad māducandū? Discipulos abeūtes reuocat Christus simili miraculo, quod hominis captum superet. Quis enim credat facīlè æternum Dei Filium in carne manifestatum inī? Massam carnis veram, nostræ per omnia similem (si cōditionem peccati experitem spectes) in cælum assensuram? Hæc tamen vera sunt. Nam ipse dixit: Spiritus Dei pronūtiavit:

tiauit : illic acquiescendum est , neque vltius
progredi fas est . Neque id quisquam clarius ,
magisque dilucidè explicauit , quàm ille ipse
Calvinus , cuius verba hîc ascribi non pigeat .
Christus , inquit , ab initio Verbum Patris viui-
ficum fuit , fons vitæ & origo , vnde omnia vt
viuerent acceperunt . Instillauit enim vim vita-
lem & spiritualem in omnia viuientia : sed tunc
manifestata fuit vita , quū assumpta nostra car-
ne Filius Dei se visendū oculis , & manibus pal-
pādum præbuit . Nam etsi virtutem prius suam
in creaturas diffundebat , tamen quia homo per
peccatum alienatus erat , perdita vitæ cōmunio-
ne , & cerneret omni ex parte sibi imminere mor-
tem , oportuit in Verbi cōmunionem recipi , vt
spem haberet immortalitatis . Nam vbi fons il-
le vitæ , in carne nostra habitare cœpit , iam nō
procul à nobis est , sed coràm se participandum
exhibet , & suam carnē viuificam nobis reddit ,
vt eius participatione ad immortalitatem pa-
scamur . Ego , inquit , sum panis vitæ qui de cæ-
lo descēdi . Panis quem ego dabo , caro mea est ,
quam ego dabo pro mundi vita . Non solū est
vita , vt Sermo Dei æternus qui è cælo descen-
dit , sed vim istam in suam carnem diffudit , vt
inde ad nos vitæ communicatio permaneret .

f. i.

Sic ipsius caro verè est cibus, & ipsius sanguis verè est potus, quibus alimentis fideles in vitam æternam educantur. Sic nos vitam in propria carne reperimus. Verum est Christi carnem nō habere à seipsa vt nos viuificet, quia prima sui conditione mortalis fuit, & nunc etiam per se non viuit: dicitur tamen viuifica, quæ vitæ plenitudine perfusa est, & in sua humanitate vitæ plenitudinem habuit, vt quisquis carni suæ & sanguini cōmunicarit, vitæ participatione simul fruatur. Est quæ caro Christi veluti fons, & diuinitas scaturigo. Sic quæ caro Christi, vitam à diuinitate scaturientem in nos tranffundit: atque ita communicatio carnis & sanguinis Christi nobis necessaria est. Sic Paulus Ecclesiā corpus Christi & eius complementū vocat, cuius caput Christus est: & sic toto spiritu & corpore nobis adhæret, & in arctissimā societate eius carni copulamur, & sumus membra corporis eiusdē, os ex ossibus eius & carne eius. Et exclamatione finit: Magnū est arcanū dico, in Christo & Ecclesia. Non aliter itaque animæ nostræ carne & sanguine Christi pascuntur, quàm nostra corpora pane & vino: quod fieri nequit, nisi Christus nobiscum verè coalescat, nōsque reficiat carnis suæ esu & sanguinis potu. Incredibile quibusdam videtur in tanta

locoꝝ distantia penetrare ad nos Christi carne, ut nobis sit in cibũ. Sed meminerimus quantum supra nostros sensus emineat Dei virtus. Quod ergo mens nostra non cõprehendit, cõcipit fides, Spiritũ verè vnire quæ locis sunt distincta. Illã autẽ communicationẽ corporis & sanguinis sui in Cœna testatur & obsignat, nõ inani & vacuo signo : nã illic certò implet quod promisit. Sed quãquã id omnib⁹ offerat, à solis tamẽ fidelib⁹ percipitur. Propterea dixit Paulus, Panẽ quẽ frãgimus esse cõmunionẽ corporis Christi : alioqui fallax esset Deus, qui inane symbolũ proponeret. Itaque proposita panis fractione, Dominus corporis sui participationẽ verè repræsentat, & verè præstat & exhibet. Est ergo tenẽda hæc regula, ut quoties videm⁹ symbola à Deo instituta, illic rei signatæ veritatẽ adesse certò cogitemus. Nã certũ est signũ visibile nobis dari, ad obsignadã rei inuisibilis donationẽ. Accepto itaque symbolo, corpus ipsum nobis dari verum est. Cauendum autem est ne quum dicimus Christum fide percipi in Cœna, putemus sola intelligentia aut imaginatione percipi. Nam Christum offerunt promissiones, ut verã eius communicatione fruamur. Nam quomodo in cruce Christi

redemptionē & iustitiam haberemus, nisi freti vera eius communione? Non enim ad nos bona illa peruenirent, nisi se prius nostrum Christus faceret. Hæc & alia plurima fateor me didicisse ex fidei verbi Dei interprete Caluino. Quæ si pro sua dignitate impius blatero Durandus ponderaret, & mirabundus taceret, & implorato Numinis fauore disceret, quæ nobis illius ministerio offeruntur & docētur, salutis nostræ abditissima arcana: nō autem cum crassa illarum rerum ignoratione, quas tractare cupit, in optimi virum sine sensu & iudicio, vt proteruus canis petulanter inuheretur, magno suo dedecore, nec suas nœnias tā latè sparsisset: quibus nihil aliud cōsequutus est, nisi vt qualis est ab omnibus habeatur. Monendi sunt itaque omnes vt à tam præfractō homine abstineant, qui deinceps non stylo, sed magistratus gladio coërcēdus est, nisi vltra Sarmatas & Indos placeret ablegare. Præterea corpus Christi & quū adhuc mortale esset, & post susceptam gloriā diximus fuisse essēque finitū, pro perpetua humani corporis ratione, cælóque nūc contineri, vbi semel exceptus est, donec Iudex adueniat Christus: quod sub hæc corruptibilia elementa trahere, aut vbique præsentē imaginari nefas est. Neque memoratur modus cir-

cunſcriptiuſ aut corporalis. Corpus enim ſine
 modo corporali eſſe non poteſt, quicquid gar-
 riant Sophiſtæ, vt faciant illud ſuis præſtigiis
 latere ſub panis & vini ſpeciebus: cuius nullum
 habent è Scripturis, teſtimonium. Sed vt fallât
 verbum Dei, quod ſibi ſentiūt opponi, impiam
 illam metamorphoſin ſomniarunt, & ſuſpen-
 ſa reliquerunt accidentia, fatentūrque noſtros
 ſenſus falli, quicquid videant oculi, guſtet lin-
 gua. Eſtque illis forma & figura panis larua &
 velamentum, quod corporis conſpectum, offi-
 bus, carne & neruis compactum, quod viderūt,
 palparunt & tenuerunt reſurrectionis teſtes,
 auferat oculis. O impudens præſtigatorum
 hominum mendacium, qui quum habeant con-
 trarium Dei iudicium, quærunt rationes qui-
 bus cum Deo ludant! (Ingreſſum ſcilicet Do-
 minum ianuis clauſis ad diſcipulos, exiſſe de
 ſepulchro clauſo præter naturam corporis &
 penetrationē dimensionum, & diſparuiſſe pro-
 ficifcentibus in Emaus: ſic præter naturam cor-
 poris pluribus locis ad eſſe ſuum corpus): & his
 præclare ſe ſuum ſtuporem & inſcitiam te-
 xiſſe putant. Neque vident, vt aqua Baptisma-
 tis poſt conſecrationem aqua remanet, ſic pa-
 nem poſt conſecrationē panem eſſe. Si autem
 f.iii.

nos in Baptismo aqua falleret, nobis certū non
 esset ablutionis nostræ pignus. Sic perit Cœnæ
 veritas, nisi manens verus panis verum Christi
 corpus repræsentet. Mirandū est homines dici
 Christianos, qui putāt corpus Christi ore cor-
 poreo in ventrem transmitti. Verūn cogitent
 quid respondeant: Corpus illud quod prima
 Cœna dedit Dominus suis, nō aliud erat quā
 verum illud corpus quod aderat in mēsa, nem-
 pe mortale, & statim moriturum, nobis autem
 est immortale & gloriosum: sed æquē latebat
 in prima Cœna sub speciebus atque nunc. Sunt
 ergo hoc respectu pares conditiones corporis
 mortalis & abiecti, quales gloriosi & immorta-
 lis. Aut oportet multiplex fuisse corpus Chri-
 sti se viuo apud se mortale, aut in Cœna glori-
 osum & immortale. quod quis ferat? Præterea
 si corpus lateat sub pane, & sanguis sub vino,
 oportet exangue esse corpus, nisi ad concomi-
 tantiam recurrant: quæ si vera est, in pane san-
 guinem esse oportet, & in sanguine corpus.
 Quas imposturas & impiam barbarorum ho-
 minum battologiam, vt panis sit sanguis, & vi-
 num corpus, Christianæ aures nō ferūt. Verius
 ergo est quod dicimus, nempe oculis animi in
 cælum nos euehi, & illic quærere Christum in
 gloria,

gloria, sicut eos inuitant symbola. Nam sub panis symbolo pascimur distinctè ipsius corpore, sub vino bibimus distinctè sanguinem, ut demū eo toto fruamur. Sic dixit Augustinus, Christum in illa prima mēsa se quodammodo suis manibus tulisse, erigens nos à symbolis in cælum. Nunc ad ingressum ad discipulos, & egressum è sepulchro, & quòd euauerit ab oculis eorum qui peregrè in Emaus fuerant profecti, vno verbo respōdemus. Sicut aqua lacus solidam petræ naturam induit, Christum euntem dum sustinet, ita ad eius occursum resurgenti cessit durities petræ, aut eius imperio sublatus est lapis, qui postea in suum locum rediit. Ianuis clausis sibi aditum fecit diuina virtus, ut ostia paterent, sicut patuerunt Petro in carcere, & sine artificio cathenæ ceciderunt. Euntibus in Emaus sui conspectum abstulit, ut illis qui ei parabant præcipitium. Non factus est præstigiator, aut incantator: sed tenuit oculos illorum ne viderent. Hic de immensa Dei potentia non dubitamus: constituit media, præest illis, & sine illis omnia moderari potest. Quæstio est, non Dei potestatis, sed voluntatis. Placuit autem Christum fratribus similem fieri, dempto peccato.

f. iiii.

Qualis est ergo nostra caro, talis & illius, certæ dimensionis, quæ loco continetur, quæ tangitur, quæ videtur. Quid fatue Durande postulas contra Dei verbum, vt tibi imaginario regi omnium miserrimo, Christus sit histrio, quod cupiebat Herodes, & vis faciat præter naturā, vt eadem sua caro diuersa loca occupet, vt nullo loco contineatur, vt modo, specie & dimensionibus careat? An non postulabis insuper vt tibi aquas Americæ conuertat in vinum? Quid ni? Quum nulli vinum careas, quod tuo palato plurimum conueniret? Id quidem, si hominum iudicia spectes, minoris est existimationis, nec exemplo caret. Fatuus autem est Durandus, qui pessimè omnium post tot insanos scriptores, postulat à Dei potentia, vt carnem faciat simul esse, & non esse, panem & vinum absque corruptione esse desinere, retētis substantialibus suis qualitatibus: perinde ac si instet, vt lucem simul lucem faciat esse ac tenebras. Id quū exigat sine verbo, quid aliud agit quàm Dei ordinationem postulat inuerti? Idem autem est natura, corpus Christi mortale, quod assumptum in gloria, incorruptionem quidem accepit, sed veritatem non abstulit. Sic enim loquitur Augustinus. Quum itaque finitum fuerit

fuerit mortale, ex quo resurrexit finitum esse oportuit. Immortalitatem (inquit Augustinus) carni suæ dedit Christus, naturam non abstulit. Istam consecutionem fatentur omnes pii scriptores, Est alibi, ergo non est hic. Hanc probarunt ut necessariam Angeli (Dei. eosne verò Durandus mendacii conuincet? Christus prædixit nisi abiret, Spiritum non venturum. Aduentus ergo Spiritus, & absentia Christi ab hoc mundo, sunt antitheta. Adest quidem corpore, adest providentia & maiestate. quod argumentum quum multà acutissime tractarint, ad alia transeo. Tantum monendum cupio Durandum, meminerit nubem Dominum Christum in cælum ascendentem suscepisse, ubi continetur tantisper dum redeat. Illum igitur amplius in terris non querat secundum carnem, aut Spiritum Dei mendacii arguat. Infinitum corpus facere ut pluribus locis simul adsit, & ubiquitatem prodigiosam facere, est resurrectionem apertis verbis negare, quæ non possit consistere, nisi constitutis naturalibus spatiis & dimensionibus in quibus corpus naturale consistat. Non sinamus nos decipi imposturis Sophistarum, quibus soluendis Durandus esse non potest, quum vix prime

fidei Christianæ elementa intelligat. Glorietur quantum velit, se in armis versatum, sed fateatur asinum se ad liram, dum Theologica tractat. Audit Possotum cucullatum Sophistam, cum sua schola sic differentem. Totus (inquit) Christus ubique est, non tamen totum quod in eo est. Id porro verum est, totum Christi non esse simul pluribus in locis: quod ad humanitatē referāt oportet. In summa cogitemus, ut spirituale est totum Christi regnum, ita quicquid agit cum sua Ecclesia, ad rationem huius seculi non esse exigendum. Quæramus in Cœnâ tam corporis præsentiam quam Sacramenti ratio postulat, atque ibi quiescamus, desinântque crassi comestores & corporatores, Christum bicorporeû & monstrosum facere, verbo Dei non contenti. Præterea, ut omnibus contingit qui extra viam aberrantes, quò plus festinant, eò longius excurrunt: ita quoque Sophistæ dimidiantes contra Dei verbum Cœnam Domini, eum quem vnum eundemque populum Dei esse oportuit, constituto schismate secuerunt. Partem enim Ecclesiæ vocant laicam, prophanam, abiectam, & indignâ quæ sacris Domini seruiat, cui interdixerunt calicis & sanguinis

Sakra-

Sacramento : solis autem rasis & vnctis Sacramentum sanguinis concessum est . Edictum Dei æterni est vt omnes bibant . Antichristus vetat , & abiecta hæreditate Domini sancta, solis apostatis & schismaticis concedit, & præceptum Domini audet antiquare, & abrogare leges à Deo constitutas . Sed & rationes excogitat quasi prudentior sit homo diuina sapientia. Casum effusionis sanguinis causantur, quem tamen sub corpore per concomitantiam haberi volunt . At verò, inquit, aliquid etiam honoris concedendum est creatoribus corporis & sanguinis Domini, vt sic à reliquo populo discernantur . Sed has leges verbum Domini non docet. Illis itaque imposturis non est immorandum, & satius esset illis non respondere, quod dixit Augustinus de curiosis hominibus, qui nesciunt in quas abyssos ruant præcipites. Coguntur enim nolētes fateri, separata esse ex instituto Christi, panē & calicē. Cur autem non dixit Christus, Ego sum: atque iterū ego sum, potius quàm, Hoc est corpus meum : & hic est calix in sanguine meo, signis & verbis vtrunque distinguens? Si tollatur pars, quomodo quod restat, Sacramentum est? In Cœna nōdū fuisse factos Apostolos sacerdotes

dicunt ipsi, sed post sufflatum in eos Spiritum sanctum. Corrigitur illis pares non habentur laici, hac in parte? Sed & in Coena Domini solos admissos Apostolos, qui futuri essent sacrificuli, mentiantur. Nam institutio Coenae, non eos tantum respicit qui primae illi mensae adstiterunt, & Domino assederunt, sed toti Ecclesiae praecipitur, donec veniat Dominus, ut ex Paulo liquet. Cur vero eodem argumento non arcentur mulieres à Coena, quas constat in illa solenni Coena cum Domino non accubuisse? Atqui fregērunt Apostoli panem per domos & familias, quarum pars sunt mulieres. Præterea mille post Christum mortuum annis, constat calicem fuisse toti populo & mulieribus distributum. Itaque repellens Ambrosius Theodosium propter sanguinem ab eo inhumaniter effusum: Quomodo, inquit, poculum sanguinis pretiosi ore tuo participabis? Paulus quoque iubet Corinthios utriusque symboli participes fieri. Dicamus ergo audacter verbo Dei confisi, etiamsi totus mundus infaniet, sine sanguinis symbolo non esse mensam Domini. Nam quæ Dominus coniunxit, impiū est & sacrilegū separare. Dicimus etiam quantum diuer-

diuersæ sunt Ecclesiæ membrorū functiones, quas minimè oportet confundi, tamē populū Dei hæreditatem eius esse: nullos in pascuis Dei esse prophanos & laicos, sed sanctos omnes electos Dei, genus Regium & sacerdotale: vnctos autē istos & rasos ac cælibes votarios, hoedos esse foetidos, qui ad Dei regnū non pertineāt. Hui⁹ fortis sūt Monachi, & quotquot se à grege Domini nouis imposturis, signis, caputis, crucibus, rasuris & aliis præstigiis separāt, qualis est Durandus, & totus equitum illorum ordo. Teneamus itaque quod prædixim⁹, licet in Sacramēto Cœnæ duo sunt symbola, illa tamen vnum constituere Sacramentū, ex quibus si alterū desit, æquē Sacramentū esse atque homo est homo absque corpore, aut absque anima. Hoc verò scelus quū prophetico suo Spiritu prænouisset Christus futurum in Ecclesia, nō de pane adiecit, Edite ex hoc omnes: sed de poculo, Bibite ex eo omnes. Marcus quoque testatur, Et biberūt ex eo omnes. Et vbique Paulus pani poculū adiungit. Cæterū de adoratione Eucharistiæ, diximus eam non esse ex verbo Dei. Nusquam enim legas Adorate, sed Edite, bibite. veri enim adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate, ex verbo Dei,

non ex hominum placitis. Si dictum vobis sit, inquit Dominus, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Interea contemplemur vera fide, & adoremus sedentem in cælis, ad dexteram Patris. Sub adoratione, fidem cordis & oris confessionem & gratiarum actionem comprehendimus, quæ ad symbola terrena nulla ratione pertinere possunt. Externa autem adoratio in Cœnam irrepsit peruersa temeritate hominum, & nullo Dei verbo præuio, quum neque in illis elementis, neque in vlllo terræ angulo nobis sit quærendus Christus. Quod in suis liturgiis monebant veteres, quanuis aliquatenus iam immutato ritu simplici Cœnæ post Apostolorum ætatem. Nam post publicam concionem, precésque communes, prædibat in medium Pastor, instructaque mensa vino & pane, benéque precatus populo, ut Dominus illi adesset, dicens, Dominus vobiscum, monebat postea ne sisterent mentem in externis symbolis, sed sursum erigerent. Sursum (inquiēbat) habetote corda: quod se facere testabatur populus, quum diceret, Habemus ad Dominum. Hæc & alia plura colliget studio-

studiosus lector ex Cypriano, Augustino, & aliis Patribus. Itaque qui sine symbolorum adoratione accipiunt Sacramentum, securi sunt se non deflectere à Dei mandato. Erant (inquit Lucas) Apostoli perseverantes in fractione panis & oratione, qui erat usus veteris Ecclesiæ, ubi de adoratione verbum nullum est. Sed neque Paulus illius meminit, dum acceptam à Domino Cœnā refert. Maneamus igitur in verbo Scripturæ sanctæ, quæ est Spiritus sancti schola, & ignoremus libenter quicquid in ea non docetur: tollamus omnes externas pompas, quæ sunt præter purum Dei cultum. Deus enim simpliciter vult coli, & ad exemplar quod nobis propositum est, ut præcipit filiis Israël, sic nobis præcipit. Subdamus nos Dei iudicio, nec attentemus quicquam quo Domini instituta violemus. Propterea has nugas Sophisticas contemnimus, quibus volūt numeratis syllabis & vocibus, simul etiam & literis, demitti è cælis verum illud corpus quod assumptum est è Virgine, & in illis visibilibus signis includi, aut certè deturbata rerū natura, in locū prioris substantiæ conuerti. Atque ut miserā suam infantiam omnibus mani-

festiorem reddant, addunt hoc somnium, expectandas esse ultimas voces consecrationis, ne quisquam præcipitanter ante auditum labiorum sonum ultimæ syllabæ, attenter de Christi corpore quicquam cogitare. Verùm simul atque foetidus rarus ultima verba profuderit, tunc illo eodémque instanti sit & incipiat esse corpus illud Christi, per primum instans esse, aut ultimum instans non esse, quæ est phrasis barbara Sophistarum. Nos vno verbo dicimus illud tot nominibus celebre EST, non *ὡς περ κῆρ*, sed *μετὰ τὸν μῆκος* dici: & ne quicquam hinc exigamus ad regulam Grammaticorum, cur non suscipimus sermonis Lucæ & Pauli rationem? Vterque dixit calicem esse testamentum in sanguine: Id falsum esse quis non dixerit, si tropum non admittas? Si admiseris tropum, cur non eadē ratione tropus non erit in his verbis, Hoc est corpus meum? Vbique figuratā locutionē esse oportet & metonymiam. Nam recepta vulgatāque phrasis est Sacramentorum, ut nomen rei signatæ symbolo tribuatur. Ea nimirum ratione Circuncisio est foedus, Agnus est transitus, Sacrificia legis sunt expiationes, Petra Christus, Arca foederis Deus dicitur, & Spiritus sanctus Columba. Paulus panem vocat *κρίσμα* corporis Christi.

Christi. Aliud autem est cōmunio quàm corpus ipsum. Et sexcēta huiusmodi reperias passim per Scripturā, quæ absque tropo nullus intelligat. Et quum Christus suæ mensæ adfuerit, veróque suo corpore frueretur, non phāstico, quod videbant & attrectabant Apostoli, quomodo corpus suum in panem infundebat, quod tamen videbant Apostoli locū non mutasse? aut eum bicorporeū fuisse oportuit. Nam quū loqueretur & diceret, ostensq & porrecto pane, Hoc est corpus meum, organis corporeis loquebatur, neque tunc disparuit corpus. Erat ergo corpus per cuius organa loquebatur, & aliud corpus in pane: sic duo corpora Christi videbant, vnum vocale, aliud mutum. Præterea communicasse Christum cum Apostolis consentiunt omnes: quis itaque sobrius dixerit Christum seipsum realiter & corporaliter manducasse? Atque ita totum Christum in totum Christum intrasse? Et se totum in os suum continuisse? Ita & alia multa absurda, quæ sine horrore à Christianis hominibus dici non possunt, euitabis, si ad tropicam metonymicāmque interpretationem animum conuer-tas, & à metamorphosis sophisticis declinabis. Verūm quum hic locus plenissimè

g. i.

tractatus sit hoc seculo à doctissimis viris, atque in primis à Iohanne O Ecolampadio, Virico Zuinglio, Bucero, Ioâne Caluino, Bullingero, & Petro Martyre, Theodoro Beza, atque adeò quū Philippus Melāchthon paulò antè quàm diem suū clāderet, in eandem cum aliis sententiam venerit, rectius esse visum est Lectores monere, vt ab illis doctissimis viris, quod hic deest accipiant, quàm aliena scripta transcribere.

Prioris Libri finis.

PETRI RICHERII

in impias Durādi Vilis ga-
neonis, qui se Villagagno-
nē nominat, hæreses & bla-
sphemias, Liber posterior.

CAPVT PRIMVM.

VVM PRIMVM O-
blatum mihi fuit Scriptum
eximii illius de gregario mi-
lite facti Theologi Nicolai
Durandi, Villagagnonis, at-
que eius intemperiem satis
supérque ex America perspectam habuissem,
videbar mihi aggredi rem parum necessariam,
si cum homine improbo, ignauo, bardo, & rei
Theologicæ prorsus ignaro, de sacris conten-
derē. Atque nolui inconsultis amicis manū o-
peri admoliri, qui omnes vno cōsensu vt i per-
gerē, pepulerūt. Neque mihi licuit per impor-
tunas eorū efflagitationes quiescere, donec i-
psū opus raptim, & vno veluti impetu absol-
g. ii.

uissem. Existimabant enim tantā hominis flagitiosissimi petulantia in piū Dei prophetam Ioannem Calvinum malleo retundendā esse ab eo qui Dei beneficio in hoc negotio cū eo cōiunctā causam haberet. Nunc ergo quādo hoc onus auspice Deo subii, locus & tēpus postulat ut ad Durādi summā ignorantia cum pari audacia coniunctā, præter ea quæ superiore libro dicta sunt, paucis respondeā, & contra hominis impur calūnias, veritatis patrociniū suscipiā. Nequis tamen mihi putet tantū otii superesse, ut meam operā impendere velim in fatuis omnibus scriptis Durandi impugnādis, monitos esse velim lectores ut meminerint nos superiore libro iam meliorē partē hæresum & blasphemiarū Durādi cōfutasse: nō eo quidē quo scripsit ordine, ut qui nullum ordinē aut methodū seruet, sed ita ut rei ipsius ratio postulauit. Sed & nunc quoque non omnes illas hæreses quas in hoc opere sparsit Durandus (scatēt enim vndique) refellere constitui, sed præcipua quædā quæ ad propositū argumentū spectant, ne sine fructu à nobis discedat pius lector. Prætermittam igitur ea omnia quæ ad grāmaticam verborū significationē pertinent, in quibus totus est Durādus. Præterea, quū repētē se factū philosophum

lofophum fimulet, quæ de motibus, de accidētibus, ſubſtātiis, corporibus, lineis & dimēſionibus tractat, quæ de modis & formis argumentationū, de cōſequutionibus refert, relinquemus pueris qui prima elemēta diſcūt. Iſti enim optimè ac facillimè poterūt Philonidem iſtū indoctū, prægrādi quidē corpore, ſed imperitū & infulſū retūdere, vt ab illis diſcat prima philoſophiæ & dialectices rudimēta. Vanā nobis diſputationē ex futilibus argutiis conflata congerit Durandus 2.3. & 4. cap. libri primi, dum æſtuat totus, variè diſquirens, Cuius rei effectus ſit corporis Chriſti communicatio, An exhibitionis, an diſtributionis: vt in hoc arguto & ſpinoſo ſophiſmate, cardinem totius cauſæ verſari dixeris. Panis (inquit Paulus) quem frāgimus, cōmunicatio eſt corporis Chriſti. Prius itaque exhibetur, quàm commune fiat. Abſurdus autem eſt illi hic ſermo, nos paſci communionē in Cœna, quos māducatione alio oportebat. Eſt enī cōmunio māducationis effectus. Subtilis eſt in Participationis vocabulo, in quo motū deſyderat, nō ſubſtantiam. Sed quorſum hæ nugæ? Nam in rebus longè aliis & huius myſterii cognitio, & noſtra ſalus conſiſtit. Fingis tu tibi Dug.iii.

rāde tuis ineptiis Eumenidum agmina, solem
 geminum, & duplices Thebas, sed istis tuis
 ampullis nihil perficis. Ego verò, ne Thra-
 sonico tuo fastu quicquam te consequutum
 putes, paucis respondeo. Primum, nobis in
 hoc argumēto de mēsa Domini dico confide-
 rādaseſſe has causas. Duplex est materies Cœ-
 næ, elementa nempe siue symbola panis & vi-
 ni, quæ terrena & corporea sunt: deinde cor-
 pus & sanguis Christi, imò totus Christus, quæ
 spiritualia siue cælestia sunt. Formalis causa
 est fides promissionum iunctarum mandato
 Christi, & executio præcepti: aut simplicius,
 si magis placeat, Mandatum, quo Christus ad
 sacri symboli participationē nos inuitat, pro-
 missione addita. Finis, vt corpori Christi insiti
 per eius sacrificiū Deo recōciliemur. Nō enī
 Cœna ipsa nos Deo recōciliat, sed adminiculū
 est fidei, quod iustitiā nobis & recōciliationē
 in Christo offert, sicut & verbum. Est enim v-
 trumque potentia Dei in salutē omni credēti.
 Hic est igitur verus & constans Cœnæ finis,
 vt Christo vniti, & per eius sacrificium Deo
 reſconciliati, salutem consequamur. Neque
 ſeparamus (Dei offerentis respectu) symbola
 externa à vera Christi carne, & vero sanguine,
 quum

quū existimem⁹ Christū vi, efficaciq; sui Spiritus verè præstare & implere quod sub pane & vino figurat. Ideò enim in terris visibilem nobis panem porrigi sentimus, vt fide sursum conscendamus, & arcana Spiritus virtute capiti nostro vniamur. Etsi autem vitam ex carne sua. & sanguine nobis inspirat Christus, nulla tamen eius substantiæ cum nostra commixtio statuenda est. Sic enim æternam vitam ex substantia carnis & sanguinis ipsius percipimus, vt maneat tamen integer homo Christus in cælo. Interea tamen non aliud in Cœna quàm verum & naturale Christi corpus nobis proponitur, atque adeò illud idem quod à Virginis vtero prodiit, quòdque in cruce pependit. Neque enim Christum bicorporē fingimus, vel aliud quàm ab ipsius vera carne petendam esse vitā quæ in sacrificio semel oblata est. Non tamen ideò substantia carnis à nobis deglutitur, vt sit nobis in cibū, nec sãguis substantialiter hauritur, vt sit nobis in potū: sed manet panis verū pignus carnis Christi, & vinū sãguinis, & vera est vtriusq; exhibitio sēper, quod ad Deū attinet. Sic docet Irenæ⁹, qcquid præter panē & vinū in Cœna datur, spirituale esse. Sic Hieronym⁹

g.iiii.

in caput primum ad Ephesios, dupliciter intelligit carnem Christi, Spiritualem & diuinā, de qua dictum est, Caro mea verè est cibus: aliam quæ crucifixæ fuit. Non quòd duplex sit Christi caro re ipsa, sed quia participationis modus supra cælum nos attollit. Sic intelligendus est Augustinus in Psalmum nonagesimum octauum, Corpus in Coena discipulis non illud datum est quod in cruce pependit. Idem tamen alibi Iudæos ait prædicatione Petri conuersos, sanguinem quem fuderant bibisse. Atque hunc manducationis modum, aut communionis, aut participationis, aut fractionis iterum Durando inculcasse sufficiat, ne toties nos repetere cogat quod obstinata malitia intelligere nequit. Declarato manducationis modo, explicemus paucis quæ sit exhibitio, siue communio, siue participatio. Exhibitionem dicimus esse duplicem: vnā elementorum corporeorum & visibillum, vt ab externis illis & terrestribus signis ad rem cælestem assurgamus, quæ symbola ore corporeo suscipimus: alteram autem qua nobis exhibetur veritas eorum quæ nobis per sacramenta figurantur, nempe verum & naturale corpus & sanguinem Christi. Hoc autem exhiberi dico verè omnibus à Christo,

Christo, licet à solis fidelibus percipiantur, idque sacramentaliter ac spiritualiter, verè tamen & efficaciter ore fidei. Atque hæc est exhibitio quæ nobis fit, in ipso actu manducationis, & communionis, & participationis. Communionem autem, quam etiam Paulus fractionem panis appellat, sua lingua *κατωρίαν* corporis Domini vocat, ac si commune inter plures epulum dixeris, aut verius dispensationem interpretantur, aut distributionē, cuius significatio velex ipso cōtextu satis superque dignoscitur, vbi eos qui sacrificant dicit esse altaris *κατωρίαν*, & vetat fideles fieri *κατωρίαν* dæmoniorum. Nam etsi altaris & dæmoniorum *κατωρία* dispensationem significat, idem in corpore Christi valebit. Sin verò societatem notari magis placeat, non reclamo, vt verè fiat communicatio, participatio, manducatio corporis Christi, quando cum ipso coalescimus in vnum, & in ipsum insiti verè fruimur eius vita: quod tamen naturaliter non fit, sed arcana Spiritus Dei virtute, non corporis influuio aut influxu, sicut fingit Durandus. Spiritualis ergo materia est corpus & sanguis Christi, vt terrestris materia est panis & vinum. Si istud tibi sit

pro fundamento Durande, facile intelliges an sola corporali manducatione nostrum fiat corpus Christi, an verò Christum fide amplecti oporteat, vt noster sit. Paulus enim ad eam societatem & *κοινωνίαν* nos reuocat, quia vnum cū ipso efficiamur, quæ communicatio non est panis solius, siue elementi, sed veritatis, quæ per panem designatur. Tolle igitur quos tibi finxisti materialis corporis Christi influxus & defluxus, idest cerebri tui deliria. Has, inquam, tolle impias & blasphemias voces quibus vteris Durande, dum cum Christo ludis, & eius Sacramenta pessundas: quas partim vt insanas, partim vt hæreticas & impias reiicimus & damnamus. Sunt autem huiusmodi. Prima, Christum per distributionem communicantibus se exhibere, non per communionem. Secunda, Communicantes non alicorpore Domini per communionem, sed in communione per manducationem. Tertia, Participationem corporis & sanguinis Domini non euenire Spiritus sancti defluio, sed manducatione. Quarta, Manducari corpus Christi spiritualiter, sed non sola fide aut spiritu. Quinta, Si manducatio sit opus fidei, fieri non posse vt Apostoli māducarint:

rint: & alia huius generis hinc & illinc sparsa. Vide quot capita, quot paginas præclari illius tui operis hac vna litura deleamus. Deinceps verò ad alia non minus noxia dogmata diuertemus: ea, quoad eius fieri poterit, paucis diluemus, quod facile nos assequuturos speramus. Nam Durandus sua dogmata ut iam receptas sententias proponit, quasi ius habēs quidvis statuēdi, quāvis nihil probet, & perinde ac si pendeant omnia à tanti viri autoritate, arbitrato & placitis, nihil ex Dei verbo petit, sed paucula quædā aspergit ex Patribus, quos reperit à Caluino citatos.

Caput secundum.

QUAM ferax fœcundūque sit humanum ingenium in erroribus gignendis multorū exēplo, & cōsuetudine probamus nimis frequēter. Sed non adeò multi sūt qui inuita pertinacia & improbitate (quos Paulus vocat *ἀντανόητοι*) nō modò veritati resistāt, sed etiā Ecclesiæ pacē & cōcordiā, lacerēt: quos solet Scriptura distīguere. Illos enī infirmos vocat,

quos tolerare tantisper iubet, donec quod nesciunt, reuelatū sit. Hos autem vitādos præcipit Paulus, etiam ab Episcopis: sunt enim subuersi, & proprio iudicio condemnati. Non limprofectò sponte malè ominari de Durando, sed quis sit, exitus ipse statim probabit. Nos enim quæ extent in hoc homine infidelitatis, ignorantia, apostasia & præfractæ improbitatis signa, celare nec possumus nec debemus, quū suæ perfidiæ quasi ludum aperuerit, & dissidium & scandala faciat contra doctrinam fidei, quod est peculiare hominis hæretici. Hæc enim duo hæresin constituere docet diuus Paulus in prima ad Timotheum epistola, capite sexto, quum dicit, Si quis *ἰπρὸς διὰ κελεύει*, nec acquiescit sanis sermonibus: alios verò *πλανῶντας, & πλανητοὺς* appellat. Hic ergo Durandus, quod olim in mente conclusum habuerat, quum intus retinere non posset, quin spargeret in vulgus, præcipio huius indocti & prophani operis blasphemias suas euomuit: capite scilicet primo & 40, 41, 42, 43, 44, libri sui primi, itē tertii libri 10. & 24. capit. in hæc propè verba: Oportet in Cœna à manducantibus oblationē fieri diuini corporis, incruentā scilicet hostiā quā Deo offerant, oblationē autem sacrificio

anteuerit. Præterea tradit de oblatione corporis Christi Deo facienda mandatum esse Apostolis, quum dictum est, Hoc facite, hoc est corpus. Nam dari non potest Christus pro nobis, nisi prius fiat prece mystica. Tam arcta ergo copula (inquit) inter se corporis effectio & oblatio cohærent, vt à se diuelli non possint. A Cœna ad Christi mortem, neque nos, neque Apostoli ablegati sunt. hinc concludit oblationem corporis & sanguinis Christi, Ecclesiam ab Apostolis accepisse, quæ in vniuerso mundo obseruetur. Hæc primùm discutiamus, postea ad alia non minus noxia dogmata descendemus. Relinquemus genus probationis Durando familiare, qui neglectis syllogismis, & nulla Dei verbi proposita auctoritate, omnia suo arbitratu & placito definit, inuoluit & confundit. Aggrediamur nunc quæ de oblatione corporis Christi Deo peragēda, tradit Durādus, absque vlllo verbo Dei, & ore Domini minimè requisito. Agnosco quidē veteres nonnullos incruētæ hostiæ meminisse, quibus verbis testātur in poculi symbolis naturalē sanguinē non adesse. Alioqui quomodo incruentū esset quod vero naturalique sanguine non careret? Sed incruentum sacri-

ficiū dixerunt in quo fit veræ hostiæ cōmemoratio, eaque minimè inanis, quādoquidem cohæret spiritualis quidem, sed vera tamen & efficax eius perceptio per fidem. Sacrificiū autem visibile dixit Augustinus libro decimo de Ciuitate Dei, cap. 5, Inuisibilis sacrificii sacramentum, id est sacrum signum. Neque dicit cum Durando, corpus Christi sacrificari & offerri Patri ad impetrādam peccatorum remissionem, vt sic Deum promereant, & expiatoria victima sibi Deum recōcilient. Hoc igitur Durandus, alioquin istorum quoque prorsus ignarus, accepit à suo Possoto barbaro monacho, qui prophanam & Satanicā suam missam putat esse genus placationis, vt pro viuorum & mortuorum expiatione Deo satisfiat. Hoc autem quid aliud est quàm insigni contumelia Christum afficere, crucēque eius sepelire, & salutarem eius mortem opprimere? Atqui nos docet author præclaræ illius Epistolæ ad Hebræos, Christū Iesum Sacerdotem & Pontificem à Patre consecratum (non ad tempus vt Leuitæ) sacerdotium habere, sed æternum secundū ordinem Melchisedech. Neque ex quo impleuit solēne illud Sacrificiū redemptionis viuificæ, posse alium Sacerdotem cōstitui.

Ipse

Ipse enim vnicus est Sacerdos qui seipsum Patri (vt constitutum erat æterno Dei decreto) semel obtulit, vt hoc publico & solenni sacrificio cesset ius illud altaris & oblationis pro peccato. Vno enim sacrificio (inquit ille) semel Christus in omnia secula defunctus est. Semel seipsum in sacrificium obtulit, quo nos in perpetuum sanctificaret. Fluit enim perenni scaturigine sanguis ille viuificus, quem fide percipimus & apprehendimus, fruiturque Ecclesia sine vlla intermissione sacrificio illo, cuius vis & efficacia nūquam euanescet aut deficiet. Quis ergo te docuit, Durande, contempto sacrificio Christi æterno, & neglecto eius sanguine, quem præsentem fide percipimus, hierionicas tibi fingere oblationes, & sacrificia cōficta, vt repetas quod iterari nefas est? Id verò nos tibi non fabricamus extra Dei verbum, vt tu soles vanos animi tui cōceptus nobis pro oraculis proponere. Sint tibi tuisque Sophistis, tua idola & vetita sacrificia: nobis Dei verbo innixis, vnica sufficit illa oblatio corporis & sanguinis Christi, quæ in perpetuum consummauit sanctificatos. Nulla enim nobis restat hostia aut oblatio, quando quidem moriēs Christus omnia illa consummata esse pronun-

tiauit. Hoc veritatis lumen si ferre non potest cæcus Durādus, viderit ipse, & suo sensu fruatur, qui tenebras luci prætulerit, cuique non satis sit vnica illa hostia, nisi nouas superinducat in opprobrium crucis Christi. Neque intelligit perfectum illud sacrificium Christi nouis oblationibus non indigere, quod sua veritate & veluti corpore, veteres vmbas & Legis pædagogiam sustulit, quæ tamen omnia à Dei Spiritu olim prodierant, vt suo tempore valerent: in quorū locum sua mendacia & confictos cultus nobis substituere conatur Durandus, à ministris Satanæ & Sorbonicis Sophistis illicitus. Iungimus autem sacrificio illi solenni Euangelij prædicationem & Cœnæ participationem, vt illius fructum cōsequamur. Neque nobis alia altaria quærimus. vnicum nobis altare Christū esse testatur Hebræis Apostolus, & mensam & sacrificium & hostiam. Contrà blasphemus Durandus Christum audet Patri offerre. Sed quo authore? Et audet Christum suo ministerio spoliare, quoad eius fieri potest. Habet enim Christum in manu non aliter quàm Iudas, quo cum ludat, quē Patri offerat, etiam vt cum Iuda diabolus sit. Non ergo aliter Christum offerre Patri poteris Durande, quàm

quàm Iudas,quàm Satan ipse obtulerit.Præclarum profectò impuri hominis sacrificium, qui cupit sui ipsius redemptor fieri, neque patitur vt à Cœna ablegetur ad mortis Christi sacrificium,neque vult Cœnam sibi esse monumentū vltimæ illius expiatrix & vnicæ expiationis,vt sua fides cruci Christi sit affixa. At nos sublato altari,mēsam tenemus.Nullos consecrauit nobis Dominus sacerdotes qui immolent, sed ministros qui sacrum epulum distribuunt, & præsent verbo. Superfunt nobis sacrificia laudis,vituli labiorum confitentiu nomini eius,vt nobis testatur Prophetiæ. Estque Domino sacrificium illud gratissimū & bene acceptum. Neque amplius cruentè vel incruentè sacrificatur, si veritatem rei spectemus,& abstineamus ab allegoriis, quibus etiam optimi Patres non caruerunt. Sit nobis hic scopus,Christum vna pro peccatis oblata victima,perpetuò sedere ad dexteram Dei: id quod superest expectans, donec fiant ipsius inimici,scabellū pedum eius.Præterea vbi est plenaria peccatorū remissio, ibi sciamus non amplius esse oblationi pro peccato locum.Atqui plenariam nobis obuenisse remissionem peccatorum per mortem Christi

h.i.

nemo dubitat, fide instructus. Nullum ergo amplius sacrificium pro peccato esse fateamur oportet. Sed obseruemus quò rabies Satanæ impulit miseros Papistas, vt ex hac focuca in aliam deteriore ruerent: quam etiam non refugit Durandus, vt qui omnia probet quæ contra Deum & Christum Dominum fuerint. Putridas illas oblationes ait mortuis prodesse, sicut quondam baptizati sunt nonnulli pro mortuis: sed mentem Pauli non est affecutus, vt ex eruditorum Theologorum commentariis liquet. Ab hac lacuna prodiit phantasma illud ridiculum Purgatorii, & tota Papistica culina, quò suos ventres farciunt homines otiosi, & illis impiis sacrificiis & oblationibus omnem hominum substantiam expiscantur. In summa, expiatorium sacrificiū quod pro purgandis expiandisque peccatis offertur, fieri nō potuit sine morte & sanguine. Illud perfectè Christus exhibuit cuius typi ac figuræ fuerunt vetera omnia sacrificia. Tale sacrificium hodie non extat (etiam si millies reclamet mendax Durandus) sed obseruatur ex Christi mādato cōmemoratio sacrificii semel peracti in cruce. Neque enim Christus iterum sacrificari vel debet, vel potest, qui se-

mel

mel oblatus sufficit expiandis omnibus omnium seculorum delictis. Neque à quoquā hominum Filius Dei sacrificari potest. Itaque verus Ecclesiæ Christi minister, corpus & sanguinem Christi in Cœna nec pro viventibus nec pro mortuis sacrificat, vel iterum offert, sed cum tota Ecclesia sit veri & vnici illius sacrificii particeps, cuius memoriam in sacra illa actione celebrat. Neque inficiamur quī hoc modo Cœna sacrificium nominari possit (sicuti etiam fatetur Augustinus) sed *εὐχαριστία*, sublati expiatoriis & holocaustis: quod certè sacrificium laudis offertur promiscuè ab vniuersali Ecclesia in ea celebri actione Cœnæ. Eat nunc Durandus cum suis næniis & fabulis, & discat in sacris & tam seriis rebus prophanè non loqui. Quis enim hominum qui vel grammaticè loqui sciat, dixerit, hæc verba, Accipite, Edite, Bibite, Facite in mei memoriā, significare, Offerre Deo Patri, & sacrificare, & ita hac locutione mandatū Apostolis vt offerrent & sacrificarent? Certè debuit meminisse syntaxis verbi Facere, vt est apud Vergiliū, Quum faciam vitula pro frugibus. Sed hunc asinum missum faciamus, ne sacra nostra conspurcet. Nos enim tibi prædiximus

h.ii.

Durande, ne tam misere te torqueas in rebus apertis, his verbis cōiunctas esse promissiones participandi corporis & sanguinis ex Domini mandato, vt in fractione panis, & sāguinis poculo, ordinē & ritum seruem⁹ à Deo præscriptū, & sic promissionū participes simus, vimque viuificā ex Christi carne in nos per Spiritū sanctū diffundi sentiamus, & fruamur vero corpore Christi, vt sit animis nostris in cibū salutarem. Fatuum est quod infert Durandus, corporis effectiōnē & oblationē cohærere in symbolis. Nos enim illi vtrūque negamus: neque symbola offerri debere, imò neque Christū ipsum: imò si ea ita essent, vt certè nō sunt, cohærere tamē negamus. Vbi enim illa cohærentiæ cōsequutio? Philosophari se putat Durādus, ineptus alioquin Sophista, & in his seriis ludit, quæ debuit ex verbo Dei probare. Hanc idolomaniā & impietatem Apostolos à Christo accēpisse mentiris, Durāde. Est enim cum prophanatore sacrorum Dei mysteriorū sic loquendum, ne quicquā tibi condonemus. Nō pugnat æterni Dei veritas & sapiētia cum Christi doctrina, quæ omnino eadem est. Neque aliud docuit Ecclesiā Christ⁹, quàm quod scriptū est. Ex sacræ Coenæ institutione, hoc mysterium

sterium est panis & poculi distributio, corporis & sanguinis communicatio, gratiarum actio, memoria mortis Domini, in quibus tota Cœnæ actio consistit. Sic Matthæus, Marcus, Lucas & Paulus docuerunt, vbi ne minimum quidem verbum factum est hostiæ Patri offerendæ. Neque cuiquā licet institutioni Christi addere aut detrahere. Cæterum ineptissim⁹ iste Thraſo Durādus, quū nesciat quorsū se vertat, vt qui destituatur omni Scripturæ testimonio, Patrū sententias ignoret, Concilia Pōtificum non sit sectatus: capite tamen 58 & 59 libri primi, ab authoritate & vsu vniuersalis Ecclesiæ argumentū sumit, vt è suis somniis oracula depromat, homo argutul⁹. Nemo, inquit, à Petri tēporib⁹ inuētus est qui sacrificii Cœnæ Dominicæ nō meminerit cōtra vestrā doctrinā institutæ. Respōdemus, Neq; Petrū, neq; nos instituere Cœnā Domini, quā ab hominib⁹ nō habemus, sed à solo Dei verbo. Dixit enī Paul⁹, se tradere quod accepit à Domino, nō quod emēti illi Scriptores, Clemēs, Anaclet⁹, Alexāder, & cæteri tradiderūt. Neq; alia in Ecclesia valet auctoritas, quàm vni⁹ Domini. Nō enī tradit Paul⁹, vt fanaticus Durādus, suū cōmētū, nouā Cœnā suo arbitrato cō-

h.iii.

fiatam, sed habet Christum authorem à quo accepit quod scribit, & per manus tradit. Scimus autem quantum fordidum inuexerit Satan, ut Ecclesiæ Sacramenta fœdaret. Redeamus ergo ad nostrū illud principiū, Ab initio nō ita fuisse: quod priore libro pluribus demonstratū est. Porro Durandus, quāuis mendacissimus, tamen priorum scriptorum quæ ab aliis emēdicauit parū memor, ex Cypriani sententia scribit, Passionem Domini esse sacrificiū quod offerimus. Idem nēpè quod ipse fecerit. Scriptura autē dicit, Edite, Bibite, &c. mortē Domini annūtiare. In calice est memoria passionis quam offerimus. Id si ita est, iam conuenimus, cūque mendacem esse oportet in omnibus quæ prius inuerecundē dixit. Sic dissidet à seipso & ab omnibus miser & inconstans Durandus. Quum enim toties repetat memoriam passionis Christi in Cœna esse annuntiandam, ut potè quæ basis sit ac fundamentum istius totius institutionis, tamen veluti vertigine & nimia crapula laboret, statim redit ad vomitum, & ostendit ex his locis apparere, falsum esse in Cœna ad mortem nos ut Apostolos amandari, ut à peccatis mūdēmur, & fructu oblatis in cruce Christi corporis potiamur,

mur, atque eā gratiā hauriamus, quā extra crucem habituri nō eramus. Ecce igitur aliud nobis prodigiosū erroris monstrū quod euitare cupiebā, ne in eo retundēdo insisterē. Verūm ex his abyssis tot prodeunt mōstra, quæ vltro sese nobis offerūt, vt ea, etiā si maximē velim⁹, euitare non possumus. Cæterū, quū non dubitemus nos à peccatis emūdari vnico lauacro sanguinis Christi, necesse est vt is, quem sua carne & sanguine pascit Christus, in spē salutis æternæ, fide vera teneat, corpus Christi sic fuisse pro nobis immolatum, vt nunc eo fruatur, ac vnici illius sacrificii efficacia, in se sentiat sanguinem sic effusum, vt sit illi perpetuus potus. Sic iubemur accipere corpus quod semel oblatum est in salutem nostram, vt ea participatione, mortis illius virtutē certo statuamus in nobis efficacem fore. Vnde & poculum Fœdus vocat in sanguine suo. Neque enim simpliciter dixit, Hoc est corp⁹ meū: sed addidit, Quod pro vobis traditur. nec simpliciter dixit, Hic est s̄guis, sed addidit, Qui pro vobis fūdatur in remissionē peccatorū. Atque adeo tota energia Sacramenti posita est in his verbis, Quod pro vobis traditur, Qui pro vobis funditur. Neque enī magnopere cōduceret no

h.iiii.

biscorpus & sanguinem distribui, nisi mortem Christi redolerent, à qua vniuersus salutis & reconciliationis nostræ scopus & plena peccatorum remissio dependent. Est ergo à Cœna ad crucem Christi properandum. Nos enim Christo salutariter non vescimur, nisi crucifixo, dum efficaciam mortis eius viuo sensu apprehēdimus. Noscamus, inquā, in salutem Christū, sed illum crucifixum: gloriemur cū Paulo in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quā mundo crucifigimur, & nobis mundus: in qua Christus maledictionem nostram sustulit, & sua morte mortem nostram absorpsit. Huius autem vigorem percipimus in Cœna efficacius quàm in nuda siue simplici Euāgelii prædicatione, dum nobis per fidē cernentibus, pollicetur se nostro cōmodo perpeſsum esse quicquid passus est, vt tam salutaris ad nos redūdet passionis & mortis suæ fructus. Nam panis vitæ non esset, nisi mortuus nobis fuisset. Iā facilè intelligeret Durandus, nisi planè stupidus esset, à Cœna nos reuocari ad mortem Christi. Nam absque studiosa mortis Christi cogitatione Cœna nobis esse non potest: neque Christum sumimus in cibū, nisi quē fide percipim⁹, & nobis mortuum,

tuum, & nobis crucifixum. Id profectò est annuntiare mortē Domini donec veniat, beneficium scilicet mortis Christi in gratiarum actione retinere, & palā prædicare quod intus sētimus. Sed adhuc torquetur Durāndus, quòd primam suam Cœnam manibus suis peregerit Christus, paulò ante suam mortē. Quomodo ergo reuocati sunt Apostoli à Cœna ad mortem, quæ adhuc expectāda erat? Quasiverò & Patriarchæ & Patres veteris Legis, in sāguine Christi, quem vetera sacrificia demonstrabāt, iustificati & seruati nō fuerint. Quasi verò Abraham diem Domini fide vera non viderit, aut perierint omnes ab Adam ad mortem vsque Christi, & gloriam Dei prius non senserint, quàm Christus illam quā sustinuerat mortē, destruxerit. Quod si pergitur, somniabit nimirum Durandus suum Papisticum & fantasticum limbum, & in novos laqueos incidemus. Hæc autem de hoc negotio dixisse sufficiet. Non enim quærimus fatuo Durādo, sed piis auribus satisfacere, qui gustu fidei, non inanibus fumis delectantur.

Caput tertium.

PERGIT Durandus hæresi alia in Deū & sanctum eius verbum punctim cæsimque pugnare, vt qui primi sui libri cap. 76, 77, & priorib⁹ aliis aliquot, proponit multa esse ex fide tenenda, quæ scripta non sunt, sed per manus à maioribus tradita. Paulum enim traditiones suas sermone prolatas non scriptas, obseruari iussisse, 2. Thess. 2. Addit Tertulliani sententiam. Quibus, quando non habet aliud suus Possotus quod eum doceat, tueri se posse putat obmurmuratas consecrationes, mixturam calicis, additionem olei, chrismatis & salis in Baptismo, & cæteras huiusmodi nugas. Nos verò dicimus, omnibus hæreticis vnum hunc esse finem in quo omnes suos conatus intendant, doctrinæ verbi Dei constans illud firmūque, propositum & auctoritatem ab hominum cordibus euellere, & in ordinē vanarum futiliūque opinionū redigere, quas quisque pro suo sensu cōfinxit. Id si semel obtineat Satā, arcē religionis primariam & propugnaculū occupat, actūque est de hominum fide. Nam qui Scripturæ sãctæ discipulus non est, & tāta eius

eius auctoritate non innititur, vt eā reuerenter amplectatur, & Deū quem manifestat, suisque (quod aiunt) coloribus depingit, vnā cū ipsius cultu quem nobis testatum voluit illic esse Dei bonitas, quomodo illius rectæ sanctæque doctrinæ fructū percipiet? Quomodo absque obedientia verbi, quod nobis est lucerna, procedet certa Dei cognitio? Vnicum ergo nobis est fidei subsidium in verbo Dei positum, ne lubricus humanæ mentis lapsus in omne genus errorum, & fictitiarum religionum ruat: illic enim æternæ veritatis regula: illic fulgor diuini vultus: illic legitimus Dei principatus & sceptrum: illic Lex Domini immaculata, conuertens animas, testimonium Domini fideles sapientiam præstans paruulis: illic peculiaris filiorum Dei schola. Nam qui Deū eiúsque præcepta sine verbo & Scripturæ testimonio quærunt, operam ludunt, & in tenebris versantur. Noluit enim Dominus nos suæ veritatis certiores reddere, veluti Patres ante Legē in somniis & oraculis, sed solius Scripturæ testimonio, in qua nouissimè per Filium loquutus est, & suam perpetuæ memoriæ veritatem consecrauit, ac si viuæ Dei voces illinc exaudirentur, vt hoc esset fundamētum & basis Aposto-

lorum & Prophetarum ac vniuersæ Ecclesiæ, sine quo Ecclesia stare nequeat. Cuius auctoritatem petunt retinēntque Patres ex sacro Dei ore, vt illius anchoris veluti retinaculis quibusdam totus mundus in obsequium cogatur. Nunquā enim conscientis hominū satis cōsultum esset, vacillarēntque perpetuò, & instabili fluctuantique dubitatione circūferrentur, nisi aliūde quàm à cōiecturis humanis, que sentētiis aut vsu quantūvis vetere pēderet earū persuasio. Quare nihil augustius esse potest quàm sacra illa Sancti Spiritus testimonia, alioqui penitus occulta, ex Diuinis scriptis cognoscere, in quibus nimirum loquentē, humanoque more nobiscum veluti balbutientē, docētem, promittentē, & minitantem Deū oculis nostræ fidei certò cōspicimus. Itaque si puros oculos, & integros nostræ fidei sēsus illuc afferimus, statim occurrit mirabilis illa Dei maiestas, quæ nos foueat, regat, parerēq; sibi cogat, & firmam ipsius in nos dilectionis certitudinem cordibus nostris infigat. Est enim de se solus Deus idoneus testis, per suum verbum, vnde Spiritus ille idem qui per os Prophetarum & Apostolorum loquutus est, in corda nostra penetrat, vt nobis persuadeat
quod

quod sub verborū cortice lateat. Sit im̃^o odorati & interiorē magistro Spiritu Dei, acquiescimus in Scriptura, ut potē quæ sola sit *ἀντίκτυπος*, & nullius exterioris certitudinis egens. Substitit enim per illū Spiritum Dei, cuius vis tanta est, ut omnes potestates subigat. Atque tanto stabilimento suffulta Scriptura, Dei brachiū nominatur, quod omnibus reuelatum nō est, licet omnibus propē adsit, neque sit ex abyssis aut à cælis procul petendum. Quare nō abs re Dominus verbi sui tantam curam habuit, ut à Mose, Prophetis, Apostolis & Discipulis inuiolatum ad hos vsque fines seculorum transmiserit, ac non absque miraculo vindicarit à neglectu sacerdotum & impiorum hominum tyrānide: quod nobis testātur Iosifæ Regis, Jeremiæ, Baruch, Antiochi, & aliorū historiæ: adeo ut Augustinus non dubitet Iudæos, infestissimos Christi hostes, Ecclesiæ librarios vocare. Itaque ex tot insidiis semper euasit incolume Dei verbum perpetuò in finem vsque seculi duraturū, quod tot omnium seculorū, sanctorū virorū sanguine sancitū est. Cui tātam auctoritatem tribuendā esse censemus, ut in Ecclesia Dei nihil constitutum, aut constituendum esse putemus, nisi præuio illo Dei

verbo, veluti regula, adeò quidem vt in sacris
 firmissimum etiam esse arbitremur argumen-
 tum quod dicunt dialectici ab authoritate ne-
 gatiue, quum nihil prorsus in Dei cultu con-
 stitui ritè possit, quàm quod Sacris literis fue-
 rit sancitum. Blasphematur itaque Durandus in
 Deum & sacrosanctum eius verbū, docens tra-
 ditiones humanas in verbo Dei non compre-
 hensas, & quæ ad nos veluti per manus transie-
 rint, esse fidei doctrinā. Nos contrà, etiamsi ab
 Apostolis, atque adeò ab Angelis ipsis aliqua
 eiusmodi prodiissēt, pro anathemate habere-
 m⁹, vt Paul⁹ iubet. Dicim⁹ igitur ex Paulo (Ro.
 10) fidem esse ex auditu, auditū ex verbo Dei.
 Vnū hoc est quod molitur Durandus, quòd-
 que conati sunt hæretici omnes, vt pèrpetua
 dubitatione fluctuemus, & sic pereat à nobis
 Dei virtus, certitudine verbi Dei translata ad
 vanas hominum imposturas, quas inducunt
 homines vertiginosi cum impio Durando, vt
 qui non vereatur iniuriam non ferendam san-
 cto Dei Apostolo inurere, quòd suas traditio-
 nes non scriptas, & quæ ex Dei scripto verbo
 non essent, seruari vt fidei & salutis doctrinam
 constituerit, quū alibi testatus sit, suum idem
 esse Euāgelium quod Christi, & anathemate
 notet

notet quiduis aliud, etiam si Angelus illud è cælo pronuntiarit. Certe non fuit alia Pauli doctrina quàm Christi, qui etiam in tertium vsque cælum raptus, non destitit proficere in doctrina Legis & Prophetarum, & Timotheum hortatur vt lectioni attendat, quæ utilis sit ad docendum, monendum, arguendum, quò perfecti reddantur serui Dei. Quã perfectionem sectamur, si quoquo modo illam Dei beneficio apprehendimus. Durandus extra Dei verbum perfectus esse cupit, in eo certè prorsus demens & delirus. Paulus autè cum Thesalonicensibus agens de re omnium maxima, nempe vt in horribili Ecclesiæ còussione stabilis maneret eorum fides, & de futura Antichristi potentia prophetans, monet vt *assidènt*, id est regulam fidei à se traditam seruent. Etsi enim vocantur etiam *agèntes* quæ in Ecclesia Dei, non simpliciter pro fidei doctrina, sed ordinis causa dūtaxat, ad fouendam pacem ac politiam pro diuersa locorum & temporum circumstantia constituuntur, tamè hæc significatio huic loco còuenire non potest. Bis igitur ineptus est Durandus, qui ex hoc Pauli loco suas illas còstitutiones, non tantùm vanas, sed etiã verbo Dei ex diametro repugnâtes putat

posse comprobari. Videmus porro Apostolū nihil ex se fabricare voluisse. Testatur enī alibi se nullū cōscientiis laqueū iniecisse. At verò Spiritus Prophetarum subditos Prophetis dicit Paulus. Atque hac ratione arbitrātur monachi se posse Dei decreta figere ac refigere, & sua somnia stabilire, vt solet hic Durandus suas imposturas. Nos verò dicimus Paulum his verbis docere voluisse nullū esse in Ecclesia Dei positum extra aleam censuræ, sed sic omnes audiendos, vt eorum doctrina ad examē reuocetur. Interim manet Spiritui sancto sua maiestas, vt is vnus omnia iudicet: manet etiā sacro Dei verbo sua reuerentia, vt absque disceptatione recipiatur quod in eo inuentum fuerit. Quoniam autem certa & diuersa mensura Deus est in hominibus efficax per Spiritum suum, quò fit vt semper aliquid nobis desit, ideò necesse est vt alii ab aliis discamus. Sic ergo donum Dei subiectū est examini, vt expēdant Prophetæ ex verbo Dei, nūquid à Dei Spiritu profectum sit. Prophetia enim exigitur ad analogiam fidei, vt nihil probetur aut improbetur nisi ex Spiritu & verbo, Rom. 12. Quod autē scripsit Paulus Corīthiis, (1. epist. cap. 11) cætera se apud eos cōstituturū, postquā
 cō

convenisset stultum est & ineptum trahere ad ea quæ ad fidem propriè pertinent. Debuerat Durandus ex Hierosolymitano concilio, cuius meminit Lucas in Actis, argumentum deprompsisse. Nullus est enim Papistis robustior aries, quo stabiliant auctoritatem suorum conciliorum pontificalium, in quibus cornutas illas bestias errare non posse contendunt, & ius habere Legum conscientis ferendarum. Huius tamen argumenti non meminit Possotus in illis notulis suis quibus hoc præclarum suum opus infarsit Durandus. Ego verò ne quid prætermisisse videar, paucis respondeo. Concilium Apostolorum auctoritatem habuisse à Spiritu sancto, Visum est, inquit Lucas, nobis & Spiritui Sancto: Quis autem concedet visum esse Spiritui Sancto quod ignavis istis asinis placuit comminisci? Quod autem in eo concilio Apostolico constitutum est, istos aperte condānat Diabolici furoris, qui se falso iactāt, auctoritate Apostolica præditos: ibi enim Apostoli non ex suo capite, sed ex Dei verbo cuius sunt puri interpretes, statuunt ab vno Christo per fidem, absque operibus, petendam esse salutem: Isti verò è contrario in suis conciliabulis nullam maiorem hæresin esse vociferantur, quàm si quis dicat se sola fide iusti-

ficari & seruari in vno Christo. Deinde Apostoli testantur se nolle imponere nouū onus cuiquam, sed velle potius vetus illud Legis abrogatæ iugum excutere. Isti verò quot legū milibus miseras conscientias illaqueant? Quod autem ad illa quatuor attinet, quæ in illa synodo ab Apostolis decernuntur, lex quidem de vitanda fornicatione est perpetua, cuius etiam non fuerunt authores Apostoli, sed vindices dūtaxat: reliqua verò tria, de idolothytis, sanguine, & suffocato, non obligarūt consciētias per se, nec partes fuerunt doctrinæ fidei & salutis, sed ordinata sunt propter vnitatis sciendæ periculum. Itaque (quod nunquam facturus erat, si ista per se fuissent necessaria) legē istam Paulus refixit, (Rom. 14. 1. Cor. 10) cessante offendiculi occasione, docēs nihil immū dū, & idolothyton nihil esse. Itaque ex hac historia Papistæ inanē prætextū captant ad ligandas cōscientias. Neque enim potestātē habent homines, aut ipsi etiā Angeli, vltra Dei verbū quicquam in salutis doctrina statuendi, etiam si contrā clamitet & vociferetur rabula Durandus, cum tota colluie Papistica. Nos enim negamus Apostolos quicquam ad verbum Dei addidisse. nihil enim illis minus in animo fuit quàm

quàm perpetuam legem figere qua obstrictos haberet fideles, sed adhibere remediũ, quo tantisper dum docerentur Gentiles, se ad tempus accommodarent Iudæis. Hoc autem ex verbo Dei petatum est, ut quod iubet in rebus mediis dominetur inter nos charitas, & ad charitatis regulã nos flectam. Frustrã quoq; obiicit Durãdus Tertulliani veteris Scriptoris testimonia, quẽ utinã nõ iniquẽ, ut solet, interpretaretur. Nã quæ ab eo dicta sunt nõ malẽ, si sanũ & candidũ habeant interpretẽ, mixtura & artificio fucus fiunt ad ornandas & colorãdas impias opiniones, quas ipse hodie, si viueret, non secus atquẽ nos execraretur. Irenæum fate-mur dixisse, nos non per alios habere salutis dispositionẽ quàm per Apostolos, qui quod voce promulgauerũt, scripto postea tradiderũt. Sed illud semper retinet fundamentum Irenæus, Scripturã perfectã & absolutã sapientiæ scholã esse. Tertullianus de præscriptione veritatis contra hæreticos scribit, ut eos toties victos adhuc tamen contumaces conuinceret, optimũ adminiculum confirmandæ veritati esse, si eam constaret ab Apostolis fluxisse: quod nouaretur, pro mendacio habendum. Qui licet extra iustas metas prouehatur, non tamen habet a-

i.ii.

liud cōsiliū nisi vt doctrinæ ē scripturis acceptæ
 mordicus stetur. Nobis, inquit, curiositate o-
 pus non est post Christum Iesum, nec inquisiti-
 one post Euangeliū, neque aliter vult quā ex
 ipso Dei verbo de fide disputari aut definiri.
 Sic refert Constantinum Theodoretus, quum
 synodum Nicenam coegisset, his verbis allo-
 quutum fuisse Episcopos. Extāt Apostolici li-
 bri, & Prophetarum sanctiones qui nos erudi-
 unt quid de rebus sacris scire debeamus. Au-
 gustinus autem nobis disertè indicat quid no-
 bis in ea re sit obseruandum, Patēt inquit li-
 bri Dei, non auertamus aspectum: clamat Scri-
 ptura, adhibeamus auditum. Et qui plura hic
 desiderat, legat D. Caluini responsiones con-
 tra Pighium de libero arbitrio.

Caput quartum.

DV M cogor multa prætermittere ne in-
 immēsum trahatur nostra responsio, in-
 cido in dogma nefandum Durādi, in quo satis
 ostendit quātō opere impietatis suæ merito, in
 improbā mentē datus sit, manifesto certē diui-
 næ vindictæ exēplo. Neque enim iste sequutus
 est

est quicquid olim alienum à vera pietatis regula commenti sunt hæretici, sed illorum quoque omnium deliramenta: & his venenis aspersit vniuersum illud suum volumen plus minus duodeuiginti, in hoc vno argumento quod nunc tractare constituimus. Ait enim libro primo, capite 5, & 22, Animas solas ali non posse corpore Christi. Capite 23, Si solæ animæ & nō corpora alerentur corpore & sanguine Christi, imaginaria esset manducatio. Cap. 28, Ali corpora nō animas solas corpore Christi. Nam finis alimenti diuini est, vt manducantem vniat Christo vt capiti membra: aut oporteret Christum solo spiritu manducari, & non ab hominibus. Capite 30, Si animæ solæ alātur Christi carne, eas in carnem mutari oportere, & frustra ad homines manducandi præceptum fuisset directum. Capite 33, Est ergo Christus hominis cibus, non animæ solius. Capite 34, Corpus manducantis, in animam suam transmittit corporis diuini substantiam. Capite 36, Quum beneficium redemptionis hominem respiciat cui peccatum imputatur, corpus hominis non est arcēdū à māducatione corporis Christi. Cap. 50. Si māductio sit opus fidei, impossibile est Apostolos māducasse. Cap. 54, Apostoli sãctifi-

i.iii.

cati & purgati fuerunt in Cœna, redempti in cruce. Libri secundi capite 26, & 27, Animarum nō esse factam mentionem, quum de manducatione carnis præceptum fieret. Capite 35, Si sola anima bibat, hāc solā peccati reā cōstitui debere. Capite 36, Quum corporis sit redemptio, redemptionis cibū ad corpus redemptū spectare. Libri tertii capite 19, Irenæus docet corpora non animas ali carne & sanguine Domini. Cap. 30, Carnem nutriri corpore Domini, docere Tertullianū. Has dissolutas scopas, & confusum cahos in hunc ordinem digessimus, vt intelligant pii lectores quantum sit virus in homine prophano, qui nō dubitarit summa petulantia tantas & tam absurdas blasphemias euomere. Res autem ita se habet. Quum dicimus solas animas per fidem pasci corpore Christi, siue spirituale esse corporis Christi alimentum, ac proinde à sola anima percipi, non idcirco dicimus ad solam animam redire huius manducationis fructum, siue solas animas viuificari à Christi corpore. Scimus enim fore vt toti fiamus in Christo vitæ æternæ participes. Sed ita necessariò loquimur, vt duo doceamus quæ ad huius spiritualis mysterii explicationē maximè pertinent. Vnum, hic non agi de vitali aliquo succo quo vel corpus ipsum in hac vita

sustentetur, vel anima in hoc corpore retineatur: sed de vigore illo prors⁹ cælesti & spirituali quem suis membris inspirat Christus in vitam æternam, tum animæ tum corporis. Alterum, sicut spiritualis est hic veluti succus, ita etiam nō nisi spirituali modo per fidem, ac proinde non nisi à sola anima sumi quod sua vitæ tum hominem immortalitate perfundit. At bonus iste coquus potius quàm Theologus, quū hæc omnia ignoret, & nihil ei præter culinam sapiat, existimat corpora nostra ali & augeri ipso corpore Christi, quod naturaliter dentibus & ore accipiant. Atqui (vt non nihil etiam cum isto præclaro philosopho de his rebus garriamus) quæcunque corpus nutriunt, prius ab insito calore concoqui & mitificari necesse est, & à potiore natura vinci, elaborari, tandēque in eius quod alitur substantiam transformari: alioqui nisi à natura vincantur, iam nonimenti, sed medicamenti rationem obtinēt. Rursus, omne alimētū oportet prius esse simile, deinde idem fieri. Ex quibus præter cætera cōsectariū hoc efficitur: Si corp⁹ Christi est alimētū corporis nostri, in nostrā naturā mutari, suā amittere, nec iam corpus Christi dici posse. Res enim omnes à forma nomina

i.iiii.

fortiūtur essentiaē) sed corpus hoc nostrū illud esse quod antè corpus Christi fuerat, idque vnicum. Sic sublato corporis Christi nomine, corporis nostri nomen & ratio substituitur. Panis enim qui corpus alit, corpus efficitur eius quod alit, non autem corpus panis, quod omnium est absurdissimum. Sin verò hoc ipsum non habet alimenti rationem, itidem *ἀυξήσθαι* afferre non potest. Nam illud prius, hoc posterius est: adeò vt si illud antecedēs negatur, & hoc quod consequens est necessariò tollatur. An verò te non pudet Durande ineptissime, has tuas nugas & conficta ista portēta sacris Domini mysteriis miscere? Christum scilicet credemus in Cœna à Durando impiissimo sycophanta acceptum, factum esse Durandi corpus, & nutrirī simul & augeri Durandum sacro Christi corpore. Cui verò vnquam diabolo hoc tam impium dogma venit in mentem? Euoluantur hæreses exortæ iam inde à Christo in carne manifestato, non solū eorum qui aliqua habere controuersa, sed eorum etiam qui ex professo Christum oppugnarunt, Porphyrii, Luciani, Iuliani apostatæ, & aliorum non dissimilium, apud eos tamen vix reperies dogma impurius & magis blasphemū. Habet tamē Durādus suæ

suæ perditissimæ hæresis authores & fautores, atque in primis stolidi illa capita, scholæ Parisiensis magistros, qui huic errori post multam crapulam auctoritatem præstiterunt. Est interim blasphemus Durandus tutus inter Christianos, cui liceat impunè, dormiente aut certè conniuente magistratu sua somnia & impuras hæreses euomere. Capernaita Durandus rogat, quomodo Christus carnē suam dat ad manducandum: coctā mne an crudam. Si coctā (inquit) quoniam artificio? Si crudam, quomodo Agnus transitus, Cœnam Domini retulit? Et alibi, Quibus (inquit) concessa est caro, hominibúsne, an parti hominis, corpori? An animæ, an potius composito? Non animæ, quā anima spiritus sit qui rebus corporeis non alitur. Cibus ergo corporis est, atque adeò totius compositi, cuius pars est anima: & sic per consequentiam, dum fouet compositum, vtrique parti competere potest. Hæc ille. Nos autem priore libro docuimus Sacramentum nostræ cum Christo coniunctionis constare duabus rebus. Vna terrestri, altera cælesti. Elementa & symbola esse panē & vinū, quæ à corpore humano suis organis suscipiantur: nec tamen dari vt cibus sint corporis, quod minutulo panis

fragmento & guttula vini alii non possit. Qui corporis alimenta quærit, domi manducet, inquit Paulus, & Ecclesiam Dei non contemnat. Signa igitur hæc sunt efficacissima veri corporis & sanguinis Christi, adeò vt verè nobis in Cœna corpus Christi detur in cibum, & sanguis in potum, quorum substantia, spiritua liter quidem, sed efficacissimè pascantur animæ nostræ. Quæ quum spiritus sint, non possunt nisi spirituali esu confoueri. Quum autè animæ nostræ vim viuificam ex Christi carne per Spiritum Dei susceperunt, tunc toti unimur Christo, & vnum cum eo efficimur. Nec propterea miscetur nobiscum caro Christi, vt falsò somniat Durandus, ac si detrahatur è cælo, & in nos transeat, & conuertatur in substantiam corporis nostri, vt solet panis alimentum in hoc nostrum corpus. Hoc est enim crassè & culinarum more res mysticas & sacras tractare, & Spiritum Dei ad ventris farturas miserè referre, cælum denique terræ miscere. Quòd patinarius iste noster Durandus & Capernaïta facit. Quanuis enim lōgè à nobis distet corp⁹ Christi sedēs in cælo, tamē modo infirmitati nostræ non satis cognito, sui veri corporis substātia animas nostras, sicut substan-

cut substantiæ sunt spirituales, spiritualiter pascit. Communicat enim se nobiscum Christus Spiritus sancti virtute, qui res diffitas non modò aggregare, sed coadunare potest. Quid amplius quæris Durande? nempe hæc assequi non potes fide vacuus, quæ in primis hic nobis succurrat oportet. Atque quum induci non possis vt credas corpus quod non vides, spirituale esse animæ alimentum, excluderis ab hac sancta spiritualique doctrina. Tibi igitur sufficiant tua figmenta, nec alios tuo veneno inficias. Quanquam certè paucos adeò imperitos esse existimamus, vt illis tuis crassiss imaginationibus à recto sensu se deduci patiantur. Quis enim ex tuis Gethis tā est barbarus, vt existimet spurcū illū & foetidū Durandi corp⁹, scabie Hispanica ad medullas vsque corrosū, Christi æterni Dei puro & immaculato, glorioso & incorruptibili corpore ali, reparari & *duçen* habere? Imo tibi nunquā datū est vt corpus Christi reciperes, quod spiritualiter nūquā quæsiuisti. Nā qui nō manet in Christo, & in quo nō manet Christus, procul dubio nec māducat carnē eius, nec bibit sāguinē, licet carnaliter & visibiliter premat dentib⁹ signū corporis & sanguinis Domini. Affert, si potises,

Durande, os fidei, gustum Spiritus, & tolle sursum oculos mentis, vt symbolis veritas cōiungatur, & sic spirituale tibi fiat epulum caro & sanguis Christi. Nemo porrò nostrum mitti corpus Christi dixit vt missus est à Patre Fili⁹, quod etiam alia ratione ad Spiritum Dei pertinet. Neque cum Manichæis, corp⁹ demitti traduce substantiā, aut traducem Dei diximus Spiritum, quasi corporis Christi substantia nostro corpori, aut Dei Spiritus essentia spiritui nostro misceatur. Illa omnia tua sunt, & Satanæ deliria, quibus inescare imperitos & fanaticos tui similes laboras. Nobis certè sunt discernenda quæ spiritus sunt & animæ attributa, ab his quæ sunt corporis, atque adeò quæ totius sunt compositi. Corpus serpit in terris, mentis humanæ agilitas cælum & terram, naturæque arcana perlustrat, omnia complectitur, singula suo ordine digerit, futura ex præteritis colligit, ex quibus satis intelligi potest supra corporis vires aliquid esse in homine quod in corporis ergastulis & claustris lateat. Quis enim organis corporis Deum, Angelos atque adeò animam mentemque suam percipiat? Motu quodam veluti
reflexo

reflexo, anima seipsam cōcipit, intelligit, de se
 ratiocinatur, in somniis rerum quæ nunquam
 factæ sunt cogitationes confingit, res futuras
 præfagit, & huius generis penè innumera, quæ
 ad corpus non pertinet. Animæ verò effecta in
 terdum ad totum hominem transferimus, ut vi
 delicet intelligamus eā esse hominis præcipuā
 partem. Veluti quum dicimur domos luteas,
 id est, corpora inhabitare, migrare ex hoc taber
 naculo carnis, exuere quod corruptibile est, ut
 reportemus quæ gessimus in corpore. At Chri
 stus à Petro vocatur Episcopus animarum no
 strarū: Paulus ait Pastores reddituros rationē
 pro animabus nostris: inuocat Deum testem
 in animam suam. Lazari anima apud Lucam est
 in sinu Abrahæ: Diuitis animam tormenta te
 nent. Hinc colligimus alia esse corporis, alia
 quoque animæ prædicata. Neque oportet ani
 mæ attributa ad ipsum quoque corpus perti
 nere, etiam si toti cōposito concedantur. Pro
 pria imaginis Dei sedes est in anima, à qua
 non ineptè dicitur homo ad Dei imaginem
 formatus, corpus autem non item. Imaginē e
 nim Dei spiritualē esse oportet. Ineptus est ita
 que Osiander qui in imagine Dei impiè philoso
 phatur, sicut Durandus in Christi corpore. Hic

enim, quum māducatio corporis Christi ad animam solam propriè pertineat, & non nisi ratione excellētioris partis ad totum hominem trahatur, Durandus è contrario hoc refert ad corpus nimis imperitè & stolidè. Ille verò quū Dei imaginem ad animā referri videat, atque sic ad compositum, tamē, ut stolidus est, ad corpus eam retulit. Sed & è contrario multa sunt quæ composito attribuuntur, nec animæ tamen conueniunt. Mortalem hominem nemo non dixerit, immortalis tamen anima non negatur. Ex his igitur dico facilè animaduerti quàm stolidi & īsani sūt istius axiomata. Corpora enim nostra ali non possūt corpore Christi (de huius vitæ alimēto loquor) quia corpus Christi nobis in Cœna spiritualiter datur, & spiritualis vitæ causa, ac proinde à sola anima percipitur hic cibus, quo vnimur cū Christo, Spiritus Dei virtute, dū in Cœna sursum in cælis Christū per fidē quærimus. Spiritus enim Dei vnus est qui maximè disīuncta, modo nobis incognito aggregare, & vnire vult & potest ex Dei verbo. Nō tamen propterea nostræ animæ, nedum nostro corpori admiscetur corpus Christi, quod integrum & illæsum manet in cælis. Neque interim arcendū est corpus à symbolorum

symbolorum & elementorum manducatione; sed oportet in Ecclesiæ coetu cum symbolis veritatem ipsam coniungi, quavis præceptum homini datum ut fide ad Sacramentum accedat, animam respiciat, in qua sedes est fidei, & inducat ionis principiū. Cœnam porro fide manducasse Apostolos, verū est, contra quam Durādus existimat, quæ etsi perfecta non fuit, tamen vera extitit. Denique quod ipse tradit manducationem corporis Christi non esse fidei opus, ex his quæ à nobis priore libro definita sunt, satis intelligi potest dogma esse planè hæreticum, & ab omnibus catholicis reprobatum. Desinat itaque Durādus imperitus rabula nobis pilos pro lana venditare, & animum potius habeat in patinis, quàm ut sacra hæc mysteria contamine.

Caput quintum.

IC quoque, quale sit artificium Durandi matæologi, quæso lectores animadvertant, qui quicquid olim à veritatis regula alienum commenti sunt hæretici, ab inferis reuocat, & de quibus iudicare non potest, vera

sint an falsa, religiosi vel propheta illa omnia
 infans quodam nomini futurum nobis ascribit.
 Quid plura? Sui quoque cerebri figmenta no-
 bis eudit, & fingit domi sua sub incude quæ
 debellet monstra, in suum fatuum opus in im-
 mentum crescat. Atque adeo etiam menti-
 tar non solum a nobis in magnifico illo suo ro-
 gho publicata, sed etiam defensa, quasi verò ipse
 in suo colligat aliud vniquam in ore habuerit
 quam perituria, blasphemias, minas, & insanæ
 mentis delirameque: in manibus autem aliud
 quam scipiones & lapides quibus in suos sæui-
 cebat. Sunt autem quæ nobis imponit huiusmodi
 lib. i. cap. 84. Personam Christum esse inuocan-
 dam, ne Christi humanitas in honore diuino af-
 ficiatur, abrogandasque nos censuisse preces
 Ecclesiæ ad Christum institutas, Caluinum, per
 filium ad Deum nos accedere, dixisse, non per
 infantem Dei Christum. ca. eiusdē lib. 85. dolet
 Durando, in tantum me errorem incidisse qui
 dixerim Christum verbum, in Trinitatis vnita-
 te contineri, & hunc adorari in Patre, quum
 Pater Deus adoratur. cap. 86. hoc me dogmate
 donat, Iesum Christum mortuos non iudica-
 turum, sed Patrem in eius persona, neque Fi-
 lium appariturum in iudicio, sed Patrem. Tan-
 dem

dem cap. 87, dum ad meliorē mētem redit, fatetur me dixisse, appariturū Deum in iudicio in Filii persona, quo grauiter se offensum esse testatur, ac multis contendit hæreticum esse dogma. Ex Tertulliano etiam vult hæc vera esse, Per opera Patrem esse in Filio, & Filiū in Patre: & per opera vnum esse Patrem & Filiū. In œconomia præterea Patrem voluisse Filiū in terris haberi, se in cælis. Secundū hæc, Filiū vicarium Patris ostendit, per quem Pater videretur in factis, vt agnosceretur in Filio. Quibus omnibus, non quia ad nos pertineant, sed in lectorum gratiam paucis respondebimus.

De inuocatione Christi, & precibus ab Ecclesia ad Christum institutis, ita docem⁹. Quū Pater sese vltro in Filio suo exhibeat, in quo cælestes thesauros nobis aperit, quemadmodū Paulus secundo ad Colossenses capite asserit, & dilectum Filium Dei tota fides nostra intueatur, in ipso tota nostra spes hæreat & acquiescat, non dubitamus in vnius Domini nostri Iesu Christi nomine quicquid nobis deest, à Patre petere, & ab eo ipso tamen Christo precibus postulare quod in ipso esse didicimus. Nam cum vera fide semper cohæret inuocatio, quonia fidem erigit Spiritus vt audea

lz.i.

mus vota nostra Deo exponere, excitât que gemitus inenarrabiles, vt audeamus clamare cum fiducia Abba Pater, verùm interposito mediatore Christo, qui non solùm est redemptionis mediator, sed intercessionis quoque. Neque enim temporaria mediatione defunct⁹ est, sed perpetuam illi intercessionem assignat Scriptura. Hic ergo distinctione opus est. Aut enim de Christo cogitamus & loquimur vt mediatore, aut de Christo (vt dixit Augustinus) per se. Si prius, inuocandus est Deus, & idem Pater Domini nostri Iesu Christi per mediatorem Christum quem habemus aduocatum apud Deũ, quique sedet ad dexteram Patris. Ille idem est Pastor animarum nostrarũ, qui stat pro nobis excubias agens insomnes: qui tentatus per omnia, scit compati infirmitatibus nostris: cuius ductu ad Deum securè accedim⁹, & ingredimur sanctuarium Dei, licet habitet lucem inaccessibilem. Tali intercessore confisi, nihil quod eius nomine petierimus, nobis denegatum iri credimus. Iubemur hac ratione in nomine Christi inuocare Deum. Hactenus, inquit Christus (Ioan. cap. 14,) in nomine meo petiistis nihil. Petite & accipietis. In die illo petetis, & quicquid petieritis, hoc faciã, vt glo

riator

rificetur Pater in Filio. In Christo enim sūt omnes promissiones, Etiā & Amē, 2. Cor. 1. Nullos enim vnquam exauditos fuisse constat nisi Mediatoris gratia, qui cum Patribus primordia suæ mediationis exercebat, sicut testatum reliquit Apostolus in 1. ad Corinth. cap. 10. Sic in Lege solus sacerdos sanctuarium ingrediēs gestabat in humeris nomina filiorum Israel, populus autem non procul aberat. Qua Legis vmbra vno Mediatore illis opus fuisse non solum redemptionis, sed etiam intercessionis ostenditur. In summa, quoties Deum in sua maiestate cogitamus, tantæ dignitatis gloria stupefcimus, nisi fauore Mediatoris & intercessoris confirmemur. Præcipuum itaque quod à nobis in suo cultu exigit Deus, illud est, vt illum inuocemus, sed mediatore, & nullo alio intercessore quàm Christo. Si secus fiat, requiret, inquit Dauid, Psal. 44, Deus ista à nobis, si man⁹ nostras expendamus ad deum alienum. Nam Deus non nisi ex fide vult inuocari. Fides autē est ex verbo Dei. Ergo simul atque oratio à verbo recedit, adulteratur, & in idolomaniam transit. Sit itaque nobis hic scopus & murus aheneus, Inuocationis honorem ad solum Deum pertinere, qui sua essentia Patrem,

k.ii.

Filium & Spiritum sanctum complectitur. Si Christum Iesum mediatorem concipimus, oratio ad Patrem pertinet, intercessore & mediatore Filio. Neque vlla Patri precatio grata esse potest, nisi quam noster Mediator sanctificat. Verum si Christum in se concipimus ut vnicum Deum cum Patre & Spiritu sancto, absque relatione, Christum Iesum maxime inuocandum volumus, qui Deus est verus, coessentialis Patri: quod testatur ipse de se apud Ioannem, capite decimoquarto, quum inquit, Creditis in Deum, & in me credite. Nos, inquit Paulus Gal. 2, in Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Iesu. Cecinit autem Isaias capite 26, Quicumque credit in eo, non pudebit: & capite vndecimo, Erit radix Iesse qui consurget ad regendos populos, in ipso gentes sperabunt. Item Ioannis sexto, Qui credit in me, habet vitam æternam. Quum autem ex fide pendeat inuocatio, sitque pars cultus Dei, necesse est ut ad Christum quoque referatur. Nam quia inuocatio diuinæ maiestatis propria est, cõuenit sub vna essentia tribus personis, & hypostasibus siue subsistentiis. Nec aliud intellexit Ioel quum disertis verbis pronuntiat, cap. 2, Quicumque inuocauerit nomen Iehouah, saluus erit, qui
& Domi-

& Dominus noster Iesus Christus est. Cuius inuocationis exemplum esse in Stephano mihi conuenit cum Durando, quum dixit, Domine Iesu suscipe spiritum meum. Similis est latronis in cruce pendentis oratio, Memento mei dū veneris in regnum tuum: nisi quòd hic, Christum exinanitum & humiliatum, ille in gloria splendentem inuocabat: quorū efficacissimæ fuerunt preces & exauditæ. Sed & illud idem testatur Ananias, Domine, scis quanta mala hic intulerit sanctis omnibus qui inuocant nomen tuum. Enimuerò quum tota diuinitatis plenitudo in Christo corporaliter inhabitet, (Coloss. 2) quis poterit nisi cum summa blasphemia quod Dei proprium est, id est inuocationem & adorationem Christo eripere? Imò nisi perpetui simus in eo colendo & inuocando, quare de ipsius nomine Christiani dicimur? Certè Paulus (Ephes. 4,) coniungit vnitatē Baptismi cum vnitatem Dei & fidei. Vnus ergo Deus est, Pater, Fili⁹ & Spirit⁹, quem in vnitatem essētiæ & trinitatem personarū, adoramus, colimus & inuocam⁹ sublati erroribus Arrianorum & Macedonianorum. Nunc cernere tibi licet, Durande, quāta rabie excæcatus nobis imponas quod nescis. Quumque te

k. iii.

ipsum cum tuo Possoto non posses ab his re-
 tibus & nodis extricare, qui nulla cognitionis
 diuinitatis elementa teneas, nesciāsque quid
 & qua ratione inuocandum & adorandum sit,
 nos nullo nostro merito in tuam classem repo-
 nas. Sine quæso nos quod facimus, & Patrem
 per Filium, & Filium per se inuocare, colere
 & adorare. Tibi tua sint somnia, & minores
 dii, vt Gentibus. Scimus nos quod colimus,
 quid adores nescis, nec intelligis quatenus &
 quomodo id fiat, & interea in Deum & Iesum
 Christum execrabiles blasphemias spiras. At-
 enim scilicet periculum est ne per inuocatio-
 nem Christi, humanitas Christi diuino honore
 afficiatur, quod etiam crimen nobis impingit.
 Fatua hæc est stolidi Durādiratio & calumnia:
 in qua satis ostendit quā acer sit dialecticus
 & profundus Theologus. Sed age, Quum dixit
 Christus, Priusquā Abraham fieret, ego sum:
 quum Paulus primogenitum vocat vniuersæ
 creaturæ Christum, qui ante omnia extiterat,
 & per quem omnia consistant: quum dixit se
 gloriosum fuisse apud Patrem antequam mun-
 dus fieret. An ex his & aliis plurimis locis col-
 ligere potes humanitatem Christi præcessisse
 Abrahamum

Abrahamum, & fuisse ante constituta mundi fundamenta? Imò hic est tropus quo propter vnitatem personæ multa attribuuntur composito ratione diuinitatis, quæ ad humanitatem per se non pertinent. Sic quum Christum adorandum, inuocandum & colendum dicimus, quis præter fatuum Durandum argutus dialecticus diceret, ideò humanitatem adorari & inuocari? Quid si dixerimus aliqua esse Christi attributa quæ illi nec diuinitatis nec humanitatis ratione seorsim conueniāt, sed vtriusque simul? Hac enim præstantia decoratus est, quū manifestatus fuit Deus in carne Filius Dei, quòd mortuis & viuis præfektus fuerit Iudex ad suscitādos quos velit: quòd sit lux mūdi, Pastor bonus, vitis, ostium, quæ etsi ante mundum conditum vnà cum Patre obtinebat, non tamen eodem modo & respectu obtinebat, nec ista quoque simplici homini dari poterant. Sed furdo Durando fabulam canimus, vt qui nihil eorum intelligat. Queritur grauer Durandus; neque satis ferre potest quòd nos puerum Christum dixerimus, quem Mediatorem nobis Deus cōstituerit. Legim⁹ autē apud Matthæū cap. 2, nato Iesu in Beth-leē in diebus

k. iiii.

Herodis regis Magos venisse ab Oriente, ut natum infantem adorarent, interrogasse Herodem de puero, & stellam stetisse ubi puer erat. Magos inuenisse puerum cum Maria matre, eumque adorasse oblatis thesauris: Angelum autem monuisse Ioseph ut accepto puero fugeret in Aegyptum. Postea rursum accepto puero rediisse in terram Israel defunctis illis qui quærebant animam pueri. Luc. c. 2, Matthæo consentit, Puer (inquit) crescebat, & corroborabatur spiritu. Sed addit Christum in media pueritia dedisse specimen futuræ functionis, quum vnâ cum ætate animi dotes crescerent: qui profectus & incrementa ad humanam naturam referuntur. Non enim quicquã addi potest diuinitati. Verum si nihil derogat gloriæ Christi quod prorsus exinanitus fuerit: neque alienum putari debet, quod sicut adolescere corpore, ita & nobis proficere voluerit, cuius anima in illis cunabulis subiecta fuerit ignorantia. Ergo pro ætatis ratione secundum humanam naturam Spiritus donis auctus est, ut ex sua plenitudine in nos illa deriuaret. Dicit autem aperte Lucas puerum profecisse sapientia & ætate apud Deum & apud homines. Neque est quod tergiuer-

tergiuerfetur Durandus, quæ latuerat, intelligentiam apparuisse progressu annorum. Etsi enim, quatenus est Deus, omnia lustrauerit & gubernauerit sua prouidentia, tamen in vnione hypostatica Dei & hominis, non fuit humanæ naturæ datum quicquid proprium diuinitatis erat, sed quatenus salutis nostræ interfuit quasi occultam deitatis suæ potentiam tenuit Filius Dei, vt suo tempore emergeret. Ne queratur ergò Durandus nos pro corporis conditione, infantem & puerum Iesum vocasse. Vocauit etiam Propheta, quum ait puerum nobis & natum & datum esse. Atque iam tum quum puer esset & infans & in virginis utero clauderetur, cœpit officia Mediatoris exercere; Incipiebat enim in se transferre pœnarum quas eramus promeriti partem: postea tamen cum ætate magnificè gloriam cælestis Patris quæsiuit & asseruit, & tandem gloriosam illam confessionem corā Pōtio Pilato professus est in nostram omnium salutem. Hæc est nostra confessio quam nos Spiritus Dei docuit. Hanc mordeat & rodatur si possit Durandus, & omnes spiritus tenebrarum, qui tamen si solo niterentur Durando, statim

actum esset de regno Satanæ: sed habet ille alios prophetas quibus sua venena largius suppeditat. De Verbo in Trinitatis unitate contento, & in Patre adorando, & quod Deus in persona Filii mundū sit iudicaturus, nemini mirum esse debet, si hæc Durandus inter absurda collocet: sic enim asinus lactucas solet, sic etiā vinum canes. Quæ quàm vera sint, & Christiano pectore digna, in lectorum gratiam ostendamus, etiam si fremat & insaniat Durandus hæreticus & Sacrarum literarum osor & ignarus. Deus sic vnicus est, vt se distinctè in tribus personis considerandum proponat: quas nisi teneamus, nudum & inane Dei nomen, sine verbo Dei nobis fingimus. Neque tamen ea distinctione laceratur simplex Dei essentia. Nam Pater, quanuis sua proprietate distinctus sit, se tamen totum in Filio expressit, & in eo suam hypostasim reddidit conspicuā, vt sit Filius splendor gloriæ Dei Patris. Est tamen Filio sua hypostasis, quæ eum à Patre distinguat. Eadem ratio in Spiritu sancto. Quæ tamen distinctio non est essentiæ, quæ multiplex esse non potest. Hac regula

nobis

nobiscogitandum & loquendum de Deo est. Exotica omnia quæ curiosè suo more cogitat Durandus extra Dei verbum, & superstitiosè defendit, ad contentionē magis valent quàm ad ædificationem. Ex tribus personis vnaquæque ad alias relata, proprietate distinguitur. Dei autem nomen, vbi simplex fit eius mentio, ad tres personas refertur, sed quicquid personis proprium est, id incommutabile est. Eam autem personarum distinctionem Scripturæ tradiderunt, vt Patri principium agendi, fons & scaturigo rerum omnium tribuatur: Filio sapientia, cōsilium, & dispensatio. Spiritui sancto virtus & efficacia actionis. Quæ ordinis observatio tenenda est. Qua ratione à Patre genitus est Filius, & ab vtroque procedit Spiritus sanctus. Idem Spiritus nunc Patris nunc Filii Spiritus dicitur. Patris tamen æternitas, Filii & Spiritus sancti æternitas est, in qua non est quærendum prius aut posterius. Est enim Pater & Filius vnus Deus, quia vno Spiritu cōstāt. Neque Spiritus ab illis diuersus est, quia Patris & Filii Spiritus est. Nā in vnaquaq; hypostasi tota intelligitur natura: vnicuique

tamen sua subest proprietas. Pater totus est in Filio, Filius totus in Patre. Ego, inquit (Ioh. cap. 14) in Patre & Pater in me est: nec ulla est essentiae differentia. His Augustinus consentit, Christus ad se, Deus dicitur: ad Patrem, Filius. Sic Pater ad se, Deus dicitur: ad Filium, Pater. Quod dicitur ad Filium Pater, non est Filius: quod dicitur Filius ad Patrem, non est Pater: quod dicitur ad se Pater, & Filius ad se, est idem Deus. Ergo quum de Filio sine Patris respectu simpliciter loquimur, benè & propriè ipsum esse à se asserimus, & sic vnicum vocamus principium. Quum verò relationem quæ ipsi cum Patre est, notamus, Patrem Filii principium meritò facimus. Quoties autem Deum simpliciter dicimus, intelligimus unicam & simplicem essentiam, in qua tres personæ comprehenduntur. Vbi autem adiungitur Filius Patri, tunc in medium venit relatio, & personarum distinctio & ordo, ut in Patre principium sit & origo, quod ex Filii & Spiritus deitate nihil minuit. Nam sacrilegium esset dicere, Filium esse aliud à Patre Deum, quia simplex Dei nomen relationem non admittit.

Atque

Atque vbi indefinitè nomen Dei ponitur in Scripturis, non ad solum Patrem pertinet, sed singulas alias personas in diuinitate denotat, quæ vnā simplicemque diuinitatem constituent. Itaque Pater indefinitè est ingenuitus, & Pater etiam personæ respectu deitas ex seipsa est, & personæ principium est ipse Deus. Hæc sunt fundamenta scholæ diuinitatis, vnitatis & trinitatis, quæ si cognouisset Durandus, in rebus clari & perspicuis non hæsitasset: sed quū vir sit inconsideratissimæ ac dementissimæ temeritatis, quid mirū sitam effræni audacia in cælestes adytus perrūpēs, in ipsa luce cæcutiat? Sic dicimus Verbum in vnitatem Trinitatis essēcialiter cōtineri, in Patre Filium adorandum. Item, In Deo tres personas adorandas & colendas. Quòd autem dicimus Deum in persona Filii mundum iudicaturū, perinde est ac si dicamus Personam Filii Patri coessentialē & Spiritui Sancto, mundum iudicaturam. Non est enim essentia Filii absque essentia Patris, vt supra dictum est. Aliud est enim dicere Deum, aliud Patrem, Patrisque personam, vt suus respectus & ordo vbique seruetur. Atque vtinam Durandus tāti mysteriū nescius, parcius de illis tractaret,

aut faltem ex Scripturis loqueretur, & cogitaret quòd Apostolus Hebræis scribens, cap. i, Deum loquutum in Filio dixit, quum tamen persona Patris in carne manifestata, non sit loquuta. Sic Deus in Filio mundum iudicabit. Vtrunque enim est Mediatoris officium. Audet tamen blasphemus, mendaxque Durandus hæc à fide prorsus aliena dicere, quæ tamen à fontibus Scripturæ prodeunt. Negat Patrem in persona Filii mortuos suscitaturum, neque Patrem in persona Filii, quos vult Filius viuificaturum: nec videt essentialiter Patrem & Filium vnū esse, tantum personis & proprietatibus distingui. Nescit præterea Mediatoris officiū inter Deum & hominem esse, hæcque ratione Filiū, vt Mediator est, à Patre accepisse vt iudicet, vt suscitet, & viuificet. Sic ergo agit diuinitas illa vna essentialis Patris & Filii, qui simili vsque modo operatur in Filio, officio quidem minore, vt sic dicatur in Filii persona Patrem agere, à quo mādātum accepit. Quum enim ianuam Euangelio aperiret Christus, docet quæ admodum vitæ conferat. Omnes enim missus à Patre inuenit mortuos. Oportuit ergo vt à resurrectione initium faceret, & vitam daret cui vult, electis scilicet quos hæc gratia dignatur.

gnatur. Atque ut clarius ostēdat quomodo Pater in persona Filii mundum gubernat, ac eius manu Imperium (est enim Iudicare, Imperium exercere, phrasi linguæ Hebrææ) verbo Iudicādi utitur. Non enim Pater iudicat quenquā, sed omne iudicium dedit Filio, quod scilicet traditum sit Christo regnum à Patre, ut arbitrato suo cælum & terram moderetur. Sed ne hæc videatur quædam Imperii & dominatus resignatio, intelligendum est hoc non tam dici Dei quàm hominum respectu. Nam in Patre nihil est mutatum, dum Christum constituit suum Regem, cæli terræque dominū. Est enim ipse in Filio, & in eo operatur. Sed quia dū volum⁹ ad cælum ascendere, sensus omnes nostri deficiūt, ponitur nobis ante oculos Christus, tanquam cōspicua Dei inuisibilis imago. Deus se nobis propinquum in persona Christi Filii sui ostendit, apud quē deposita est omnis facultas, & in eius facie Deus Pater nobis apparet, ne tanto maiestatis fulgore absorbeamur. Regnat itaque (velit nolit Durandus) Pater in persona Filii, non quasi translata vicaria potestate quiescat in cælo, sed quia in Christo potētiā suā declarat, sed tantisper donec rursus imperiū Patri Filii restituit, postquam vice-

rit suos hostes, & eos posuerit velut scabellum pedum suorū. Atque ita videm⁹ vt Pater quærendus in Filio, vbi suam potentiam intuemur & agnoscimus. Blasphemat Durandus, quum à vero germanoque Spiritus Dei sensu hæc transferens ad finale iudicium, neque alium modum suscitationis & viuificationis mortuorum intelligens quàm quum resumptis corporibus iudicio sistent, consecutiones infert horrendas, quas diabolico spiritu euomit. Si Pater (inquit) in persona Filii appareat, ergo esset Persona nō Filii, aut personarum confusio esset. Sine distinctione ergo Filius non est imago Patris, Filius nō est qui sedet ad dextrā Patris, aut Pater sibi ad suam dextram assidet in persona Filii. Neque Filius missus esset, sed Pater in persona Filii. Hæc sunt deliria iandum gladio repressa. Quibus (etiam si Christianæ aures sine horrore non sustineant) breuiquam diximus distinctione responsus est. Neque nobis minus arridet Pauli autoritas, quàm Durando displiceat, quum inquit, Erat Deus in Christo mundum recōcilians sibi, nō imputando illis sua ipsorum peccata. Nam erat Pater in Filio. Itaque qui habet Filiū, simul habet & Patrem. Discamus hinc, Christo vno esse

esse contenti, quia in ipso reperiemus etiam Deum Patrē. Qui quum procul à nobis esset, ad nos in Christo accessit, atque ita Christus factus est nobis verus Immanuel, eiúsque aduentus, appropinquatio Dei ad homines. Cætera & ludicra & in Deum perfida (vt tandem huic quæstioni finis fiat) taceo. Et vt aliquādo importunam hominis imperiti audaciam retūdamus, discat nunc Durandus, quam suis notis castigat, esse ex Luca phrasin Spiritus Sãcti, qui per Paulum sic loquutus est, dum ageret cum Atheniensibus Paulus in Areopago: Ettēpora, inquit, huius ignorantix despiciens Deus, nūc annūtiat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiã agāt, eo quòd statuit diē in quo iudicatur⁹ est orbē in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis. Iudicaturus est itaque Deus orbem terrarum per virum quem definiuit. Cæterum, quia nihil magis remotum à communi hominū sensu, quàm Deum iudicaturū orbem in hominis persona, subiicit Paulus, hãc Christi dignitatē, quæ difficilis esset creditu, resurrectione eius fuisse approbatam. Ideò Paulus disertè admonet, Christum sua resurrectione ostensum fuisse mundi Iudicem, & patefactum fuisse homi-

l.i.

nū oculis quod Deus ante iacta mundi fundamenta apud se de illo decreuerat. Videat nunc Durandus, si oculos habet, cur verba Spiritus Sancti detrahet, & imponere cupiat legem Deo, vt ad ipsius fatuum sensum verba sua componat. Stultū profectò, imò audax nimis & impiū facinus est, ad suæ rationis vel potius phantasiæ calculum reuocare Spiritus Dei dicta & opera. Sicenim habet Lucas sua lingua, *Διότι ἔστησεν ἡμεῖς ἐν ᾧ μέλλει κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσυνῇ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὄρατε*
σε, πῶς ἐστιν ὡς ἀρχὴ πάντων, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Nōne istud est,
 Deū in sui Filii hominis Iesu Christi persona iudicaturum orbem? Arguēne mendacii Dei Spiritū, apertis verbis ea pronuntiantem quæ tuo ore foetido despicias & improbas? Quid tibi, quæso, volunt hæc verba, *ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὄρατε*? Nonne, In viri persona quem constituit & definiuit? Quibus verbis manifestè definit Lucas ex Paulo, per quem Deus orbem iudicaturus sit, per virum scilicet quem præfiniuit. Ità verò Christum nominat, propter eam quam assumpserat humanam naturam (miori vocabulo vti volens apud incredulos) vt sensim ad explicanda Christi mysteria descendat. Sed neque caret emphasi atque
 vche-

vehementi energia quo ad nostram eruditionem instruxit nos Dei Spiritus, Deum vniuersum orbem iudicaturum per Filium suum, quē in sua humanitate constituit Iudicē. Id enim piorum consolationi mirificē cōuenit, quando Deum in humana quam Christus induit persona Iudicem venturū audiunt, quem ipsi Saluatorem & Pontificē suum esse norunt. Inde enim colligunt, illum ipsis non Iudicem, sed vindicem potius fore (sicuti Iob, cap. 19, nominat) à quo nullā metuunt damnationē, quem pro peccatorum emundatione in cruce immolatum credunt. Rursū hoc impiis magno terro-
ri est, quando Iudicem venturū cogitant, quē impiē contempserunt. Videbunt enim (inquit Zacharias cap. 12) in quem pupugerunt, & quē confixerunt: & erit planctus sicut Adadremmon in campo Mageddon. Ecce quā mirificis thesauris nos instruit Deus, vt intelligamus omnes, quantū sit ex re nostra, æterno Dei decreto constitutum esse, vt vniuersum orbem iudicaturus sit Deus in persona Filii sui. Quod in lectorum gratiam dictum sit. Nam vt non caret Dei iudicio, quòd ad tātū lumē oculos aperire nō possit Durādus impostor: sic neque nos frustra huius asini caput lauare cupimus nitro.

Caput Sextum.

NON satis visum est Durando tot impietatum monstris sanctā Domini mēsam cōspurcasse, nisi etiam ineffabile incarnationis Filii Dei mysteriū suis mendaciis & prophanis errorib⁹ fœdaret. Lib.1.cap. 68,& lib.3. cap.51, dum Mariam sanctā immaculatāque Virginem,nō sola fide, qua promissiones Dei à Gabriele prædictas amplexata est, Filiū Dei Iesum Christum concepisse dicit, sed effusis prolatiisque ab Angelo conceptis verbis, vt sacerdoti numeratis vocibus in Coena corpus Christi efficere concessū esse putat. Ideoque testatur eximius Theologus Durandus, incarnationis mysterium inter Sacramenta reponi,ignorās quid sit,quid ve dicatur Sacramentum, nisi quòd cælum terræ miscet, & omnia confundit. Vult præterea panis naturam in Coena, non in corpus Christi, sed in ipsam diuinā essentiam conuerti. Horrenda sanè omnia diaboli portenta, quibus nobis nunc est respondendum. Quòd Sermo ante secula ex Deo genitus,& qui semper apud Patrem residet,

residet, manifestatus est in carne, ineffabile est arcanum. Non quòd in carnem versus sit, vel carni confusè permixtus, sed quia ex virginis Mariæ vtero tèplum sibi delegit in quo habitaret, & qui Filius erat Dei, filius hominis factus est, nò confusione substantiæ, sed vnitate personæ. Vtrique enim naturæ solida manet proprietas, & ex illis duabus vnus Christus constituitur. Hæc duo sunt fidei nostræ fundamenta, quibus veluti firmis anchoris inter fluctus stabilitur. Prius, Sic in vnâ personam duas in Christo coaluisse naturas, vt vnus idémque Christus Deus sit & homo. Alterû, vnitatē nò impedire quin distinctæ naturæ maneāt. Quæ quū iam olim variis deliriis conatus sit Satan frustra infirmare per Nestoriû, Eutychē, Marcionem atque alios veteres, nuper per Seruetum & Anabaptistas, hodie hoc ipsum molitur non clanculùm & fucatè quod ab aliis factum est, sed aperto Marte per fatuum & phreneticum Durandum, euanidis & nullo colore, nulla Scriptura, nulla maiorum auctoritate fultis rationibus, vbi tot videas hæreses quot sunt sententiæ. Primùm, panem in Cœna consecrari pro intentione sacerdotis, & nò verbo fidei, falsum esse docuimus, exemplo Baptismi, qui

l.iii.

illi tantum sacramentum esse potest cui fide applicatur. Quod si in suscipiente adulto desit fides, aut in parentibus infantum, illis Sacramentum non est. Scriptura enim sacra de iis qui lauacro tinguntur aperte dicit, quod veterem hominem deponunt, quod rursus generantur. Id autem qui fiet sine fide susipientis? In quo grauius hæsitasse Nicodemum certum est. Neque est quod dubitemus regenerationem spirituale eodem spiritu fieri apud conuiuas mensæ Domini, qui absque fide ritè accedere non possunt. Qui si fecerunt, licet illis offeratur corpus & sanguis Domini, ab illis tamen fide vacuis non suscipitur, sed nuda tantum & inania symbola. Nos autem solemus libenter hæc Baptismi & Cænæ sacramenta coniungere. Sic enim Paulus Corinthios docens coniunxit: Nos, inquit, omnes per unum Spiritum in unum corpus baptisati sumus, & omnes in unum Spiritum potati. Quod si absque fide corpus Christi in Cæna suscipimus, ergo absque fide in nobis manet Christus, & Christo unimur, & unum cum ipso efficimur: sicque Satanæ membra Christo per Spiritum Deo copulantur, & erit communicatio Christi cum Be-lial, & participabimus mensæ Domini simul & mensæ dæmoniorum. Quod quis sanus admittet?

Quor-

Quorſum itaque probatio quã exigit Paulus, vt ad Domini præſcriptũ de illo pane edamus ne iudiciũ nobis māducem? Ea autẽ quũ multis rationibus priore Libro tractata ſint, hæc paucula attigiffe ſatis ſit. Quod autẽ addis Durande, Mariã verbis ab Angelo pronũtiatis cõcepiffe: & ſicut in iis qui Sacramẽta accipiunt, nõ requiritur fides vt panis ſit corpus Chriſti, ſic Mariæ, vt Chriſtũ cõciperet, nõ fuiſſe neceſſariam fidẽ, ex quo tandem fonte hauſiſti? Ais verò tu ſuffeciffe prolatum ab Angelo verbũ? Quæ ratione? quo authore? Atqui, verbũ eũ locũ, inquis, obtinere debet in vtero, quẽ habet in Euchariftia. in eo quũ tibi nõ acquieſcamus, quiſ tibi probationis modus? Sacramẽtum, inquis, Sacramẽto reſpondere debet. Quid ſi reſpondeã, verum id non eſſe abſque exceptione, quum in quibusdam alia ſit Baptiſmi, alia Cœnæ ratio? Quis autem te docuit incarnationem Chriſti Sacramentũ eſſe? Vbi externa illa ſym-bola & elementa? vbi rei ſacræ ſignum? Eſtne tibi Chriſtus ipſe in carne manifeſtatus exter-num aliquod & viſibile ſignum rei ſacræ & in-uiſibilis? An verò potius tãtũ ſalutis noſtræ my-ſteriũ pro externo ſigno habes ſicut in ſacramẽ

l.iiii.

tis, aquam, panem & vinū? Sic tibi Filius Dei æternus, Sapientia illa Patris sempiterna, tibi est elementum, symbolum, & minus quiddam quàm Iudæis. Verū, ne dubita, erit tibi in scādalum & ruinam. Neque nos ignoramus veterem interpretem, quoties Græcā vocem *μυστήριον* reperit, ferè reddidisse Sacramentum, præsertim vbi de diuinis agitur. Sic conuertit locum ex epistola ad Ephesios, Vt notum nobis faceret sacramētum voluntatis suæ. Et alibi, Quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum. Et ad Colossenses, Mysterium quod absconditum fuit à seculis & generationibus, nunc autem manifestatum est santis eius, quibus voluit Dominus notas facere diuitias sacramenti huius. Item, ad Timotheum, Magnum pietatis sacramentum, Deus manifestatus in carne. In quibus omnibus locis Sacramentum posuit pro sacro arcano. Tu verò Durande, longè omniū ineptissime, dū Cœnam confers cum incarnationis arcano, vt Sacramentū respondeat Sacramento, quid aliud quàm diuersa tanquā prorsus similia cōfundis? Quis porrò te eo dementiæ impulit, vt ore profano & impio diceres, beatā illā & immaculatā Virginem, absque fide, atque itā in peccato,

etiā.

etiã si Angeli verbis pertinaciter fuisset diffusa Verbũ illud salutiferũ cõcepisse? Quò te is perditũ, miser, cũ tuo Sophista Possoto? Cur etiã nõ addis ex thesauris Sorbonæ, Christũ carnẽ asini aut cucurbitæ suppositare potuisse? Sic enim rudunt onagri illi indomiti. At potius oportuerat te ex sacris didicisse quid loquutus sit Spiritus Sanctus per os Elizabeth. Beata (inquit illa) quæ credidit, quoniã perficientur in ea quæ dicta sunt ei à Domino. Loquutam Elizabeth Spiritus impulsu quis non credat? Laudatur ergo Mariæ fides, quæ locum dedit promissionibus diuinis sibi ab Angelo nũtiatis, quas dũ corde cõplectitur, toti mũdo salutem concepit & peperit. Sic per fidem Mariæ impleta sunt ei omnia quæ illi dicta sũt ab Angelo, vt per eius fidem cõprehenſa, suũ effectũ obtineãt. Ideò testatur Scriptura promissiones Dei electis esse per fidẽ efficaces in salutẽ. Obtulit quidẽ Deus per Angelũ Mariæ sua promissa, fides autem Mariæ sinũ ad promissa recipienda expandit. Sic tẽrque quatẽrque fœlicẽ Mariam pronũtiarũt pronũtiabũntque omnia secula, nec satis vnquã laudatã, quæ oblatã sibi benedictionẽ fide recepit, Deoque viam patefecit ad complendũ opus suum, sicut solet incredulitas ianuam claudere promissis Dei, ma

númque eius ab opere arcere. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi iuxta sermonem tuum. Quibus verbis viua constantíque fide Angelo annuit, séque totam obtulit Deo & addixit, qua ille iure suo liberè vtatur. Mariæ igitur fides eam Deo gratam & morigeram ancillam reddidit. Sic docet Apostolus (Hebr. II.) sterilē Saram ex effœto & penè mortuo Abrahā per fidē concepisse. Vides impie & blaspheme Durande, quod negas in beata Virgine, Apostolū Saræ concessisse? Dicam ergo cum Bernardo, beatam Virginem tuis falsis laudibus non ege-
re: fatis enim Dei beneficio habet verarum laudum, neque tuis mēdaciis & blasphemis ab ea quicquam quod verum est, decider. Beatam enim illam omnes constituunt, non simpliciter quòd mater sit Seruatoris, sed quia credidit, cōfirmante Christo, Beati qui audiunt & credūt. Nam qui fide voluntatem Dei seātatur, ii sunt mater & soror & frater Christi. Fide itaque cōcepit secundum verbum Domini Maria, & peperit Christū Dominū, nō ipsa virtute verborū ab Angelo prolatorum, etiam si crepet mēdax blasphemúsq; Durandus, & Possotus qui vicarias operas Durādo præstat. Quòd autē imputat Cypriano panis naturā in diuinā substātiā conuer-

cōuerti, id somniat homo valdè argutus, cui solenne est Scriptores quos nunquam inspexit, citare audacissimè. In quo liberaliter sibi indulget audax nebulo. In Sacramēto, inquit, visibili, diuina se infundit essentia, adeò vt panis natura in diuinam essentiam & substantiam conuertatur. Sic verbum ab Angelo prolatum incarnationē operatū est: sic etiam consecrationē verbū à sacerdote inuocatū operatur. Hæc quū probatione aut Scripturæ testimonio maximè indigerēt, fatetur humano ingenio setātum miraculum non posse consequi. Velim autem nobis in primis illud dixerit, Sītne hoc corpus factitium essentia substantiāque diuina, an simplex spiritus. Animum enim esse simplicissimum ne ipsi quidem impuri spiritus negarint. Corpus autē hoc si corporeū esse vult, tamen infinitum simul esse oportuerit, quod cælum terrāmque repleat & occupet. In animum autem spiritūque corpora conuerti nemo hactenus dixit præter Durandū istum eximium Theologum. Quod si verum est, corpus illud panis, in diuinam naturam esse versum, æternum est illud, quoniam diuinæ naturæ essentia tempore non eget, & tamen verbis putidi sacrificuli cōfectū fuerit in tēpore: quo fit

ut quod per se æternū est, cœperit esse in tēpore. Sed protectō lōgè parcius homini Christiano & loquendū & cogitandū fuerat de Deo diuinæque essentia, quem ad suas stultas imaginationes trahere, impium nimis & prophanum est. Audi igitur ex Augustino quomodo diuinam mentem cōsequi possis. Sic diuinā essētiā aut substantiā quam Græci *ὕλη* dixerunt, si potes apprehende, ut sit Deus sine qualitate, bonum: sine quantitate, magnum: sine intelligentia, creator: sine situ, præsēs: sine habitu, omnia cōtinens: sine loco, ubique totus: sine tēpore, sēpitemus: sine ulla sui mutatione, mutabilia faciens, nihilque patiēs. Sic piē cauebis aliquid de Deo sentire quod non sit. Præterea ex eodē Augustino cōstans fixūque esse debet, quòd quicquid absolutè de Deo dicitur, de singulis personis singulariter prædicetur, atq; adeò ut Pater Deus sit, ita Filius, ita Spiritus sanctus: quod secundum essentiā dici nemo dubitat. Quū itaque stulta cōfictaque metamorphosi, & trāselemētatione Durādi illic erit Pater, illic Filius, illic Spiritus Sanctus, & panis ille fiet tota Trinitas in essentia, ut in ea singulares hypostases conueniant. Manducat itaque Durādus Trinitatē totam, neque helluoni sufficit dentibus Christum attriuisse, nisi Patrem

& Spiritum sanctum manducet. His de rebus summis quum tractat Augustinus, suæ conditionis memor, contendit à Lectoribus (vt erat pius factusque doctor) vt ignoscatur sibi, quòd in rebus arduis magis voluerit quàm potuerit loqui: sicut illis ignoscit qui propter ingenii sui tarditatē hęc nō intelligunt. Hic enim est pietate & submissione contendēdum, non virium arrogantia & animi petulātia. Nam quo intellectu capiet humanā essentiā homo, qui ipsū intellectū suū quo eum vult capere, non capit? Situs, loca, tempora, nō propriè, sed translātè & per similitudinem dicuntur in Deo, vt sedere super Cherubim, & abyssū esse amictū aut vestimentū eius. Panē autē pistū aut azymū in essētiā diuinā conuerti, etiā si hæreticos omnes à tartaris reuoces, hactenus dixit nemo. Durādum autē vt immūdū suē, neque terret Dei imēsitās, quin eū suo stulto fēsu metiatur, & de simplici illa ac spiritali natura carnale quiddā & terrenū somniet. Cæterū plura de his rebus colligere potest pius lector ex Augustino, toto libro quinto & sexto de Trinitate. Profectò, vt semel dicam quod sentio, horreo totus quum ad tantas hæreses expurgandas de-

scendo. Tot enim nefandas *περὶ λογίας* nunquam debellauit vnum seculum.

Caput Septimum.

E T I A M si sint huiusmodi tua portenta Durâde, vt nullo contra pugnante vltro in fumum abitura sint, nolui tamen hanc quoque blasphemiam post tot alias quas nostra respōsione cōfutauius, absque digna reprehensionis nota prætermittere, vt non solum à tuis languidis frigidisque scriptis, & omni impietate refertis abstineant lectores, sed à te quoque ipso caueant omnes, tanquam à præfractō hæretico & homine perduto, quod ex sola lectione spinosarum erraticarumque tuarum disputationum intelligent omnes, vtpotè quæ nihil aliud quàm merum virus & aconitum spirent. Pergit ergo fanaticus sycophanta libro secundo capite 53, 54, & 55, suas euomere blasphemias. Ex quibus istas quoque collegimus.

1. Carnē quam Christus assumpsit ex Virginis vtero, diuinam fuisse. 2. Christum à suæ cōceptionis exordio fuisse immortalē, nec mortuū necessitate

necessitate naturæ. 3. Verbū in Virginis utero
successisse loco seminis viri, ut Virginis coa-
gulū in Christū formaretur. Quibus sacrile-
giis & blasphemis, agē, paucis respondeamus.
Paulus 1. Timoth. 2, Christum proponere vo-
lens mediatorē, Vnus, inquit, mediator Dei &
hominū, homo Iesus Christus. Poterat Deum
dicere, aut simpliciter Christum, sed hominem
dixit, ut illum carnem esse nostram intellige-
remus. Non enim est Pontifex qui compati
non possit infirmitatibus nostris, quum fuerit
more nostro tentatus per omnia, excepta vna
peccati conditione. Naturalis enim Dei Filius
sibi corpus de corpore nostro, carnem ex car-
ne nostra, ossa ex ossibus nostris aptavit. At-
que ut idem nobiscum esset, quod nobis pro-
prium erat, suscepit: quo fit ut communiter
nobiscū Filius Dei sit, & filius hominis, sanctā
illam nobiscum fraternitatem suscipiens. A-
scendo, inquit (Ioan. cap. 20) ad Patrē meum
& Patrem vestrum, Deum meum & Deum
vestrum. Necesse autem fuit ex illius æterni
decreti virtute, ut Dei Filius conditionem
nostrā miseratus, suam obediētiam opponeret
Dei iudicio, cui satisfaciēs, pœnas peccati per-
solueret. Sic verus homo Christus naturalem

hominis personam induit, qualis erat hominū tunc omniū conditio, & veritatem naturæ nostræ simulque nomen assumpsit, vt carnem nostram in satisfactionis pretium coram iusto Dei iudicio sisteret, ac in eadem carne pœnam quam meriti eramus, persolueret, mortē videlicet, quam nec solus Deus sentire, nec solus homo superare posset. Humanam igitur naturā cum diuina sic sociauit, vt alterius imbecillitatem morti, cui obnoxia erat, subiiceret, alterius virtute luctam cum morte susciperet, & nobis victoriam acquireret. Qui verò carnem Christi suapte natura diuinam & immortalem faciunt, sua humanitate Christū spoliāt, & Dei bonitatem obscurant. Qui factus est (inquit Paulus Rom. 1) ex semine Dauid secundū carnem. Sperandus enim erat redēptor, Abrahæ Dauidisque filius, in Lege & Prophetis promissus, cuius origo secundum carnē ad Abraham Dauidēque producit. Communis ergo quam nobiscum habuit natura, pignus est nostræ cum Filio Dei societatis, qui carne nostra mortali vestitus, mortem, peccatum & inimicas potestates tum penitus debellauit, quū carnē quam acceperat à nobis, in sacrificiū dedit. Vestitus enim est carne ex æterno Dei decreto,

creto, vt nobis fieret sua morte redēptor. A E-
terno, inquam, Dei Patris cōsilio factus est ho-
mo, & homo mortalis, vt mortem quidē gusta-
ret, non tamē eo fine vt videret corruptionem.
Talis fuit sub Lege proposita illius imago in sa-
crificiis, qui suo sanguine & morte peccata pur-
garet, vt qui non alia lege nostram carnem assū-
pserit, quā vt illam pro nostra salute daret in
mortem & sacrificium. Neque enim vnquā pro-
missus fuit mediator absque sanguine: quod e-
tiam ante Legē intellexerunt Patres. Sic æter-
no Dei consilio, purgandis hominum sordibus
destinatus fuit Christus, idque non sine sangui-
ne & morte. Piaculi enim signum est, sanguinē
fundi. Quod prædixit Isaias, quū diceret, per-
cutiendum esse Dei manu propter scelera po-
puli, vt castigatio pacis esset super eum: & sacer-
dotem fore qui se victimā offerret, ex cuius pla-
gis esset aliis sanitas. Sic Deum testatur Paulus
misisse Filiū suum, vt in similitudine carnis pec-
cati pro nobis satisfaceret. Neque alium finē
vbique assignat Scriptura cur carnem nostram
suscipere voluerit Filius Dei, & hoc etiam mā-
datū à Patre acceperit, nisi vt victima fieret pro
peccato, & animā suā poneret pro ouibus, hoc
mādatum, inquit, dedit mihi Pater. Propterea

m.i.

veni, inquit, in hanc horā. Venit Christus peccatores saluos facere. Gratia quæ per Euangelium manifestata est, data est nobis ante tempora secularia. Ergo peccatorum remissio ex æterno Dei consilio per Christi mortem cōstituta est ante vllum creatum hominem. Vnde & Lucas Christū Filiū Adæ in genealogia cēscere nō dubitat, qui secūdū hominē ab humano naturalique semine prodiit, vt Filius hominis verē dicatur, sicut fert humanæ vitæ cōditio. Fuit enim nobis per omnia factus similis absque peccato. Neque satis extricare se potest Durādus ex eo quod vocatur secūdus Adā, vt inquit, ostēdatur Christus (qualiserat ab initio suæ creationis Adam) immortalis natura, destitisse tamen ab ea sua virtute: nā sibi mortē quā ex natura nō habebat, amplexus est. Ea sunt Marcionis, Serueti & curiosorū hominū dogmata qui nūquā desinūt in sacris pro suæ mētis libidine curiosē versari, adeò vt etiā ausit scribere Osiander, ad imaginē Christi, qui iā præcognitus erat in mēte Dei, Adamū cæterósque inde homines, quasi ad exēplar fuisse formatos. Quod si verū est, falsò Christū Paulus alterū Adamū nominauit. Certē nō in cælesti aut diuino semine, neque in larua immortalis hominis, promissa est benedictio, sed in semine Abrahæ aut Ia

cob, in Davidis Filio & fructu vētrisei⁹, in illo inquā, factō ex muliere, qui ab ineunte natiuitate sudauit, alsit, fami, siti, frigori, aliisq; naturæ infirmitatibus obnoxius fuit: quæ certè sunt præludia mortis, & mortalitatis certa veraque indicia. Quū enim ieiunasset dieb⁹ quadraginta, esuriit: quæ nūquā passus fuisset, nisi ex mortalitatis ordine. Ideoque testatur Apostolus debuisse fratribus similem fieri, vt misericors & fidelis esset intercessor, quòd alioqui in carne nostra expiata non fuissent mundi peccata. Quòd si immortalis quū esset, mortalib⁹ nobis coaluit, vt caput corpori per iuncturas connexum, quæ tādē est hæc harmonia partium re & natura dispariū? Certe dictū illud Petri nō cōstat, mortuum fuisse carne Christum, viuificatum spiritu, nisi infirmus fuit Filius Dei in natura humana, quē etiā Paul⁹ crucifixū fuisse asserit ex carnis infirmitate. Affingat igitur, si potest, Durād⁹ cæleste corp⁹ Christo cū Marcione, aut aëreū cū Manichæo, aut diuinū cū Eutychē, Serueto, Schuëlfeldio. Satis ista refellitur rationib⁹ istis ex verbo Dei deprōptis. Id enim quoq; habet Durādus cōmune cū Serueto nuper impietatis dānato, quòd sōniat Christi carnē cælestē fuisse ac diuinā. Sed subtilius

m.ii.

explicat suum commentum Seruetus, vt tenebras lectoribus offundat, dum ex tribus elementis cōpositum testatur. Enimuerò si caro Christi diuina est, ergò caro Christi Deus est. Hoc autem quid aliud est quàm duas Christi naturas confundere, & veram humanitatem in nihilum redigere, & deitatem quandam passibilem facere, denique omnia permiscere? Augustinus frequens est in hac sententia: & ne in re factis vulgata multum occupemur, proferam hūc solum ex eo locū. Sicut, inquit, in cælo Filius habuit Patrem immortalem & æternum, sic in terra matrem. In cælo qualis est Pater, talis est Filius: in terra qualis est mater, talis est secundum carnem Filius. In cælo cum Patre æternus est & immensus, & in terra cū matre temporalis est & mansuetus. Vbi nunc phrenetice Durande, caro illa ex diuina substantia, quā Christo affingis? Quomodo caro Deus est & res diuina, vt de ea seorsum dictū sit, Vocabitur sanctum Filius Dei? Nam hoc quidem non inficiamur quin ille ipse qui in ea carne natus est Deus, sit sanctus, purus, & omni perfectione maior. Sed si feramus hanc tuā blasphemiam, vbi sympathia quam in mediatore necessariam docet Apostolus? vbi fraternitas, si carnis originē Christus

Christ⁹ è cælo traxit, quæ nobis ex terra manat? Vbi spes resurrectionis nisi Christ⁹ mortale & caducū corpus nostro simile semel induit? Videmus ergo quàm exitiale sit hoc cōmētū, quo vinculū nostræ cū Christovnitatis quòd ad humanæ naturæ cōmunionē scinditur & lacera-
tur. Si qualis est mater, talis est Christus secundum carnis naturam, & mortalis fuit Maria, vt pòte quæ etiā migrauit ex hoc corpore, fuit nimirū Christus secundū carnē natura mortalis. Et sicut è terra originem traxit Maria cæteriq; eius maiores, inde quoque est Christus secundū carnē. Videmus, inquit, Tertullianus, duplicem statum, non confusum, sed coniunctū in vnā personā, Deum & hominē Iesum. Quòd si tertium quid esset ex vtroque confusum, non tam distincta documenta paterent vtriusque substantiæ. Quauis igitur corporis affectus, ægritudines & dolores, ipsa denique mors hominem propter primi parentis lapsum inuaserūt, voluit tamē Christus, nostri causa, corpus illud infirmū & debile, tot calamitatibus deditum, sed ab omni peccato immune, assumere, grauissimósque labores, egestates, & calamitates sustinere, nō tātū in corpore, sed in ipsa quoque anima, adeò vt ex ipsius corpore grumive-

m.iii.

luti sanguinis descēdētes, in terrā defluerēt . Eā-
 dē etiā ob causā cœpit pauere & tædere , & la-
 chrymatus est, atque adeò tādē diuinæ ultionis
 seueritatē sc̄sit, vt iræ Dei intercederet, & iusto
 Dei iudicio fatissaceret. Oportuit enī eū cū in-
 ferorū copiis, æternæq; mortis horrore quasi
 cōsertis manib⁹ luctari. Percuss⁹ est propter no-
 stra scelera, attritus propter nostras infirmita-
 tes, adeò vt tātis doloribus defessus, queratur se
 à Deo derelictū, qua nulla seuerior pœna cogi-
 tari potuit. Hāc autē vocē Christus penè ex ani-
 mis ex intimo animi angore anhelauit, quū ma-
 nu Dei percussus & afflictus, diuinæ seueritatis
 grauitatē sustineret, & corpore quidē grauiter
 sed omniū grauissimè in anima, acerrimo illo i-
 ræ diuinæ sc̄su vulneraretur . Itaque nisi volu-
 mus & Legi & Prophetis & Euangelio repu-
 gnare, necesse est fateamur Christū ex Virginis
 vtero, natura mortalē & (vt disertè inquit Pau-
 l⁹) *παθητὸν*, id est passibilē, infirmū débilemque; na-
 tū esse, assūpta carne, nostræ carni in omnib⁹ &
 per omnia simili, excepto peccato, denique fa-
 ctum esse veluti vermē & nō hominem, id est
 omnium hominum abiectissimum, opprobriū
 hominū, abiectiōem plebis, maledictiōem
 denique ac peccatū, id est victimā pro miserrimis
 nobis perditisq; peccatoribus . Hic ille est

verus Abrahæ Daudisq; Filius, quẽ agnosci-
mus sicut in Lege & Prophetis nobis promissus
erat, qui naturæ cõmunione nobiscũ inita, in
societatẽ sui ipsius, suorumque bonorũ nos ad-
misit, & in carne nostra mortali diabolũ & mor-
tẽ debellauit. Quod autẽ blasphemus Durãdus
addit, Verbũ in Virginis vtero successisse loco
feminis viri, vt Virginis coagulũ in Christũ for-
maretur, duas hæreses cõtinet detestãdas. Nã
cõceptus est Christus ex Spiritu sãcto, testante
Angelo, Spiritus sanctus superueniet in te, &
virtus Altissimi obũbrabit tibi. Fuit ergo Spiri-
tus sãctus efformator illius cõpositi, Dei & ho-
minis Christi, qui ordinariã naturæ rationem
inenarrabili virtute superauit. Effecit enim ne
qua carnali corruptione inquinatus, sed sũma
puritate sãctificatus Christ⁹ homo nasceretur.
Spiritũ sanctũ superuenire in Maria, significat
extraordinariũ fore hoc opus, vbi naturæ reme-
dia deficiũt, quod significatur Obũbrationis
verbo. Nam in tam mirabili mysterio arcana fu-
it Spiritus sancti operatio. Impiẽ loqueris, Du-
rande, & prophanẽ, quum dicis Mariam ex Fi-
lio Dei Christum concepisse. Illud enim ipsũ
est quod dicis, Verbũ, siue æternũ Filiũ Dei in
Virginis vtero fuisse feminis viri loco. In tãtis

m.iiii.

támque puris myſteriis & cogita & loquere (ſi
 potes) qua prælitum eſſe debet Chriſtianú pe-
 ctus modeltia & pudore. Agnoſce potius cum
 Apoſtolico & Niceno ſymbolo, Mariã ex Spi-
 ritu ſancto, id eſt Spiritus ſancti opera Chriſtú
 cócepiffe, ex quo Sanctus vocatur, quatenus
 videlicet Spirit⁹ ſãcti virtute cóceptus eſt, dici-
 túrque ſemē ſanctú, immune nimirú ab omni
 peccato, vt alios purgaret ab omni immúditia
 & macula. Quãuis enim ex Abrahæ ſemine ge-
 nitus ſit, nihil tamē cótagii ex vitioſa natura có-
 traxit, quia ab ipſa origine purú cum ſeruauit
 Dei Spiritus, cuius virtute in vtero Virginis có-
 cept⁹ eſt. Fœdius eſt quod impurus iſte ſubdit,
 coagulú Virginis in Chriſtú fuiſſe formatum.
 Recti⁹ dixiſſet cú Ioãne, verbú carnē factú eſſe;
 nō quòd in carnē verſú ſit, vt putat blaſphemus
 Durãdus, qui Verbú putat feminis loco fuiſſe,
 vt coagulú Virginis in Chriſtum formaretur,
 aut carni cófuſè permixtú, ſed vnitate perſonæ
 nō cófuſione naturæ. Sic enim cóiuncta eſt di-
 uinitati humanitas, vt ſua vtriq; naturæ ſolida
 proprietas maneat, vt ex Deo & homine vnus
 Chriſtus cóſtituatur. Neque tamē interim ne-
 gamus, ſicut animi propria ad corpus referútur
 & cótrà, ſic etiã in Chriſto valere ex Scripturis
 proprie-

proprietatum cōmunicationē. Atque vtinam potius discat Durandus nō ex suo sensu, sed ex Spiritu s̄cti līgua loqui, præsertim in his tā seriis arcanis, quæ nobis proposita sūt, vt illa potius adorem⁹, quàm curiosē scrutemur. Sed nihil est quod furiosi & phrenetici spiritus non perturbent. Ita fit vt miser iste, nihil aliud suis argutiis contendat quàm vt probet Christum non esse hominem, quia Deus est: non esse Deum, quia homo est: non esse Deum & hominē, quia sit vtrumque. Neque intelligit Christum quidem esse Deum secundum humanitatem, sed nō ratione humanitatis. Sic quoque Dauidis & Virginis soboles Christus dicitur, & Deus & homo propter personæ vnitatē. Sed coagulum Virginis in Christum idcirco non dicitur formari. Alia enim ratio formationis Christi, quæ illius cōpositi partes disquirat, alia ratio cōmunicationis proprietatū vtriusq; naturæ. Atque ita dānatus est Nestorius, qui quū natu ras potius distraheret quàm distingueret, duplicē Christū finxit. Distīguim⁹ autē naturas, quū ex pprietatū cōmunicatione eū qui nat⁹ est ex Virgine filiū Dei dicim⁹, & quū Virgo ipsa mater Domini appellatur: sic locutus est Spiritus Dei p⁹ os Elizabeth. Eutyches, cui⁹ simiol⁹ est

Durādus, sic è cōtrario personæ vnitatē cōmēdauit, vt vtrāque naturā quātū in se fuit discerneret. Sed cogitare debuerat Christū corpus suum, tēplum vocasse, quod non esset, nisi distincte in eo habitaret diuinitas. Corpus ergo Christi sãctū quidē tēplū est, in quo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit corporaliter: sed tamē nō est natura diuinū: cōpactū enim est ossibus, carne & neruis. Christus igitur ratione humanitatis homo est, sed dū agitur de modo efformationis Christi, cōstāter dicimus & fatemur cū Ecclesia Dei, Christū verbū & hominē, nō esse ex sola Virginis substātia. Est enim Deus & homo, vnus Christus, & qui ex Virgine natus est, Filius Dei est, & vnigenitus Filius Dei. Itā tamē Filius Dei, quia Sermo est ante secula genit⁹, qui in temporis plenitudine vnione hypostatica naturā humanam assūpsit. Est autem illa vnio quæ personam constituit ex duabus naturis. Sed & quanuis pro humanæ naturæ suæ conditione Christus mortem pertulit, quia mortalis erat, non tamen excluditur obedientia qua Patri vltro morem gessit vsque ad mortem, mortem, inquam, crucis, quæ multis in scandalum, multis in stultitiam cedit. In hac enim morte primū gradū occupat
volun-

voluntaria subiectio : quia nihil ad iustitiam profuisset sacrificiū, nisi spōtè oblatum, quod ipse quoque testatus est quum diceret, Nemo tollit animam meam à me. Sic Isaias testatur eum obmutuissse coram tondente, neque aperuisse os suū. Sic obuiam iuit militibus, quos voce prostrauit, vt ostenderet voluntarium se iudiciū subire, in quo & Patri obsequiū præstabat. Appositè igitur citat Apostolus Psalmū: In libro Legis scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuam Deus. Volo: & Lex tua in medio cordis mei. Tunc dixi: Ecce venio. Illa est castigatio pacis. Nam ipsius liuore sanati sumus, atque ità dum à iudicis folio ad mortē traditur, inter latrones suspenditur, completur quod dixit Isaias: Inter iniquos deputabitur, vt peccatorum vices obiret. Exoluebat enim quæ non rapuerat, & maledictum illud & execrādum crucis supplicium vltro subiit, ità tamen vt naturali ordine mortem in corpore pertulerit, quia mortale erat. Quòd igitur mortuus est Christus secūdum humanitatē, id factum est ordinario iure naturæ: non quòd caro ista sese potētia efficacīaque immortalitatis abdicarit, quū esset hoc respectu suapte natura Christus ^{mat' 16,} vt ait Apostolus. Sed de hac re plus satis.

Caput Octauum.

DVRANDVS histrio, repente factus de Thrasone Theologus, Possoti diligentia, infamis & ignaui monachi, nunquam tamē intelligere potuit veterum Sacramentorum cum nostris analogiā, sed cum suo præceptore tenebris & vertigine circumagitur, ideóque plurimis locis, vt Libri primi cap. 8. 26, 49, 51. & Lib. secundi cap. 4. Lib. tertii cap. 57, nusquam sibi constat, donec tandem hæc nobis velut è sacrario reddita oracula proponit. Cœnam testamentum esse non figuratum. Vetera enim, inquit, transierunt, noua sunt omnia. Figuram in Cœna dicere, esse in pro uerbiis docere, & palàm non loqui. Si figura sit in Cœna, Cœnæ figuram alia figura notari, & figuram figura terminare. Præcellere Cœnam adumbratum esum Mannæ, potúmque aquæ fluentis è petra. Cœnam corpus esse, illa verò vmbram. Non enim dedit Moses panem de cælo verum, sed Pater dedit depulsa nube & veritatis lucisque aduentu. Imò etiam mentitur nos fouere Marcionis somnia, vt Christum in figura passum esse dicamus. Aliter præterea

Assuatur huic paginæ folium
hac nota in fronte insignitum

lotos

lotos Patres à peccatis, aliter nos lauari. Absolutos fuisse Patres ab esu corporis, potúque sanguinis, & huius farinæ permulta. Nos autē diximus, & hic quoque repetimus, Verē quidem corpus Domini dici, sed non sine tropo, qui si nō adsit, in absurda delabimur, quæ à Scripturæ testimoniis sunt maximè aliena, nēpe ut corpus inuisibile Christo tribuamus, & quòd corpus physicū simul multis locis esse possit, atque adeò ut spiritualia terrestribus permisceamus. Itē in poculo duplicem tropū cōstituimus, Calicem esse testamentum in sanguine, & esse sanguinem: quibus additur tertius tropus, quū poculo tribuitur quod dere in poculo comprehēsa dicitur. Certē nemo hominum intelliget absque figura & metonymia vinum esse fœdus siue testamētum quod nobiscum sanguine Christi sancitur. In eo consēsus est omnium veterū, quanuis non iisdem prorsus vocabulis utātur. Quidam enim dixerunt signum esse, quidam figuram: alii verò Significandi verbo vti sunt: de quibus satis multa alibi diximus. Vetera, inquit, transierunt, noua sunt omnia. Ergo ut vetus ad nos, sic Patribus nouum fœdus nō pertinet. Neque veretur sancto Dei verbo Scripturæque testimoniis præposterè abuti, vel ad ambitionem, vel ad ludicra, & impressam nominis

Dei dignitatem, veritatísque candorem polluere, prophanare, & nimia licentia distorquere. Paulus autem, 2. Corinth. 5, ait, Siquis in Christo nouã se creaturã esse velit, renouetur Dei timore, rectãque cõscientia. Sic in eo vetera emarcescent, noua fient omnia. Nã tunc fiet cælũ nouũ & terra noua, dicit Isaias, cap. 65, quod significat in spiritali regno Christi spirituales fore eos qui Christo nomẽ daturi sunt, quique regenerationis Spiritu renouati, carnalibus excussis solũ spirabunt Dei Spiritũ: atque ipsum etiã Christum spiritualiter agnitori sint, quia spiritalibus suis donis acquiescent. Sunt autẽ ex vsu Scripturæ vetera, quæ non sunt Spiritu Dei reformata. Solus enim nouus homo floret in regno Dei. Hæc autẽ quorsum ad veterũ Sacramentorũ casum, nouorũque institutionẽ? Scio in Missalibus odis non nihil simile reperiri: quod sumptũ fabulatur ex Thoma Aquinate, quẽ faciũt impuri illi & blasphemici cãtici authorem, dũ turpiter lampetram voraret. Sed has impias nugas missas faciamus. Nũc ad Sacramentorum veteris Legis cum duobus nostris consensum descendamus. Est autẽ in primis id animaduertendum, Legis pædagogiam Patres ad Christũ deduxisse, vt in expectatione

Venturi

venturi Christi eos cōtineret. Quod igitur Patribus obscurum fuit, nobis est apertum, proinde plenior est nobis eius fruitio. Hoc quū multi Reges & Prophetæ optarint videre, nō sunt consequuti. Abraham quidē diem illum vidit, sed eminus: etsi habuit quæ ad fidei certitudinē sufficiebant. Sic non caruerūt Patres eolumine quod in persona Christi refulget: sed si illos nobiscū conferas, quod illis sub vmbreis obscurum fuit, nobis per Filiū qui est in sinu Patris, assumpta nostra carne plenē manifestatū fuit. Nam ille ipse Christus dux populi fuit in deserto, & multò antè Abrahæ quod facturum erat Dominus in Sodomis, reuelavit. Ille idem est qui è tenebris lucem eduxit, quique tanto pōst tempore illuxit in cordibus nostris ad illustrādam notitiam gloriæ Dei, in facie Iesu Christi. Olim quidē opposito velo, ac veluti in auroræ crepusculo: nobis autē aperta facie, nobis, inquam, quib⁹ ipso quasi meridie propositæ & exhibitæ sūt in Christo gratiæ, & in persona Filii promissionum veritas. Christo manifestato visi sunt aperti cæli, & Angeli Dei ascēdētes & descendētes super Filiū hominis. Itaq; à Patribus differimus in luminis claritate, sed tamen nos habere easdē cū Patribus promissiones docet

Paulus, quas quū amplectimur, fruimur Christo. Natura quidē eadē est promissionum, sed in qualitate discrimen. Euangelium habet in aperto quod Lex sub typis obumbravit. Hæc enim subsistit infra Euāgelii altitudinem, cuius aduentu erectum fuit in terris cæleste Dei regnum. Itaq; Patres eiusdem nobiscum hæreditatis fuerunt participes, eiusdem Mediatoris gratia communem salutem sperauerunt, eadē Lege atque doctrina, eodē vinculo fuerūt Deo fœderati: nec alia illis fuit pietatis, religionis-que regula, quā quæ nobis proponitur. Atque ita Patrum fœdus substantia quidem & re ipsa à nostro nō differt, quin potius vnū atque idem esse vtrūque profiteri nō dubitemus, quū in qualitate atque administratione multū differāt. Nā fœdus cū Patribus initum, sub rerū fluxarū felicitate ad immortalitē pertinebat, vt docet Apostolus: Fide, inquit, incoluit Abraham terrā promissā tanquam aduena. expectabat enim ciuitatem habentē fundamēta, cuius artifex & architectus est Deus. Iuxta fidem defuncti sunt Patres, nō acceptis promissionibus sed proculeas aspiciētes & salutātes, & cōfītes se peregrinos & hospites esse super terrā, appetētes cælestē patriā quā Deus illis parauerat, neque

neq; dedignatur vocari eorū Deus. Vocati sūt enim Patres ad eādem spem adoptionis & immortalitatis, idque sola Dei vocātis misericordia. Præterea habuerunt & cognouerūt Christum mediatorem, atque eo fundamento, substantia videlicet promissionum freti, prorsus illis cōuenit nobiscum, quibuscū percussum fuit Euangelii fœdus. Vnicum enim fundamētum Christ⁹ est, qui est heri & hodie & in secula, cuius virtus perpetuò fuit fidelib⁹ patefacta. Imò non in solo fœdere, promissionibus, fide & spe cōuenit inter Patres & nos, qui in nouissimum tempus incidimus, verumetiam in Sacramētorum significatione. Nā quum Paulus à flagitiis deterrere vellet Corinthios pœnarum exēplis, Nō est, inquit, quòd existimetis vos vlla prærogatiua tutos à Dei vindicta. Ille enī Patres pœnis propositis cohibuit in quos benefic⁹ fuerat; quique earundem rerum symbola perceperūt, quæ & vos Corinthii. Baptizati sunt, inquit, illi in mari & nube, & eandem escam spiritua-lem manducauerunt, & eundem potum spiritua-lem biberunt. Quod autem dictum est apud Ioannem, Moſen non dedisse Patribus panem verum, & Patres quidem manducasse, sed mortuos fuisse, in eos torquetur qui tantum vētrem

curabāt, qualis est Durandus, ex quorum sensu loquitur Christus. Nā alioqui māna, vt Paulus demonstrat, non solum fuit remedium carnis inediae (licet hanc tantū infimam partē Dominus attingat ad quam spectabat vniuersus ferē populus) sed etiam spirituale fuit mysterium, ad figurādā spiritualement quæ erat in Christo viuificationē. Si Moses, iquit, nihil aliud per māna præstitit, sicut existimatis, quā vt famem sedaret, maioris erit excellētiæ cibus qui immortalitatem præstabit. Paulus autem ex rei veritate loquitur, docētque datū esse māna, non tam vt ventrem pasceret quā vt spiritualis cibus esset, in vitam æternam. Hoc clavis apertisq; verbis testatur, quū ait, Patres eundem atque nos cibum spiritualement, & eundem spiritualement potum hausisse. Nobiscum cōuenit Augustinus: Moses, inquit, Aaron & Phinees, multique alii qui manna māducauerunt, placuerunt Deo, quia visibilē cibum spiritualiter intelligebant, spiritualiter esuriebant, spiritualiter gustabāt, vt spiritualiter satiarentur. Fideles itaque Patres spiritualiter manna māducarunt, spiritualiter aquam ē petra manantē biberunt: qui verō solo corpore in ventris saginam eo vsi sunt, non aliter rem Sacramenti gustarunt,

starunt, quàm hodie Capernaïtæ & Sophistæ Sorbonici fructum Sacramenti suscipiunt. Nobis tamen adest splendor ille clarioris reuelationis gloriæ Dei, quo per Christum mediato-rem in carne reuelatum, magis conspicuū fit nobis fœdus illud salutis æternæ, sublato Mo- sis velo, & scalis illis terrenarum promissionū quibus deducti sunt Patres ad obscuri luminis notitiā. Audiebant quidē terræ Chanaan pro- missiones, & minas expulsionis à Dei hæredita- te, sub quibus latebant primaria illa Spiritus Dei bona, in suis Sacramētis & sub vmbreis re- cōdita, ad quæ sub Legis pædagogia manu du- cebātur quasi sub tutoribus propter ætatis de- fectum. Non quòd alia fuerit Patrum, alia no- bis Ecclesia: sed Patrum Ecclesia puerilis erat, eadem tamen hæreditas, cuius per se adeundæ nondum propter ætatem capaces erāt. Erat e- tiam tunc Lex vmbra futurorum bonorum, cu- ius erat ea imbecillitas, vt ad perfectionē nihil adduceret. Officiū tamen eius fuit in spem me- liorem suos introducere, & ad Euangelii lucē præparare. Neque quisquam Augustino me- lius ista explicarit, quum inquit Sacramenta Iudæorum signis quidem à nostris differre, sed re quæ significatur, paria esse: diuersa specie,

n. i.

paria virtute spirituali in signis diuersis, eadem fides. Ibi petra Christus, nobis panis. Illi pro magno Sacramento biberunt aquam profluentem è petra, nos quid bibamus norunt fideles. Idem in mysterio cibus & potus illorum qui noster est. In vtrisque Christi exhibitio: sed nobis vberior & plenior. Nobis Sacramenta numero pauciora, significatione augustiora, virtute præstantiora. Quid enim aliud Iudæis indicabat Circuncisio, nobisque Baptismus, quàm vniuersum hominis semen totàmque naturam corruptam indigere amputatione & lotionem? Vtrisque illa fuerant signacula fidei iustitiæ, & sigillum confirmationis fidei, quam in Christo acceperunt. Non enim adhæserunt Patres rebus externis, sed illis (vt nobis) sacramenta fuerunt spiritualia. Baptismata & purificationes ob Patrum oculos naturæ immunditiam & sordes cōstituebant, sed aliud lauacrū expectabant quo etiam fruebantur per fidem. Hoc lauacrū (vt nobis) Christus erat, cuius sanguine purgati, puritatē eius afferimus omnes in cōspectu Dei. Nostra vero Sacramēta quid aliud nobis offerunt quàm Christū? sed cōclarius quò propius est manifestatus hominibus. Baptisma quidē, quia abluti sum⁹: Cœna, quia redem-

redempti. In aqua figuratur ablutio, in sanguine satisfactio. Hæc duo in Christo reperiuntur, ex quo exiuit sanguis & aqua. Venit in aqua & sanguine, id est vt emundaret & redimeret. Cuius rei testis est Spiritus Dei: quinimò tres sunt in vno testes, aqua, sanguis, & Spiritus: Spiritus autem primarius testis abluitionis & redemptionis. Nò itaque in Sacramētis legalib⁹ minora fuerunt sacrificia nostris, minúsque efficacia, quàm æquè in illis veracè se patribus exhibuerit Deus, atq; se exhibet nobis in Baptismo & in Cœna. Neque verum est quod Papistæ nugantur, Sacramenta veteris Legis adumbrare Dei gratiã: Sacramēta verò nostra præsentē conferre, quàm vtrisque æquales partes Paulus cōcesserit. Neque fas est Baptismo nostro plus tribuere (si rē ipsā spectes) quàm olim concessū sit circūcisioni. In vtroq; Christus susceptus est cū suis spiritualibus diuitiis, vtrisque diuinæ erga se benevolentiae sigilla fuerūt in spem æternæ salutis. Interim tamē fatemur cū Paulo umbras nihil habuisse momēti ad iustitiã, quod etiã Sacramētis nostris cōuenit. Nā Sacramēta omnia veritate & re Sacramēti vacua, nudæ simplicésq; sūt figuræ, qualis est blasphemorū & impiorū Cœna, ad quã sine fide sicut porci & fues spurcæ

n.ii.

accedunt. Talis enim fuit Circuncisio literæ & manufacta: umbras tamē specialius vocata fuisse Legis sacrificia fatemur, quia eorum complementū usque ad Christi exhibitionem quodammodo suspensum erat, modo videlicet significandi, quum nondum manifestatum Christum adumbraret, licet virtutis suæ præsentia intus suos confoueret. Habēt nihilominus nostra Sacramēta suas prærogatiuas, nēpe quòd firma sunt, neque in posterum mutāda. Incumbunt fundamento rei factæ, quòd amplius non sit expectandus qui manifestatus est Christus, quòd sint incruēta simplicia, & ad numerosiorem populum pertinent, atque eò maiorem fidē excitāt quòd sunt clariora, nō ex symbolorum externa præfiguratione, sed quia perfecta nostra redemptio illustrioribus verbis nūc nobis annuntiatur, licet quod exterius repræsentatur in veteribus, cædes videlicet & sāguis fusus apertius illic conspiciatur quàm in vino & pane. Sufficiat (inquit Augustinus ad Marcellinū) homini acuto aliis Sacramētis prænūtiatū esse Christū quū vēturus esset, aliis quū venisset annūtiatū, ubi tēporū qualitātē apertā cōspiciāmque Sacramētorū lucē distīxit. Alibi, idē Augustin' veteres cū suo Māna idē māduasse quod

quod nos manducamus, cū Paulo testatus est. Eundem, inquit spirituales cibū. Quæso Durande, si idem sit cibus, quomodo Sacramenta Patrum figuræ sunt nostrorum? Vtrisque coniuncta fuit veritas, neque fuerunt inania symbola, si fide suscepta sunt, neque solo animo idem manducauerunt fideles, sed etiam perceperunt creditæ rei symbolum: quod sæpius inculcat Augustinus in pertinaces veritatis hostes, quum cibum Patrum toties repetit constistisse re spirituali & terrena, sicque eundem re, substantia, significatione cum nostro cibum fuisse. Neque facilè fert eximie pietatis præceptor Augustinus, quin tui similiū cōtumacem improbitatē & arrogantiam improbet & dānet. Lib. 19. contrā Faustum, Quanto errore delirant, inquit, qui putant signis sacramentisque mutatis, etiā res ipsas esse diuersas. Ante Christi aduentum caro & sanguis Christi per victimas promittebatur, in cruce per veritatem redita est: post ascensum, per Sacramentum memoria celebratur. Consentiunt etiam cum veteribus recentiores. Antequā Christus carnē assumpsisset, antequā pro mūdi salute mortē degustasset, antequā suo sāguine effuso nos redemisset, iā nostri Patres in deserto per escā

n.iii.

spiritualem potumque inuisibilem eius corpus manducabant, & eius sanguinē bibebant: & qui nunc panem & vinum in sui corporis carnē & sanguinē spiritualiter conuertit, ipse tunc Manna de cælo datum, corpus suum, & aquam sanguinem fecit. Clamet nunc rabula Durandus in sanctos orthodoxos Patres, atque in primis Augustinū oneret suis farraginibus quas ipsi Possotus consuit, nihil agit contra veritatem. Stat firma hæc sententia, Sacramēta veteris nouæque Legis signis quidem varia, retamen eadem esse: differre specie visibili, eadē esse spirituali virtute, etiam si crepet & insaniat miser, indoctus & inanis Durandus. Nam signorum res, efficacia & veritas à verbo pendet. Quum autem eadem Patribus fuerunt datæ promissiones atque nobis sunt, concludamus oportet Christi fruitionē vtriusque communem fuisse. Neque enim differt Augustino Manna à Cœna nisi signis. Quòd autē existimauit Durandus Manna & Petram figuram fuisse, Cœnam verò veritatem esse, satis testatur quantū promouerit in Theologiæ studio, qui sacrilega mente suo effectu priuare conatur Sacramentum à Deo institutum, & inuerecundè pertinaciterque spoliat sanctos illos Patres communione Christi

Christi. Audax certè facinus & multis plagis expiandum. Negat insuper in Sacramentis veteribus promissionem de peccatorum remissione fuisse. At si id verum est, quorsum toties apud Mosenoblato sacrificio dicitur expiari iniquitas? Equidem his paucis existimo me lectori pio satisfecisse Huius autem bestię scurriles ineptias non est quod pluribus refellam. Quorsum enim Antarcticum istũ Aethiopem lauare contenderem? Præstat itaque hanc cicadam raucidam contemnere, vt sibi suisque sit molesta.

Caput nonum.

IN Melchisedec arcanis mysteriis ex suo sensu temerè ludit Vilis ganeo Durandus, & fabulam esse putat, primi libri capite 56 & 57. Neque perpendit quàm sanctè & religiosè Apostolus de his cum Hebræis disseruerit. Principio præfatus (vt in rebus arduis solet) hic multa subesse longè difficillima quæ Iudæorum captum superent, Spes (inquit capite quinto) nobis est anchora firma, & quæ ingreditur ad ea quæ intra velum sunt, quò præcursor noster ingressus est Iesus, secundũ ordinem Melchisedec factus in æternum Pontifex.

n iiii.

Moses autem nobis multis modis inculcat quàm liberaliter & magnificè Rex ille Salem obuiam prodierit Abrahæ, eúmque cum toto exercitu conuiuio regali exceperit, pane epulísque (quas sua lingua *lechen* nomine, vt solet Scriptura, complexus est) & vino refecerit. Neque fuit res modica, in manu habere quo statim & tanto exercitui sufficeret, & ad castra deferri curaret. Illa autem non frustra inter primas historias totius Scripturæ reponitur, in qua vera viuáque imago Christi refertur, cuius meminit Psalmus 110, ille tot nominibus celebris, sacro Christi ore commendatus: Quo Deus ipse solenni & ἀμνηστίας ἡμέρας iureiurādo obfirmauit Christum Iesum Pontificem futurum, quem olim Melchisedec typo figurauerat. Neque tunc ré vulgarem fuisse putemus in regione tot superstitionum corruptelis referta inueniri potuisse hominem, eundémque Regem, qui purum Dei cultū tueretur. Erant hinc Sodomæ & Gomorrhæ, inde Chananæi: vndique septus erat impiis hominibus, vt vix credi tunc posset, Deū alibi coli potuisse quàm in Abrahæ familia, cuius pater & auus (apud quos summa integritas esse debuerat) iam pridem ad idololatriam

dege-

degenerauerant, domúsque Abrahæ (in cuius lumbis continebatur Ecclesia) spelunca esset idolorum, scaterétque impio profanóque cultu vniuersa Chaldæa, oblita vicinæ religionis quam iustus sanctúsque Noe constituerat: vocatúsque est Abraham à Deo quum in fæce idololatriæ demersus esset. Quod testatum nobis reliquit Iosue, capite 24. Tunc tamen in terra Chanaan solus Melchisedec in puritate Deo viuenti purum cultum præstabat, in quo veluti in centro terræ, & cauernarum latibulis sepulta latebat Ecclesia Dei. Fuitque tunc memorabile, Regem inueniri, qui nō tantum veræ religioni seruiret, sed munus quoque Sacerdotis obiret. Et sanè oportuit in eo qui typuserat Filii Dei, omnia esse præclara. Melchisedec igitur inter improbos & idololatræ cultū Dei retinet, neque vacillat paucitate piorū, vel infidelium numero. Nulla lege scripta iuuatur, per manus à Noe, Sem, cæterisque maioribus, quod placitum esset Deo, acceperat. Auctus itaque duplici dignitate, vtraque se gratū patri nostro Abrahā præstat, Regia liberalitate ac sacerdotali precatatione: cui vicissim Abrahā prædæ, aut forsā verius, ppriæ facultatis ἐκ τῶν ἀποδιδίων, ex suarū frugū aceruo decimas cōccedit. Neq; dubitat

sanctus Patriarcha, fidelium omnium ac totius Ecclesiæ Pater, cuius spirituales posteros Deus in Christo cooptauerat, & in Christi familiam & œconomiã adscripserat, Spiritus Dei impulsu se Melchisedec summittere, illum venerari sub typo Christi, & præstitis decimis, Deum totius benedictionis largitorem agnoscere. Reges olim sacerdotes factos vulgatum ac tritum fuit apud multos: ambiebant enim sacerdotium, ut augustior & sacratior videretur regia maiestas. Illa tamē Deus sua Lege discreta esse voluit. Neque perfectum illum inter mortales Moysen, quē amici nomine dignatus est, utroque munere fungi voluit: sed sacerdotium Aaron deputavit. Osias verò Rex, dum id suo malo molitur in altaris incenso, statim lepra percussus est. Asmodei verò tribus Leui, duce Aristobulo, Simonis Machabæi nepote, iam inclinato regni Iuda imperio, multis variisque fluctuationibus fatigati, temerè neglecta Lege, & omnipotentis Dei iussu, sceptrum Iuda sibi arrogans, & sacerdotio coniungunt, Melchisedec autem soli, qui Christum referebat, licuit, cui incumbere suo aduentu sacrificio legali finem imponere, quum ante Legem sub typo Melchisedec constitutus esset sacer-

dos, qui sub Abraham ipsum etiam Leui decimauerat, quum in lumbis Abraham esset. Iudas autē decimatus non est, quāquam in lūbis esset Abraham. Sed quoniā Melchisedec à Christo, cuius erat figura, separari nō poterat, Iudas & Christus ea figura sub Abraham decimarū præstatione sūmitti Melchisedec non potuit. Christum enim (genus Iuda) excellere oportuit legales omnes cultus & figuras, quarum erat veritas & substantia. Quod ipsum tot seculis umbris legalibus figuratum est, vt Patres illa pædagogia tantisper retinerentur, dū manifestaretur Christus in carne. Interim tamen veritate redēptionis fruebantur, & Redemptorē Christum agnoscebant, & Euangelium amplectebantur. Sacerdotis itaque personam verē & perfectē sustinet Christus, non modò vt Patrem nobis æterna reconciliatione propitium reddat, sed etiam vt nos asciscat in tanti honoris societate. Nos enim sordibus licet implicati & polluti, in Christo sacerdotes sumus, offerimus grata Deo sacrificia, nos & nostra omnia, & liberè ingredimur sanctuarium cæleste, & grata sunt nostra sacrificia, precum scilicet & laudis & vituli labiorū cōfitentium nomini eius. Propter eos dicit Christ⁹ (Ioan. cap. 17,) sāctificaui

meipsum, quia sanctitate eius perfusi, quatenus nos Patri secum dicauit, tanquam puri & mundi, imò etiam sacri Deo placemus. Quod nota-uit Daniel Propheta, quū vnctionem illā præfert vnctioni vmbra-tili Legis. Solēni verò qua defunctus est precatione quum patri nostro Abrahæ benedixit, Pontificem egit, docuit-que se dignitate & officio maiorē illo quē Deus vniuersæ suæ Ecclesiæ Patrem constituerat vt fidelium esset radix. Referebat enim illum cui flectitur omne genu terrestrium, cælestiū & infernorum. Quod quum mirantur nōnulli veterum, vt Melchisedec supra humanam conditionem constituent, Angelū fixerunt: quod Scripturæ fundamento caret. Non enim assumitur Pontifex nisi ex hominū ordine, neque vnquam Angelis regnorum imperia dispensata fuisse legimus. Prætereā vt sit Angelus Melchisedec nudatus sacerdotio, quis illum Abrahamo prætulit insigni paternitate fidelium? Sic David superior est Angelis, quū Christū refert, vaticinio Spiritus sancti, cui dictum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Cui enim Angelorum, inquit ille, aliquando dictum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Præsumt itaque Angelis, præsumunt Abrahamo, analogia diui

diuinæ maiestatis quam referunt Melchisedec & Daud. Notæ similitudinis sunt inter Christum & Melchisedec, nomen Regis, Iustitiæ, & Pacis. Christus enim non modò iustum imperiũ exercet, sed Dei iustitiã nobis cõmunicat, dũ efficit vt gratuita recõciliatione iusti cõfitemur, & nos renouat suo Spiritu, vt sãctè pièque viuamus, quo nomine eũ insigniuit Zacharias. Regni autem pacis est altera nota: est enim pax iustitiæ fructus, quũ nũquã in suis regnet Christus nisi cõstitutã pace. Tertia nota, quòd exemptus videatur Melchisedec à cõmuni nascendi lege, quod apertè declarat Apostolus Iudæis:

Ἔστι, inquit, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπατάρ, ἀμήτωρ, ἀγμεαλίχης, μήτε ἄρ χλω ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, ὁμοῖός τε ἰερὺς εἰς τὸ διηνεκές.

Hic profectò adhibenda est religio, vt contenti simus verbo Dei. Statim enim quum audit humana ratio Melchisedec absque patre, absque matre, sine genere, neque principium vitæ aut finem dierum habuisse, sibi fingit phantasma è cælo deplutum, aut vanas futilésque formas & figuras quæ ab hominibus simul vt visæ sunt, disparuerunt. Alii Christũ apparuisse, vel Spiritum sanctum, vel, vt prædiximus, Angelũ dixerunt. Sed quum nulla retineantur sobrietas & sacrorum mysteriorum reuerentia, non su

stinent quòd multa Dominus voluerit à nobis ignorari. Nobis itaque satis esse factum putemus, quum intellexerimus his verbis, Christi æternitatem commèdari, quæ in Melchisedec fuerit adumbrata : quem considerare nobis nō decet ex communi hominum ordine, sed in typo Christi sufficiat. Altera est eorum ratio qui Melchisedec fecerunt. Sem ex Noe filiis vnum. Verum quanquam nō solūm huc vsque, sed ad alia quoque secula dies suos protraxerit Sem, qui Esau & Iacob abnepotibus minores, quinquagenarios viderit, quos auus Abraham decedens annos quindecim natos reliquerit, atque ad eò superstes Abrahæ Sem fuerit annis plus minus triginta quinque. Cuius rei testatam fidem facit illius ætatis temporum calculus & ratio. Non fit tamen mihi verisimile Sem fidelem, pietatis officio erga Deum in primis & Noe parentem, ad hos dignitatum titulos clanculū & muta Scriptura obrepisse. Insuper non video quomodo post tot varias & duras iactationes Abrahami iure cognationis ad Melchisedec familiariter non diuertisset : & auxiliares copias Loth agnatus nō accepisset. Denique sicogas hoc mysterium vt ad hominem certum & notum veniatur, iam non stabit hæc

hæc tertia similitudinis nota: sed à Spiritu sancto proponitur obscurus, cuius simul ortus & interitus nesciatur, vt recti⁹ regno sacerdotio-
que Christi respōdeat. Qui quū sit ætern⁹, æterniq; Dei Filius, essentiaque diuinæ, spiritualis & infinitæ, Patrē Deū habet, à quo sit ante secula genitus: quiq; in temporū plenitudine de Spiritu sancto cōceptus, humanā ex Maria naturam suscepit stupendo miraculo, veros postea mortis aculeos sustinuerit, quum perennis fuerit sua vita, qui sua morte nobis omnibus vitam concesserit, principium & finem dierū non habens, quum sit æternus, illiusque æternitati communicent omnes electi. Est enim in Christo immortalis Ecclesia, cuius sponsus & caput finem dierum non habet. Benedictionis autem formula qua vsus est Melchisedec, parū discedit ab illa quæ sacerdotibus Legis præscripta postea fuit. Vtrinque sanctum Dei nomen proponitur & inuocatur: vtrinque accepta Deo referuntur beneficia, à quo fluit omnis benedictio: vtrinque præcipua illa felicitas optatur. Sic quum eleuatis manibus ferretur Christus in cælum, suis benedixit, vt imple-
ret figuras Legis. Ad Christum enim pertinet virtute sacerdotali fidelibus benedicere, & Pa-

tri acceptos reddere. Officii igitur pontificalis est & sacerdotalis benedicere, non sola donorum sacrificiorumque oblatio, quod explere non potuit Melchisedec, quin se Pontificem doceret, & prædicaret: neque illi se summittere potuit Abraham, quin illum Pontificē sibi à Deo ordinatum intelligeret, quod plus satis arguit decimarum oblatio. Nunc ad imposturas Durandi vilis ganeonis & impuri canis veniendum est. Nunquam pontificis munere, inquit, functus est Melchisedec, nisi panem & vinum in sacrificiū obtulerit, cui meliores hostiæ respondeant, nimirū panis & vini in cruce oblatio. Offerens enim Melchisedec panē & vinū Abrahæ, ad Christū respexit. Quod qui negat, negabit etiā Melchisedec vnquam munere pontificio functū. Omnis enim Pontifex offert dona & sacrificia Deo: quæ quum non obtulerit Melchisedec, sacerdotis officio non est functus, & quum sit figura Christi, Christum præfiguratum nihil obtulisse Patri operæpretium est. Postea expostulat edoceri quid hostiarum meliorum nomine intellexerit Apostolus. His dum satisfacere conor, sentio graue mihi onus impositum homini bardo, indocto, & in sacris parū promotō & exercitatore.

sponde-

respondere. Nemo enim eorum, qui vel medio-
critate in Scripturis sacris sunt versati, est qui ne-
sciat; Sacerdotes Pötificesq; veteris Legis, nō
in solis donis & sacrificiis, sed in his quoque
quæ ad cæremonias & instituta, ritūsque sacro-
rum pertinerent fuisse distractos: quorum exer-
citia disertè appellantur in Lege cultus Dei,
quibus Deuscoli voluit Sacerdotum & Pötifi-
cum ministerio, & in quibus velata absconde-
bantur potissima Christi & Ecclesiæ mysteria,
fuerūtque sacramēta populi Iudaici, quæ Deo
gratissima, odorālq; suauissimi fuerūt, quū fide
sincerōque cordis affectu præstabantur. Ori-
go autē Sacerdotum in veteri populo à primo-
genitis prodit. Cæsis enim A Egyptiorū pri-
mogentis, Israelitarum primogenitos Lege si-
bi cōsecrat Dominus. Quibus successit tribus
Leui. Ecce ego selegi, inquit Dominus, è me-
dio filiorum Israel Leuitas pro omni primoge-
nito, quod primum nascitur in filiis Israel, & e-
runt mei Leuitæ. Huiusque vocationis mirabi-
le signum fuit virga Aaronis quæ floruit inter
vndecim surculos sola, quæ iubente Domino
asseruata est in tabernaculo, ne aliæ tribus sa-
cerdotiū affectarēt. Erant autem varia & mul-
tiplicia Pontificum officia, Obtinebat pri-
o.i.

mas institutio & doctrina: discernebāt etiā sacrum à profano, mundū ab immundo: docebāt populū omnia statuta. Aliud erat officiū in sacra benedictione positum, constituta formula, quibus externis vocibus internam & efficacem Dominus benedictionē fœlicitatēmq; cōiungebat. Deniq; rem sacrā faciebāt, administrabant sacramēta, & sacrificabāt: circuncidebant infāculos octauo die, Pascha procurabāt, & varii generis sacrificia offerebāt Domino. Afferrebant vasa sacra, ea purgabant, curabant accēdi lumina, ignē fouebāt perpetuū, sufflitus & incensa, thus & oleū parabant. His discat Durādus rectius argumentārī. Melchisedec, inquit, non obtulit dona & sacrificia: nō igitur munus Pontificale obiit. At verò non vnicū est Pontificum munus atque officiū, imò postremū hoc est Sacerdotū munus, sacrificare. Omnis quidē Pontifex cōstitutus est vt dona & sacrificia offerat, quū sacrificandū est: non enim semper est litandum. Insuper, benedicere officiū est munusque Pontificale & sacerdotale, quod quum peregerit Melchisedec, quō furore rapitur fatuus Durādus, vt dicat eū quidem benedixisse, hoc tamē munus nō esse sacerdotale? atque ita suam infantiam & ignorantiam prodit. Aut ad

lanie

lanienam dūtaxat Levitæ fuerunt cōducti. Verū non cōvenerat Rex Salem, vt mactaret, sed vt benè precaretur, quo ritu munus Pōtificium explevit. Addis præterea ex verbis Moſis obtuliſſe panem & vinum: Sacerdos enim erat Altifſimi. Sed falleris ignorātia. Linguae ſanctæ: *ἡ* enim illud copulatiuā nobis reddit, nō rationālē. Obtulit quidē panem & vinū: atque hic opus eſt *διατρολή*. Quū autē Sacerdos eſſet Akifſimi, benè precatus eſt Abrahā. Qua lectione & clauſulis interpūctis vno ordine vt ſūt Hebræi, Chaldæi, Græciq; codices. Mirum eſt Latinis aliā mentē fuiſſe, vt diſtincta in cauſæ rationē retulerint. Quod etiā notauit Thomas Caictanus. Addiderunt præterea Græci, *ἀπὸ τοῦ ἁγίου*, vt multiplices cibos intelligas, nec ſolo pane fuiſſe paſtos. Sed curnō tibi venit in mentē Martinū illū tuarū gloſſematū authorē, quū ineptē *διατροφή* interpoſuiſſet, aſini iacturā feciſſe? Poſtulat inſuper à nobis Durādus, cur non dictus ſit Chriſtus Sacerdos ſecūdum ordinē Abrahā, Iſaac, Iacob, Ioseph & Dauid, vt dicitur ſecundū ordinem Melchife dec. O nebulonē imperitum! An neſcis aſine piger, Abraham aliōſq; de quibus interrogasti, nunquā ad ſacerdotālē dignitatē euectos? In quibus ordinem Pontificalem

quid exigis? Præterea quis te docuit Ioseph collocandum esse inter parentes à quibus prodierit Christus? An tibi non licuit per negotia ex Mattheo & Luca genesin Christi semel legisse, & didicisse Christum non ex tribu Ephraim aut Manasse, sed ex Iuda processisse, discretis neque cõfusus funiculis distributionis familiarum Iudæ & Ioseph? Interim tamẽ te Theologum esse profiteris. Volebas dicere decoctore, parastum, & culinarum ganeonẽ. Est sanẽ quod tibi condonemus quod Apostoli mentem non sis assecutus, quum dixerit ad Hebræos 9 capite, Necessè est exemplaria quidẽ cælestium his mūdari. Ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis. Cõfert Apostolus figuras Legis cum veritate Euangelii, purgationes quæ sub vmbri in veteri Lege fiebant, cum purgatione quæ absque pædagogia Legis, post manifestatum Christum clariores lumine perficitur. Analogiam, inquit Apostolus, esse oportet inter ea quæ purificant & purificantur. Exemplaria eorum quæ erant in cælis, sacramenta sacrificiaque Legis erant, quibus coniunctione rerum cælestium quas præfigurabāt Patres purificabātur. Nā sub Lege typi illi omnes terreni fuerūt, tabernaculum, liber, vasa, victimæ, cæteraque omnia

omnia. Ea tamē erāt rerū cælestiū typi. Oportuit igitur typica & eiusdē naturæ materia & ritu, nēpe pecudū sāguine, aqua, lana, hyssopo lustrari: cælestia verō melioribus potioribúsq; hostiis purgātur. Cælestia vocātur omnia quæ sub Euāgelio cōtinētur. Nā quæ erāt sub Lege terrena, & elemētis huius mūdi addicta, de perditis vmbriis terrestribus, iubar illud cælestis luminis adepta sunt: & qui in tenebris erat populus vidit lucē magnā: habitātibus in regione vmbre mortis, lux orta est. Itaq; sub Christo cælestia sunt omnia, cæleste tabernaculū, cælestis víctima, cælestis populus, cælestis doctrina, quæ sāguinis Christi æterna oblatione absq; figuris & vmbriis sāctificari oportuit. Quòd multitudinis numero hostiarū vtatur Apostolus, nō est quod turberis, Durāde, vna enī vnus victimæ oblatio omnib⁹ typicis opponitur, quæ instar sit omnium. Itaque pluralem numerum *κατὰ Χριστὸν* vsurpauit p̄ illa vnica & singulari hostia, qua vna tū vetustū nouus populus fuerit sāctificatus. Habes germanū hui⁹ Scripturæ intellectū sublatis his fabulis quas tibi tui sophistæ cōfinxerūt, vt Christ⁹ in cruce figuræ oblationis panis & vini Melchisedec satisfecerit, quòdque cōfictis vanis & futilib⁹ allegoriis, tabernaculū

o.iii.

liber Legis, vasa testimonii, Apostolos, eorum mentes populúmque significauerint: Apostolos autem res cælestes quas necessariò melioribus hostiis mūdari oportuit. Audaçter postea indicas quod nescis, meliores hostias esse quas in peccatorum remissionem Sapiëntia mactauit apud Salomonem, Pro. 9, Sapiëntia parauit mensam, & cæt. Quæ quantum distent à mente Apostoli, viderint etiam tonsores & cæci. Illic enim regni Dei fœlicitatem describens, figuris à rerû fluxarum natura desumptis ytitur. Quod etiã obseruauit S. Mathæus, dū regnum cælorum Regi cōparat qui nuptias parat filio suo, & cōuiuas magno apparatu excipit: quibus apparatus Euangelii & Sacramentorum insinuantur, qui nobis sunt cibus & potus in vitam æternam. Non enim in solo pane viuit homo, sed ex verbo Dei. Illic sunt filiorû Dei deliciæ, præparatio ciborum spiritualiû, vinum & mēsa sapiëntiæ. Illic fons aquæ viuæ exilientis in vitam æternam. Parari enim oportuit cibos alimoniãque cælestem. Sic domestici Sapiëntiæ Dei à ministris verbi panem cælestem sibi postulant, & plerumque non est (iusto Dei iudicio) qui frāgat. Quatamen ratione ista traduxerit vilis ganeo & culinaris impostor

postor ad vnicam salutis nostræ hostiam Iesū Christum, viderit ipse. Quòd etiam transfulerit ad panem & vinū similitudinē Christi & Melchisedec, habet sui similes aliquot Ecclesiæ veteris scriptores, qui putarunt imaginem Christi esse Melchisedec, quia panē & vinum obtulit. Addunt etiam ea referri ad eam veritatem qua Christus corpus suum (qui panis est viuificus) & sanguinē (qui spiritualis est potus) obtulerit. Ea autē nemo reperiatur in historia & analogia quā obseruauit Apostolus in Epistola ad Hebræos, cap. 7, vbi ex verbis Moysis nihil est quod Deo fuerit oblatum, sed Abrahæ dūtaxat, quem cum exercitu pane & vino refecit. Quàm igitur ridiculi sunt Durande tui sophistæ, à quibus accepisti dato stipendio vt obloquaris & maledicas Deo & sacro Euāgelio, qui oblationē panis & vini ad horrendū illud Missale sacrificium detorquent? Nam vt Melchisedec sibi habeant cōformem, fateri necesse est panē & vinum in missa offerri. Vbi igitur Chimæra illa trāssubstantiationis quæ pendula accidentia absque substātia relinquit? deinde vbi sacrificia quæ immolauit & mactauit Melchisedec? Corpus tamen Christi sacrificiis immolandum tradit sanguinarius Durandus, & plures

o.iiii.

successores facit Melchisedec, quum vnicus il-
 li successerit Dei Filius. Supersunt impiæ &
 blasphemæ duæ Durandi sententiæ. Prior, quã
 adscripsit libri sui primi cap. 56. Pôtificis Mel-
 chisedecitypũ nõ referebat Christus, quũ pen-
 deret affixus ligno, dãnatus sententiã quã poenã
 sequi oporteret. Qua consideratione longissi-
 mē a Melchisedeco differebat. Tum Christus
 autem Melchisedeco perfectè respondebat,
 quum sui iuris existens, à plebe affectus maxi-
 mis iubilationibus Rex pacis salutatus, atque
 diuinis affectus honoribus, panem & vinum, id
 est corpus & sanguinem obtulit Deo. Poste-
 rior ex eiusdē libri cap. 57. Christus in ara cru-
 cis holocausti verius quàm oblationis vicē su-
 biuit. His blasphemis opponimus, Christum
 vnicam esse victimam & hostiam expiaticem
 qua placatus est Deus, quum se ipsum cruci ob-
 tulit, vt sua morte nos redimeret: neque solũ
 vnicam esse victimam, sed vnicam quoque im-
 molationē, vt fides nostra cruci eius sit affixa,
 & præsēs nobis semper sit crux Christi, & sacri-
 ficiũ olim adumbratum, quod tandem ab v-
 no Christo re ipsa peractum est. Ab ipso autem
 vno, quia ab alio nullo poterat: & semel, quòd
 illius vnus à Christo peracti efficacia & vis æ-
 terna

terna est, vt sua ipse voce testatus est, quum dixit perfectum esse & impletum, id est quicquid reconciliandæ Patris gratiæ, impetrandæ peccatorum remissioni, iustitiæ, salutis necessarium erat, id totū vnica illa sua oblatione præstitū & consummatū, adeoque nihil deesse vt nulus postea locus alteri hostiæ relinqueretur. Eat nunc Durandus, & aliud sacrificii genus quærat quo Melchisedec Christus respōderit, & sacerdotis officium peregisse Christum doceat, quum ingressus Ierusalem, illi acclamatum est, Hosāna Filio Dauid. Doceat in super ipso ingressu Patri corpus & sanguinem obtulisse, quæ semel in cruce obtulerit, vt æternū permanente sacerdotio fungeretur. Vno enim sacrificio semel Christum in omnia seculā de functum esse testatur Apostolus. Voluntate enim Dei sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Item, Christus vna oblatione in perpetuum consummauit sanctificatos. Quibus conuenire non possunt fabulæ Durādi, omnium hominum quos solviderit longè imperitissimi.

Caput Decimum.

SUPEREST ut cæteris omnibus omis-
 sis vnum hoc recens dogma ex spiritu
 vertiginis Durandinatū, paucis conuellamus.
 Apostolos ait ad sacrosanctum Cœnæ decre-
 tum & institutum vocatos testes & conuiuas,
 adfuisse quidem, corpūsque & sanguinē Chri-
 sti sumpsisse, sed (quis credat?) absque Spiritu
 Sancto. Nondum enim (inquit) Spiritus san-
 ctus missus fuerat, qui ab ascensu Christi expe-
 ctanduserat. Addit præterea, & suo vnus pla-
 cito pronuntiat, In eos quidem qui post Spiri-
 tus sancti aduentum Cœnam celebrāt, immit-
 ti & traici posse Spiritum Dei mirum nō esse:
 in Apostolos autem ante Spiritus infusionem
 eam fieri traductionē Spiritus potuisse, nō in-
 telligere. Quod ipsum confirmare nititur lon-
 gepetito, & à proposito nimis alieno Augusti-
 ni testimonio. Ea porrò quantumuis barbara &
 auribus Christianis indigna, habentur libri pri-
 mi cap. 61 & 62. Ex quibus rectè consequitur,
 Sine fide Apostolos mensæ Domini partici-
 passe, quū fides proprium & peculiare sit donū
 Spiritus sancti. Deinde Apostolos Cœnā Do-
 mini cum improbo Iuda conspurcasse & pol-
 luisse,

luisse, ad quam sine fide, sine Spiritu Dei, absque memoria iam tunc futuræ Christi passionis (quod paulò antè testatus est) accesserint, rude tanti mysterii, ignari, infideles, Spiritu Dei vacui, quique imparati absque sui probatione (quæ donum quoque Spiritus Dei est) indignè suam sibi Cœnam sumpserunt, iudicium sibi manducauerunt & biberunt. Reliquū misero homini & phanatico erat ut diceret, Satanam expleta Cœna, ut in cor Iudæ, sic in animos & corpora Apostolorū introisse. Quid nō admiretur Durandus quòd valere iussu Christo cū Iuda proditore, nō alienati fuerint omnes ab eo? Hæc autē sunt apophthegmata magni regis Antarchi & sycophatæ Durandi, ab utribus vinariis Sorbonicis cōprobata. Verū nō animaduertērūt homines nimio vino ac profundo somno sepulti, duplicem esse Dei Spiritus missionem, quam veteres processionem nūcuparūt, temporariā & æternam. Temporaria ea est, qua Spiritus Dei procedit ad illustrandas hominum mentes, sanctificandos regenerandosque homines, & dirigendos ad fidē operaque fidei ac Spiritus. Atque ex ea, sua sortitus est nomina, ut dicatur passim in Scripturis Paracletus, Spiritus veritatis, sapientiæ, timo-

ris, promissionis, digitus Dei, virtus Altissimi, aqua & fons viuus, ignis, spiritus vehemens, ar habo hæreditatis nostræ, Spiritus intelligentiæ, consilii & fortitudinis, Spiritus qui mortificat & viuificat, reuelator mysteriorum Dei: & alia pleraque sancta epitheta & attributa, quæ fusius recēdere, & ex Scripturis locos citare operosum esset, & forsā inutile. A Eterna verò, qua ab æterno ex Patre Filióque procedit, vtraq; ab vtrisque. Quāquā etiā Spirit⁹ Patris, Spiritus Filii, atq; adeò Christi & Spiritus Dei nominetur, vna tamē eadēque indiuisa est & coæterna natura: substantiāque Patris & Filii & vtriusque Spiritus est. Quoniā estis filii Dei, inquit Paulus, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra. Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Spiritum quem ego mittam vobis à Patre. Quem mittet Pater in nomine meo. Temporaria autē propriè missio appellatur ac donum: eāque duplex est. Visibilis, sub manifestis speciebus ac externis testimoniis apparēs, columbæ, linguarū ignearum, immissione flatus oris, sibilo auræ tenuis. Inuisibilis verò, quū Dei beneficio fides spes & charitas confertur & augetur. Idem autem & vnus est Spiritus quem loquutum fuisse per

per os sanctorum quia seculo fuerunt Prophetarum, Zacharias cecinit: & quo impulsos loquutos fuisse sanctos Dei homines praedixit Petrus, & qui adfuit Patriarchis, Prophetis, & Apostolis, nobisque adesse multis argumentis sentimus. Quod dum testatur Synodus Constantinopolitana, statim post fidem in Spiritum sanctum, subnectit, Qui loquutus est per Prophetas. Habet autem Spiritus suas auxilios, minutiones atque defectus, dum hominibus sua charismata Deus largitur, qua illos dignatur mensura. Aliquando contristatur & extinguitur. Habenti mnas decem, etiam alia mna, sublata ab eo qui unam habebat, conceditur. Recedit a Saule Spiritus Dei bonus, confertur Helisae duplex Spiritus Eliae: unicuique autem electorum datur manifestatio Spiritus secundum varia Spiritus dona. Quod autem initio praedicationis Evangelicae illustrare voluerit Christus munus Apostolicum tam stupendo miraculo, visibili Spiritus concessione, donoque linguarum, factum est ut maiorem ex Spiritus sancti praesentia, quae omnibus innotesceret, in commissa sibi legatione fiduciam conciperent Apostoli: intelligeremus etiam nos Christum Iesum Ecclesiam suam nunquam deserturum, sed inuisibili sua gratia desse

furum, quam visibili Spiritus formissione dignatus erat. Huc pertinet hæc promissio Christi, Manaturas aquas viuas, tanquam fluminis, à credentibus: quod de Spiritu dictum est à Christo, quem essent accepturi Discipuli signo visibili. Nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Verum, non hic primum cœpit Spiritus in homines diffundi: prius enim primitias Spiritus acceperant Apostoli. Nam unde fides, nisi à Spiritu sancto? Ergo à mundo cōstituto exhibita Spiritus Dei gratia, nedum à Christi morte tunc tamen illustrior magisque conspicua. Manifestaui (inquit Christus) nomē tuum hominibus quos dedisti mihi ex mundo: Apostolis nimirum ex quibus illic solum perditionis filium periisse testatur. Verba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi receperunt, & crediderunt quod tu me miseris, & glorificatus sum in ipsis, Ioan. 17. An verò Recipere verba Dei, In eum credere, Gloriam præstare Deo, absque Spiritu Dei esse possint, videris Durandus: nobis tamen sunt inter *alia*. Ea autem facta fuisse ab Apostolis ante Christi mortē, ipsa etiā Veritas testatur. Equidē non inficior plurima fuisse in Apostolis implicita, tū in fide, tū in cognitione, donec plenissimo

simo: copiarum cornu illo solenni Pentecostes die,
 à Dei Spiritu edocti & confirmati, amplissima
 dona susceperint, & vberè illuminationē ade-
 pti sint. Principio quidē rudes, vix etiā ipsa ele-
 menta gustabant, & hærebant in minimis. Po-
 stea magis edocti, & miraculis conuieti, adhuc
 sese attollere nequeūt, & natiuā tarditatē exu-
 ere, vt plena fide possent ad perfectā resurrecti-
 onis Christi certitudinē & *ἀποστολὰν* deduci. Ve-
 rùm quū veræ, licet imperfectæ, fidei testimo-
 nium acceperint à Christo, ea prorsus vacuos
 facere nefas est. Quorsum enim illa anxietas a-
 nimi & sollicitudo, vt toties Christi sepulchrū
 reuiserint? Fides igitur eorum concussa, multis
 procellis, & persecutionum metu agitabatur,
 sed non destituta fuit Dei auxilio: quod exitus
 ipse probauit. Nisi enim superasset quædam
 persuasio futuræ resurrectionis Christi, conci-
 disset proculdubio illis omne studiū, neque de
 monumento fuissent solliciti. Illorum certè fi-
 des caligine obuoluta erat, non autem deper-
 dita. Neque enim piorum fides adeò cōcuti po-
 test vt omnino pereat, qui etiam vt vt postea cre-
 dere dicantur, quum re ipsa sermonum veritas
 cōprobatur: non tamen quia tunc primū suæ
 fidei elementa iaciant: sed quia fidei semen

recepto vigore emergit. Frustra siquidē petiissent Apostoli (inquit Augustinus) ut augeretur eorum fides, nisi sua sibi fides comperta fuisset. Atque ut tādē desinat nebulo Durandus Augustino imponere, quem suorum mendaciorum testem citat, legat quæ scripserit ille octogintatriū quæstionū libro, quæst. lxi. Spiritus sanctus latēter dabatur ante Domini clarificationem, post diuinitatis manifestationē apertius. Nam si non erat in hominibus Spiritus sanctus ante Domini visibilem clarificationem, quomodo potuit dicere David, Spiritū sanctum tuū ne auferas à me? Et quomodo impleta est Elizabeth & Zacharias ut prophetarent, & Anna & Simeon, de quibus omnibus scriptum est impletos fuisse Spiritu sancto? Ut autem quædam latēter, quædam autē per creaturam visibilem visibiliter Deus operetur, pertinet ad gubernationem prouidentię, qua omnes diuinę actiones locum temporūque ordines, distinctione pulcherrima peraguntur. Dubitabit, ut est impius Durandus, Virginem Mariam ~~expressam~~, & Stephanum Spiritu sancto plenum. Quin etiam Dominus promissione animos nostros cōfirmat, ne quis frustra se Spiritum à Deo petiturum esse existimet. Si
 vos

vos, quum suis mali, hostis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cælestis dabit Spiritum sanctum poscentibus se? Atque ideo Christum induunt fideles, Christo sunt inserti, quia Spiritus factus vinculum est quo sibi efficaciter Christus suos deiunct. Id verò quum omnibus piis, quotquot à cōstituto mundo fuerūt, commune sit, poterit Getha Barbarusque Durandus id ipsum Apostolis negare? quos nobis cōstituit Dominus magistros, patres, ac suæ Ecclesiæ columnas? Per me liceat etiam effrōti Durando fidelem Deisorum Moſen, fidelium patrem Abraham, tres illos iustos à Deo per Ezechielem nominatos, impios, infideles, & vacuos Spiritu Dei dicere, quorū mors aduētum in carne manifestatū Christi longissimè præuenit. Beatus est Simon Bar-iona, qui à Spiritu sancto edoctus, dixerit Christum filiū Dei viui: & verba vitæ æternæ Christū habere. Thomas, qui Christi diuinitatem & humanitatē agnouerit, quum in hæc verba prorupit, Dominus meus & Deus meus: verumque tamē, authore Saturnico & Sorbonico spiritu, dicet impunè Durandus absque Spiritu sancto loquutū esse. Atqui docēt sacra Dei eloquia, neminē dicere posse Dominū Iesum nisi à Spiritu sancto. Ne-

minem qui Spiritu Dei loquatur, dicere anathema Iesu. Histrioni huic & tragico personat-
roque Regi omnia licent, cæcutiente in primis
Magistratu, cui⁹ religionis prima cura esse de-
buit, ne audaculorum hominum improbitate,
Dei cultus & sacræ Scripturæ autoritas vio-
letur. Tu verò Durāde Balaamita, sciens & vo-
lens conuictiari Christo, in expiabili atque hor-
rēdo spiritu blasphemix: atque tibi gloriosum
esse putas, quòd diuinæ veritati, quam pridem
professus es, resistas destinata malitia, ac mani-
festa à Deo auctore & apostasia furis & insa-
nis in Dei verbum. Tales omnino negat Apo-
stolus ad poenitētiam surgere posse, quòd æter-
na cæcitate iusto Dei iudicio percussi sint.

C A E T E R V M, quoniam memini me
priori libro dixisse quòd multis precibus con-
cederit Durandus à Caluino ut instituēdæ col-
locandæque in Americæ religionis author esset,
id quoque comprobabo. Et quidem scio triū
epistolarum apud me fuisse exemplaria magni
huius regis Villagagnonis, eiusdem argumētū,
sed ea diligenter quæsitā nō reperi, præter hoc
vnum quod hic bona fide ad verbum trāscribi
curauimus, ut intelligant omnes quā vanum,
futile, & inane sit hominis fanatīci ingeniū, qui
appara-

apparato fuco religionem Christi mentitus sit, ac siquid in eo recti fuit cōsiliū, statim euomerit, atque adeo turgido postea fastū sibi regiā dignitatem, Senatum, publicāque potestatē finxit. Sunt autem huiusmodi:

Exemplar literarum Villaga-

GNONIS, QVAS EX AMERICA

ad Ioannem Caluium scripsit.

XP RIMI non posse puto quomē affecerint gāudio literæ tuæ: & qui ad me vnā venere fratres, huc meredactū inuenerūt, vt mihi magistratūs gerēdus esset, & munus Ecclesiasticum subeundum: quæ mihi res maximā anxietatem obtulerat. Ozias ab hac vitæ ratione me auertebat, sed præstandum erat ne operarii nostri, quos mercede traduxeram, gentis adducti cōsuetudine, eius se vitiiis cōtaminarent, aut religionis desuetudine in apostasiam deuolueretur. Quam mihi sollicitudinem ademit fratrum aduentus. Adiecit hoc etiam commodi, quòd si quæ ex causa posthac nobis erit laborandum, aut

periculum incurrendum, non deerunt qui mihi sint solatio, & me consilio iuuent. Cuius rei facultatem abstulerit periculi nostri suspicio. Qui enim fratres mecum è Francia traiecerāt, rerum nostrarum iniquitate permoti, alius alia causa illata Aegyptum repetiuerant. Qui fuerant reliqui, homines egentes, mercede conducti, quos p̄o tēpore nancisci potuerā, eorum hæc erat cōditio, vt ab eis mihi potius esset metuendum, quàm petendum solatium. Hæc autē huius rei causa est: Vbi appulimus, simul omnis generis se nobis opposuere difficultates, vt vix iniret rationem quid potissimum esset agendum. Regio erat incultissima, nulla erant tecta, rei frumentariæ nulla copia: sed aderant homines feri, ab omni cultu & humanitate alieni, moribus & disciplina penitus discrepantes, sine religione, honoris, virtutis, recti aut iniusti vlla notitia, vt me subiret dubitatio an in bestias humana specie prædita, incidissemus. Contra hæc incommoda erat summo studio & celeritate nobis prospiciendum & comparandum remedium, dum naues ad reditum instruebantur, ne eo subsidio destitutos, indigenæ rerum nostrarum capti cupiditate, nos imparatos opprimerent & interficerent.

Huc quoq;

Huc quoque accedebat Lusitanorum infida vicinitas, qui etsi quam incolimus regionē tueri nō potuerūt, huc tamen nos esse intromissos ferūt ægerrimè, & infano odio nos prosequūtur. Eā ob rē vno tēpore hæc omnia se nobis agēda proponebāt. Receptui nostro locus deligēdus, expurgādus & cōplanandus:munitiones circūducēdæ, propugnacula excitāda, tecta ad impedimentorū custodiam extruenda, materia conquirenda, & aduerso colle, locis impeditissimis, humeris ob bestiarum penuriā comportāda. Præterea quòd indigenæ in diem viuant, & agriculturæ non studeāt, nullo certè loco cibaria cōgesta reperiēbam⁹: sed erat victus noster à longinquo carptim petēdus. Quæ ex re manū nostrā (quantulacunque esset) distineri oportebat & minui. His adducti difficultatib⁹, qui me amicitiae causa sequuti fuerāt, reb⁹ nostris diffisi (vt suprā demonstraui) pedem retulerunt. Ego quoque non nihil commotus sum: sed quum mecum reputarem amicis affirmasse me hac ratione è Francia mouere, vt quam curā prius rebus humanis impenderam, eius studii comperta vanitate regno Christi excolēdo adhiberē, iudicaui me in voces & hominū reprehensionē incurfurū, & nomini meo iniuriā fa-

p.iii.

ſurū, ſilabor aut periculi opinio à cœpto me
 deterreret. Præterea quum Chriſti negotiū ge
 rendum eſſet, credidi hunc mihi non defuturū,
 ſed ad fœlicem exitum omnia perduſturū. Er
 gò me confirmaui, vīmque omnē ingenii intēdi
 in rationē eius rei perficiendæ quam ſūma vitæ
 meæ deuotione ſuſceperā. Hac autē via id af
 ſequi me poſſe exiſtimaui, ſi vitæ integritate
 hoc meū propoſitum comprobarem, & quam
 operariorum manum traduxeram, ab infidelīū
 conſortio & familiaritate auerterem. In eam
 ſententiam animo inclinato non ſine Dei pro
 uidentia factum eſſe viſum eſt, vt in hæc nego
 tia inuolueremur: ſed id cōhæc accidiffene o
 tio corrupti libidini & laſciuiæ operā daremus.
 Præterea ſuccurrit nihil eſſe tam arduum quin
 conando ſuperari poſſit: proinde ab animi for
 titudine petendū eſſe auxiliū, & cōtinenti labo
 re familiā exercendam, huic noſtro ſtudio Dei
 beneficentiam non defuturam. Itaque in In
 ſulam duobus millibus paſſuum à continenti
 remotam tranſmiſimus, ibique domicilio no
 ſtro locum delegi, vt adempta fugæ facultate
 manum noſtram in officio continerem, &
 quòd fœminæ ſine viris ſuis non eſſet ad noſcō
 meaturæ, delinquendi occaſionem præriperē.

Acci-

Accidit tamen vt è mercenarius vigintifex volu-
ptatis illecti cupiditate in meam necè conspi-
rauerint. Sed die cōstituta cōsilio exequēdo, res
est mihi per vnū ex consciis enuntiata, eo ipso
momēto quo ad me opprimendū armati adma-
rurabāt. Hoc modo periculū effugimus. Quin-
que ex meis domesticis ad arma conuocaui, &
aduersū ire cœpi. Tum tantus cōiuratis incessit
terror, tantāque perturbatio, vt nullo negotio
facinoris auctores quatuor, qui mihi fuerāt de-
signati, corripuerimus, & in vincula conieceri-
mus. Eo casu reliqui consternati, positis armis
delituerunt. Postridie vnū catenis exoluim⁹, vt
suam causam diceret liberius, sed effuso cur-
su in mare se præcipitem egit & suffocauit. Re-
liqui, vt è vinculis causam dicerent, adducti, si-
ne quæstione vltro exposuerunt quæ per indi-
cem comperta habuimus. Vnus ex ipsis paulò
antè à me castigatus quòd scorto se coniun-
xisset, iniquiore esse mente cognitus est, & ab
se coniurationis initium factū esse, atque scorti
patrem muneribus deuinxisse, vt eum è nostra
potestate eriperet si scorti copula prohibere
contenderem. Hic suspendio, sceleris pœnas
luit: duobus reliquis delicti gratiam fecimus,
ita tamen vt in catenis terram exercerent. In a-

p. iiii.

liis quid esset peccati, exquirendum esse mihi non putavi, ne compertū scelus inultum omitterem, aut si supplicio castigare vellem, quum facinus ad multitudinē pertineret, non superessent qui opus à nobis institutum perficerent. Itaque dissimulata animi mei offensione, peccatū condonauim⁹, & omnes bono animo esse iussim⁹. Non ita tamē à solitudine nos abduxim⁹, quin quid in vno quoq; esset animi ex studio, curaq; sua quotidiana diligētissimè venaremur: & quū labori eorū nō parcerē, sed assidua mea præsentia ad opus vrgerem, non solūm prauis consiliis viam præclusimus, sed breui tempore insulam nostrā munitionibus & validissimis propugnaculis sepiuimus. Interim pro ingenii mei captu eos monere, & à vitiis detertere non desistebam, atque mentes eorum Christiana imbuere religione, indictis à me manè & vesperi publicis & quotidianis precibus: qua cautione, & diligentia reliquam anni partem quietiorem habuimus. Cæterū eam quam exposuimus curam, nobis ademit nauium nostrarum aduentus. Hinc enim natus sum viros à quibus non solūm mihi sit minimè cauendum, sed quibus salutem meā tutò possim

possim committere. Hac oblata mihi facultate decem ex omni copia delegi, apud quos Imperii nostri potestatem deponerem : decernens ut nullæ res posthac nisi consilio gerantur, adeò ut siquid in quēquam durius statuerem, nisi cōsilio authoritas & consensus accederet, infirmū esset & inane. Hoc tamē mihi reservauī, ut lata sententia, supplicii veniam dare mihi liceat: sic omnibus prodesse, nemini nocere possum. Hæc demum sunt artes quibus dignitatem nostram retinere, tueri & propugnare constitui.

Addam, cōsiliū quod literis tuis adhibuisti, summa animi contētione operam daturus, ut ne vel tātillum ab eo deflectamus. Hoc enim certē nec sanctius, nec rectius, nec sanius ullum esse, persuasum habeo. Quamobrē etiā tuas litteras in Senatu nostro legendas, deinde in acta transcribendas curauimus, ut si quando à cursu aberrare contigerit, earum lectio ab errore reuocet. Dominus noster Iesus Christus ab omni malo te tuosque collegas protegat, Spiritu suo vos cōfirmet, vitāque vestram ad opus Ecclesiæ suæ quā longissimē producat. Fratribus meis charissimis, N. N. fidelibus plurimam salutem meis verbis velim impertias.

Collignio, è Francia Antartica, pridie Kalendas Aprilis, 1557.

Si ad Renatam Frãciæ, Herã nostram, quidpiam literarum dederis, hanc quæso meo nomine diligentissimè saluta.

*Tuus amantissimus, cupidissimus
ex animo, Nicolaus Villagagno.*

HÆC tum ille: ex quibus agnoscere possumus fucum huius camæleontis, atque impiam vanamque stolidi nebulonis mentem, quam etiam apertius reliquæ duæ, si superfuissent, literæ, detexissēt. Hic enim, quum sit paxillo nudior, agne sua quidem pelle tegi possit, sic tamē rapitur falsa rerum imagine, ut existimet se merum thus pedere, sibi merū Imperium, regalia sceptræ, magistratum, Senatum, albū, acta publica, & cætera quæ ad monarchiam pertinent, adscribat, miser alioqui, algens & vilis ganeo, Iro, Codroque pauperior. Sed somniat nimirū sibi contigisse quod Melchisedeco & Christo, ut cum regno sacerdotium coniunxerit. Quomodo autem è Francia mouerit hic Sycophāta ut omnem suam curam regno Christi excolendo adhibe-

adhiberet in illa Antartica, vbi in Christi seruos truculenter sæuiit, quos fide data suscep-
rat, vt illi essent solatio, & eum cōsilio iuuarēt,
prius ostensum est. Nos verò vel sanam illi
mentem, vel Dei iudiciū imprecari par est: no-
bis ipsis verò quietem ab ipsius calumniis opta-
re, vt cursu nostro defuncti, ad æternam illā re-
quiem tandem perueniamus.

EXCVSVM HIERAPOLI,
PER THRASYBVLM
PHOENICVM, ANNO
M. D. LXI, DECIMO-
SEXTO KAL. OCTOBR.

